

Keskkonnaministeerium

RIIGI JÄÄTMEKAVA 2014–2020

2014

SISUKORD

1	SISSEJUHATUS.....	3
1.1	SEOSSED TEISTE STRATEEGILISTE DOKUMENTIDE JA ARENGUKAVADEGA	4
2	JÄÄTMEHOOLDUSE ÜLEVAADE	7
2.1	PERIOODIKS 2008–2013 PÜSTITATUD EESMÄRKIDE TÄITMINE.....	7
2.2	JÄÄTMEKEKE JA JÄÄTMETE KÄITLEMINE	9
2.3	PRÜGILAD JA KAEVANDAMISJÄÄTMEHOIDLAD	18
2.4	JÄÄTMEHOOLDUSE ORGANISATSIOONILISED ASPEKTID JA KOHUSTUSED	19
2.5	JÄÄTMEALANE TEAVITUS	21
3	STRATEEGILISED EESMÄRGID JA MEETMED 2014–2020.....	23
	I STRATEEGILINE EESMÄRK	23
	II STRATEEGILINE EESMÄRK	25
	III STRATEEGILINE EESMÄRK	28
4	RIIGI JÄÄTMEKAVA RAKENDAMINE	31
4.1	MAKSUMUSE PROGNOOS.....	31
4.2	JUHTIMISSTRUKTUURI KIRJELDUS.....	32

LISAD

1. Mõisted
2. EL ning Eesti Vabariigi jäätme- ja pakendialased õigusaktid ning strateegilised dokumendid, uuringud, juhendid ja soovitused
3. Jäätmetekke vältimise programm
4. Jäätmekäitlus maakondades

1 SISSEJUHATUS

„Riigi jäätmekava 2014–2020“ (edaspidi *riigi jäätmekava*) on kogu jäätmevaldkonda hõlmav arengudokument, milles kirjeldatakse olulisemaid jäätmevaldkonna arengu põhimõtteid ja meetmeid koos ettenähtava tegevusega järgmiseks seitsmeks aastaks, et kooskõlas teiste asjasse puutuvate valdkonna arengukavadega saavutada jäätmeseaduses püstitatud jäätmepoliitika eesmärgid.

Jäätmekava koostamise ettepanek kiideti heaks Vabariigi Valitsuse 21. juuni 2012. a korraldusega nr 258 „Riigi jäätmekava 2014–2020“ koostamise ettepaneku heakskiitmine“. Arengukava koostatakse riigieelarve seaduse § 20 lõike 2 kohaselt ning kooskõlas Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrusega nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord“. Käesolev jäätmekava jätkab valdkonna strateegilist juhtimist, selle eelkäijad on Riigikogu 4. detsembri 2002. a otsusega vastu võetud „Üleriigiline jäätmekava“ ja Vabariigi Valitsuse 29. mai 2008. a korraldusega nr 234 heaks kiidetud „Riigi jäätmekavaga 2008–2013“.

Jäätmekava koostamisel on lähtutud järgmistest olulisest põhimõtetest:

- *jäätmekäitluse hierarhia järgimise* põhimõte – vältida jäätmeteket nii palju kui võimalik, toetada korduskasutust, võtta jäätmeid ringlusse ja taaskasutada muul viisil ning ladestada prügilasse võimalikult vähe jäätmeid;
- põhimõte *saastaja maksab* – jäätmete keskkonda viimisega ja jäätmetest põhjustatud saastusega seonduva kahju, sealhulgas jäätmete käitlemisega ja jäätmetest põhjustatud saastuse likvideerimisega seotud kulud hüvitab jäätmed keskkonda viinud isik;
- *laiendatud tootjavastutuse* põhimõte – tootja on kohustatud tagama tema turule lastud tootest tekkivate jäätmete kogumise ja nende taaskasutamise või nende kõrvaldamise ning omama selle kohustuse täitmiseks piisavat tagatist. Sealjuures võib tootja valida, kas ta täidab kohustused individuaalselt, annab need kirjaliku lepinguga üle tootjate ühendusele või ühineb tootjate ühendusega;
- *iseseisvuse ja läheduse* põhimõte – jäätmehoolduse kavandamisel ja muus jäätmehooldust suunavas tegevuses juhivad haldusorganid põhimõttest, et jäätmekäitluskohtade võrgustik peab olema lõimitud nii, et oleks tagatud segaolmejäätmete käitlemine tekkekohale võimalikult lähedal, samuti kõigi tekkinud jäätmete kõrvaldamine, arvestades jäätmekäitluse hierarhia põhimõtet, parimat võimalikku tehnikat, geograafilisi olusid ja vajadust spetsialiseeritud rajatiste järele seoses teatavate jäätmeliikidega.

Euroopa Liidu ja Eesti üldise keskkonnapoliitika põhieesmärk on keskkonna ja inimese tervise kaitse. Selleks tuleb vältida ja vähendada jäätmete tekitamise ja käitlemise ebasoodsat mõju

ning suurendada ressursside kasutamise tõhusust. Sealjuures tuleb tagada jäätmete käitlemine viisil, mis:

- ei ohusta vett, õhku, pinnast, taimi ega loomi;
- ei põhjusta müra- ega lõhnahäiringuid;
- ei kahjusta paikkonda ega erihuvi pakkuvaid paiku.

Jäätmekava hõlmab kogu Eesti territooriumi, käsitleb jäätmekategooriaid (-liike), mis on jäätmeseaduse ja pakendiseaduse reguleerimisalas, sh tavajäätmeid, ohtlikke jäätmeid ja pakendijäätmeid, annab hinnangu maakondade jäätmehooldusele, käsitleb jäätmealast rahvusvahelist koostööd, jäätmete sisse- ja väljavedu ning meetmeid, mille abil saavutatakse biolagunevate jäätmete prügilasse ladestamise vähendamine. Jäätmekava sisaldab ka osa, milles on käsitletud jäätmetekke vältimise põhimõtted.

Jäätmekava eesmärk on rõhutada seatud strateegilisi eesmärke, käsitleda nende saavutamiseks vajalikke meetmeid ning nende maksumust. Jäätmehoolduse hetkeolukorra pikem ülevaade, jäätmekäitluse alternatiivide hinnang, jäätmekäitluse eeldatav keskkonnamõju jms analüüsimaterjalid on kättesaadavad jäätmekava koostamise alusmaterjalides Keskkonnaministeeriumi kodulehel.

1.1 Seosed teiste strateegiliste dokumentide ja arengukavadega

Euroopa Liidu keskkonnapoliitika eesmärke on riigi jäätmekava koostamisel silmas peetud.

Euroopa seitsmenda keskkonnaalase programmi suunised on järgmised:¹

- Euroopa Liidu majandus muudetakse ressursitõhusaks, keskkonnahoidlikuks ja konkurentsivõimeliseks vähese CO₂-heitega majanduseks;
- esmatähtsad tooted ökodisainitakse eesmärgiga optimeerida ressursside ja materjali tõhusat kasutust. Ökodisainimise käigus käsitletakse muuhulgas toote vastupidavust, taaskasutatavust, eelkõige ringlussevõtu võimalust, toote oleringringi;
- jäätmeid käsitletakse ressursina, kusjuures aluseks võetakse jäätmekäitluse hierarhia range kohaldamine ja hõlmatakse jäätmete eri liike;
- jäätmeid käideldakse turvaliselt ressursina, jäätmetekke isiku kohta absoluutarvudes väheneb, prügilasse ladestamist piiratakse jäätmejäakidega (st ringlussevõtmiseks ja taaskasutamiseks kõlbmatute jäätmetega) ning energiat lubatakse toota ainult ringlusse mittevõetavatest materjalidest.

¹<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:354:0171:0200:ET:PDF>

Jäätmekava juhindub Eesti säästva arengu riiklikust strateegiast **Säästev Eesti 21**, mis seab üheks eesmärgiks ökoloogilise tasakaalu säilitamise. Eesmärgi põhikomponentideks on loodusvarade kasutamine viisil ja mahus, mis kindlustab ökoloogilise tasakaalu; saastumise vähendamise; loodusliku mitmekesisuse ja looduslike alade säilitamise. Üld-eesmärgi saavutamise mõõtmisel on indikaatoriks muuhulgas olmejäätmete kõrgetasemeline liigiti kogumine ja saasteainete (sh heitmete, pakendite) osakaalu oluline vähenemine toodetud materiaalses väärtustes. Säästva arengu strateegia näeb ette nii investeeringuid uutesse tehnoloogiatesse, mis võimaldavad välja töötada ning rakendada ressurside optimaalseimad kasutamisskeeme, kui ka materjalide korduvkasutuse soodustamise mehhanismide rakendamist maksupoliitikas. Jäätmekava eesmärgid on kooskõlas säästva arengu strateegia põhimõtetega.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärk jäätmevaldkonnas on järgmine: aastal 2030 on tekkivate jäätmete ladestamine vähenenud 30% ning oluliselt on vähendatud tekkivate jäätmete ohtlikkust. Arvestades Euroopa jäätmepoliitika kiiret progressi tõhusama ressursikasutuse suunas jäätmetekke vältimise ja taaskasutuse, sh ringlussevõtu kaudu ning Eestis avardunud käitlusvõimalusi (olmejäätmete masspõletust ja mehaanilis-bioloogilist töötlemist) on jäänud keskkonnastrateegias seatud eesmärk tulevikku silmas pidades nõrgaks. Jäätmekavas esitatud strateegiliste eesmärkide mõõdikud teenivad sama eesmärki – vähendada jäätmete ladestamist. Seega on jäätmekavas ning keskkonnastrateegias kirjeldatud meetmed suunatud jäätmetekke vähendamisele, jäätmete liigiti kogumisele ja selle kaudu taaskasutamise suurendamisele ning ladestamise vähendamisele.

Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ järgi tuleb jätkusuutliku majanduskasvu saavutamiseks jätkata senisest ressursitõhusama, loodussäästlikuma ja konkurentsivõimeliema majandussüsteemi arendamist. Selleks tuleb erilist tähelepanu pöörata roheliste tehnoloogiate arendamisele ka jäätmekäitluses. Kava „Eesti 2020“ järgi on prioriteedid endiselt jäätmetekke vältimine, korduskasutus ja ringlussevõtt (eriti põlevkivijäätmete osas). Jäätmekava eesmärgid ja meetmed annavad oma panuse nende põhisuundade järgimisse.

Valitsusliidu programm näeb ette, et motiveerimaks jäätmete sortimist võimaldada omavalitsusel suuremates raamides otsustada kohustusliku jäätmeveo sageduse üle. Samuti algatada jäätmeveo korralduse reform, mille tulemusel säiliks inimestel prügi-veosüsteemiga liitumiskohustus, kuid lisanduks õigus valida parimat hinna ja kvaliteedi suhet pakkuv teenusepakkuja. Reformi läbiviimisel tuleb säilitada jõukohase hinnaga jäätmeveoteenuse kättesaadavus ka hajaasustuspriirkondades ning tagada kohalikele omavalitsustele jäätmehoolduse rahastus. Stimuleerimaks jäätmete sortimist ja keskkonnahoidlikumaid jäätmekäitlusviise ning tagamaks kohalikele omavalitsustele jäätmehoolduse korraldamiseks püsivam rahastus, töötatakse uue keskkonnatasude raamkava koostamise raames välja Euroopa Liidu jäätmehierarhiast sõltuva jäätmekäitluse keskkonnatasudega maksustamise mudel.

Elektrimajanduse riiklik arengukava aastani 2018² käsitleb Eesti elektritootmise ümberkorraldamise tingimusi ning selle üks eesmärke on säästlikum põlevkiviresursi kasutamine. Arengukava annab sisendi energia ja põlevkiviõli tööstuse tooraine vajaduste osas **Põlevkivi kasutamise riiklikusse arengukavasse 2008–2015**³ (koostamisel Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2016-2030 eelnõu)⁴. Ligi 80% kogu tekkivatest jäätmetest moodustavad põlevkivitööstuse sektori jäätmed, mille tekke ja käitluse dünaamika on otseses seoses sektori arengusuundadega. Seetõttu käsitletakse nimetatud jäätmete käitlemist, sh toetusvõimalusi põhjalikumalt põlevkivi kasutamise arengukavas. Põlevkivi arengukava tõstab esile vajadust suurendada põlevkivi kaevandamise ja kasutamise efektiivsust ning vähendada kasutamise ja kaevandamisega kaasnevat keskkonnamõju, olles kooskõlas jäätmevaldkonna oluliste strateegiliste eesmärkidega.

Ida-Eesti, Lääne-Eesti ja Koiva vesikondade veemajanduskavades⁵ on käsitletud prügilate ja reostunud alade korrastamise meetmeid, mis lähtuvad veekaitse eesmärkidest.

² <http://www.mkm.ee/public/ELMAK.pdf>

³ <http://www.envir.ee/1115002>

⁴ <http://www.envir.ee/1191247>

⁵ <http://www.envir.ee/vmk>

2 JÄÄTMEHOOLDUSE ÜLEVAADE

2.1 Perioodiks 2008–2013 püstitatud eesmärkide täitmine

„Riigi jäätmekava 2008–2013“ (edaspidi *eelmine jäätmekava*) strateegiline eesmärk oli jäätmete ladestamise vähendamine, jäätmete taaskasutamise suurendamine ning tekkivate jäätmete ohtlikkuse vähendamine.

Eesmärgi täitmist kindlustavate meetmete ning nende täitmise tulemusi kirjeldab Tabel 1.

Tabel 1 Riigi jäätmekava 2008-2013 meetmed ja nende täitmise tulemused

Meede	Olulisemad tulemused
1.1 Jäätmekäitluse korraldamise pikaajaline planeerimine.	<ol style="list-style-type: none">1. Õigusaktid on riigi jäätmekavaga jäätmevaldkonda reguleerivate õigusaktidega kooskõlla viidud.2. Omavalitsuste jäätmehoolduse korraldamiseks vajalike koostöövõrgustike loomine ja omavalitsuste koostöö ei ole hakanud toimima jäätmekavas ettenähtud mahus.3. Läbi on viidud mitmed jäätmekavas kirjeldatud uuringud. Uuringud on kättesaadavad Keskkonnaministeeriumi kodulehel.4. Keskkonnateadlikkuse tõstmiseks on läbi viidud teavituskampaaniaid nii riigi, KOV kui ettevõtete poolt ning koostatud on õppeprogramme (kättesaadavad Keskkonnaameti kodulehel).

Meede	Olulisemad tulemused
<p>1.2 Jäätmekäitluse, sh selle infrastruktuuri, arendamine.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jäätmejaamade võrgustiku täiendamiseks on rajatud juurde vähemalt 90 jäätmejaama. 2. Pakendijäätmete, elektroonikaromude, romusõidukite, biolagunevate jäätmete ja ohtlike jäätmete kogumisvõrgustikke on täiendatud, kuid vajalik kogumispunktide tihedus ei ole saavutatud. 3. Tervishoiul tekkivate jäätmete käitlusvõrgustikku on täiendatud. 4. Jäätmevaldajate haaramine korraldatud jäätmeveo süsteemi on saavutatud 95% kohustust omavates omavalitsustes. 5. Jäätmekäitluse korraldus väikesaartel on paranenud. 6. Biolagunevate jäätmete taaskasutamise arendamine läbi liigiti kogumise on jõustunud mitmes suuremas omavalitsuses. Taaskasutuse suurendamiseks on laiendatud struktuurifondide kaudu toetavate tegevuste loetelu. Arendatud on uusi jäätmekäitlusviise nagu MBT, jäätmete masspõletus. 7. Piirkondlikud jäätmekäitluskeskused on rajatud. 8. Vanadenõuetele mittevastavad prügilad on suletud ja korrastatud 2015. aasta lõpuks.
<p>Soodustuste, toetuste ja regulatsioonide süsteemi arendamine ja rakendamine jäätmetekke vähendamiseks ning jäätmete käitlemise arendamiseks.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jäätmete taaskasutamist edendava majandusmeetmena on näiteks järk-järguliselt tõstetud saastetasu jäätmete ladestamisel ning laiendatud tootjavastutust põllumajandusplastile. 2. Parima võimaliku tehnika kasutamise soodustamiseks jäätmekäitluses on loodud võimalused struktuurifondide ja KIK jäätmekäitlusprogrammis.
<p>Seire- ja järelevalvesüsteemi tõhustamine ning vajalike meetodite väljatöötamine.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontrolli tõhustamisel on eelkõige tõstetud järelevalve taset tootjavastutuse valdkonnas. Koostöös politseiga on läbi viidud kontrollreide. 2. Ulaladestamine on vähenenud tänu korraldatud jäätmeveo laiemale rakendamisele. 3. Jäätmelubade infosüsteemi, tootjavastutuse- ja pakendiregistrit arendatakse järjepidevalt.

Eelmises jäätmekavas seatud eesmärgi täitmiseks seatud meetmete rakendamist hinnatakse detailsemalt „Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030“ rakenduskava „Eesti keskkonnategevuskava aastateks 2007–2013“ kaudu, mille täitmise aruandlus ning uuendamine on toimunud iga kahe aasta järel.

Möödunud perioodil on jäätmehoolduse areng olnud mitmel tasandil väga kiire. Sihipäraselt on suletud kõik keskkonnanõuetele mittevastavad prügilad (vt prügilate kohta lähemalt kava koostamise alusmaterjalidest), suletud prügilate korrastamine jätkub 2015 aasta lõpuni. Oluliselt on kasvanud jäätmete taaskasutuse osakaal. Jäätmete taaskasutusvõimalused on mitmekesisunud, arenev kogumistaristu aitab kaasa kvaliteetse toorme kogumisele ning ka erasektor tunneb valdkonna vastu järjest kasvavat huvi. Jäätmete masspõletus, mehaanilis-bioloogiline töötlemine (edaspidi ka *MBT*) ning jäätmekütuse tootmine on kujunemas kaheks peamiseks segaolmejäätmete taaskasutusega tegelevaks tehnoloogiaks.

Aastaks 2010 jäi saavutamata sihttase, et prügilasse ladestatavates segaolmejäätmetes ei tohi biolagunevaid jäätmeid olla üle 45 massiprotsendi. Jäätmete sortimisuuringu⁶ põhjal oli aastal 2008 biolagunevate jäätmete osakaal segaolmejäätmetes 56 massiprotsenti, 2012. aastaks oli osakaal vähenenud 48 massiprotsendini. Peamine raskus sihttaseme saavutamisel seisnes puudustes biolagunevate jäätmete liigiti kogumise taseme tõstmises kogumissüsteemi arendamisel ja paremal rakendamisel. Tuginedes jäätmearuandlusele, on liigiti kogutud biolagunevate jäätmete kogused perioodil 2008–2012 kasvanud väga vähe, peamiselt aia- ja haljastujäätmete osas. Köögi- ja sööklajäätmete kogused ei ole perioodi jooksul praktiliselt suurenenud. Taseme tõstmist aeglustab ebapiisav inimeste teadlikkus jäätmete liigiti kogumisel, liigiti kogumise kohustuse vähene rakendamine omavalitsustes ja selle üle range järelevalve puudumine.

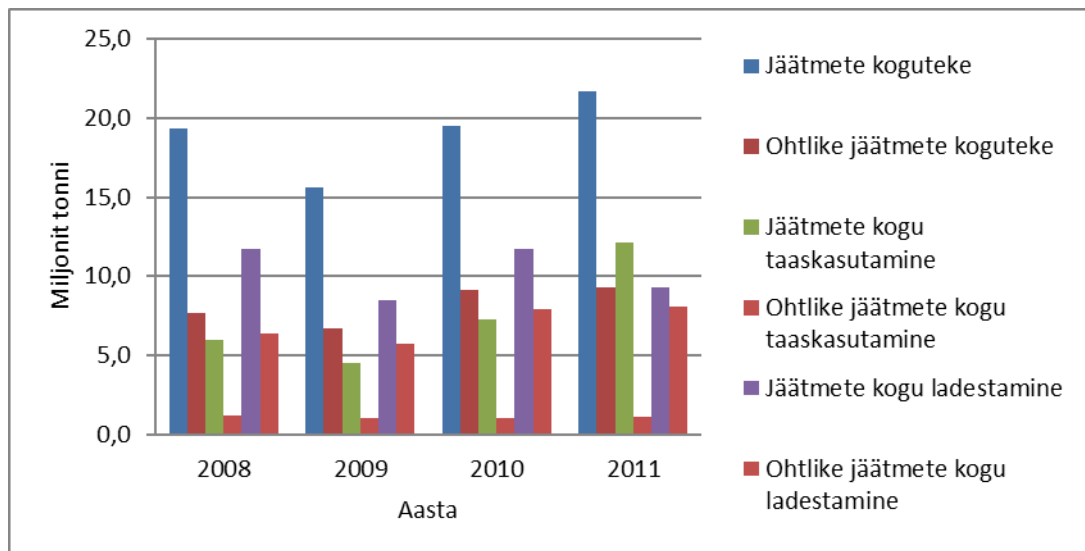
Möödunud perioodi meetmete olulisematest tulemustest ning sihtarvude täitmisest annab ülevaate alusmaterjalide lisa 4 (kättesaadav Keskkonnaministeeriumi veebilehel).

2.2 Jäätmete ja jäätmete käitlemine⁷

Jäätmeteket⁸ ja jäätmete käitlemise dünaamikat aastatel 2008–2011 illustreerib joonis 1. Tekkinud jäätmete üldkogust arvestades tekkis 2011. a ühe inimese kohta 16,8 tonni jäätmeid.

⁶ SEI Tallinna uuringu „Eestis tekkinud segaolmejäätmete, eraldi kogutud pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise analüüs“, 2012/2013 tulemused.

⁷ Statistiliste andmete allikaks on Keskkonnaagentuuri jäätmekäitluse koondaruanded ja jäätmekäitluse ülevaated. <http://www.keskkonnainfo.ee/main/index.php>

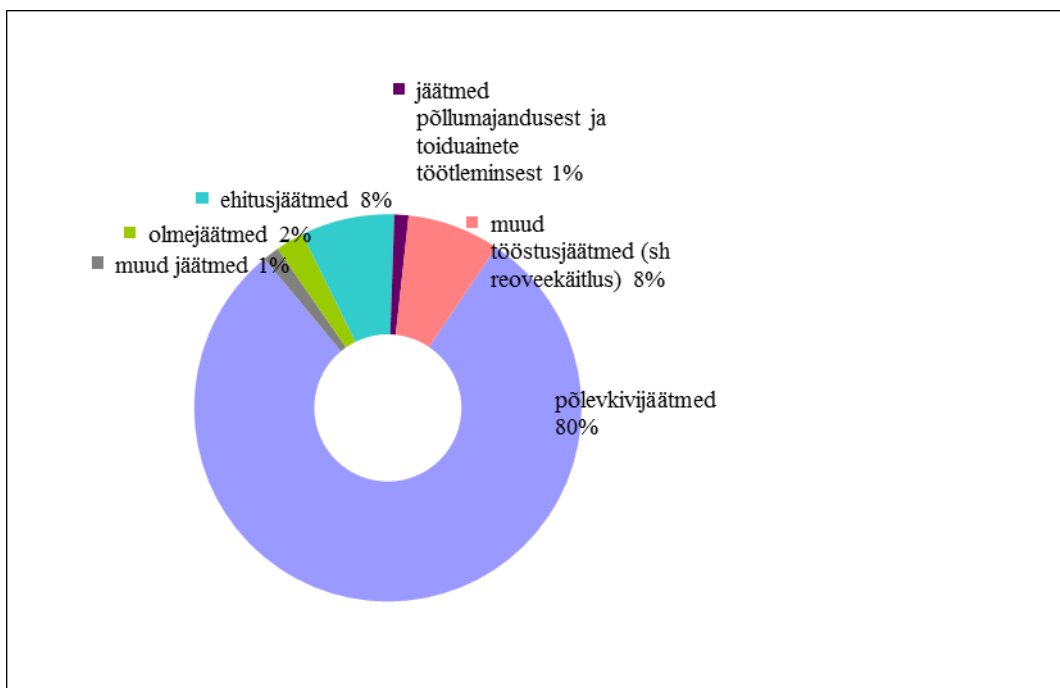
Joonis 1 Jäätmete koguteke, taaskasutamine ja ladestamine 2008 – 2011

Detailsemad tekkevaldkonna põhised jäätmekogused on toodud jäätmekava koostamise alusmaterjalides⁹.

Joonis 2 iseloomustab jäätmete tekke jaotumist peamiste jäätmekategooriate osas aastatel 2007 – 2012.

⁸ Mõningate jäätmeliikide osas saaks eristada tekkivate ja kogutud jäätmete koguseid. Jäätmekavas võetakse aluseks Keskkonnaagentuuri jäätmekäitluse koondtabelid, kus on esitatud jäätmete (sh kogutud) jäätmeliikide kaupa.

⁹ <http://www.envir.ee/1189794>

Joonis 2 Jäätmetekke jaotus jäätmekategooriate kaupa aastatel 2007-2012

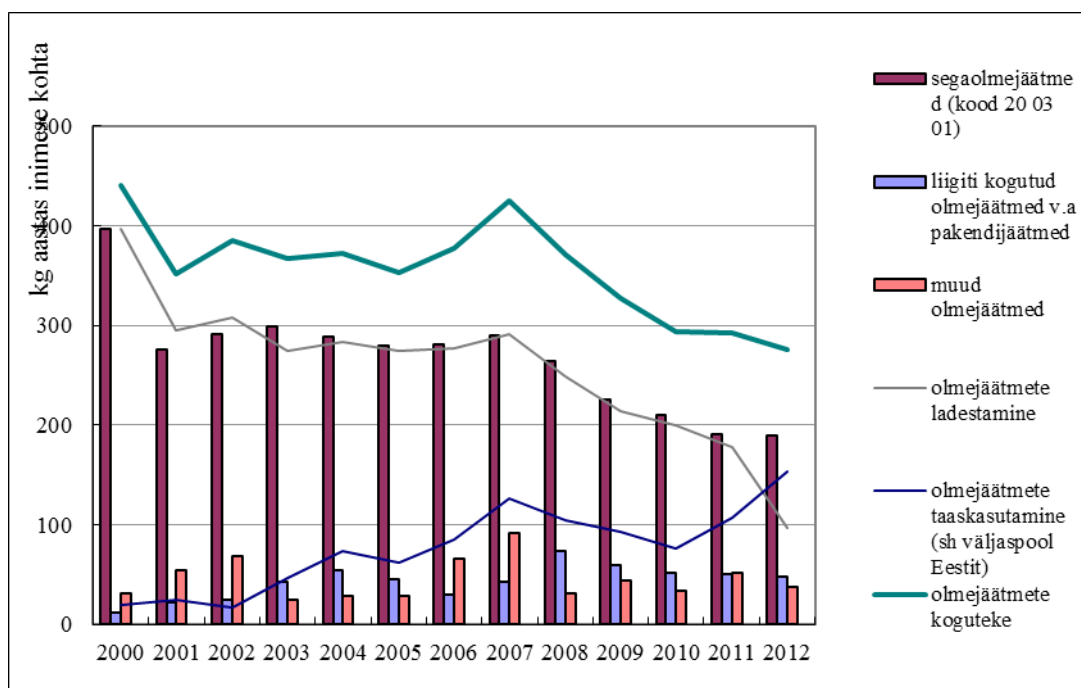
Põlevkivisektori jäätmed. Kaevandamisjäätmed, põlevkivituhk ja poolkoks moodustasid 2011. a jäätmete kogutekkest üle 80%. Põlevkivisektoris tekkis kokku 17,6 mln tonni jäätmeid – aherainet ligi 9 mln tonni, põlevkivituhka ja poolkoksi 8,3 mln tonni, lisaks veel pigijäätmeid (fuusse) ja fenoolset vett. Aastatel 2008–2011 suurenes ohtlike jäätmete koguteke 1,2 korda, see toimus põlevkivisektoris tekkivate jäätmete arvelt.

Muud ohtlikud jäätmed. Muude ohtlike jäätmete (probleemtoodetest tekkinud jäätmete, õli- ja vedelkütusejäätmete, veo- ja hoiumahutite ning vaatide puhastusjäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete, jäätmekäitlusettevõtete, ettevõtteväliste reoveepuhastite ning joogi- ja tööstusvee käitlemisel tekkinud jäätmete jm) osas vähenes jäätmetekke ligi poole võrra. 2011. a tekkis eespool nimetatud jäätmeid 260 000 tuh t. Erilist tähelepanu nõuavad polüklooritud bifenuüle (PCB-sid), sisaldavad jäätmed, mida 2011. a tekkis 48,7 tonni. Neist jäätmetest moodustasid valdava osa (u 40 tonni) mahavõetud seadmed. Ülejäänud oli PCB-ühendeid sisaldav õli.

Ehitus- ja lammutusjäätmete koguteke oli 2011. a 1,45 miljonit tonni. Taaskasutuse sihtarvu arvestuse aluseks võetavate jäätmekategooriate koguteke oli Keskkonnaagentuuri arvutuste kohaselt 851 tuhat tonni. Jäätmete taaskasutuse tase on kõrge – 72%, saavutades juba jäätmeseaduses aastaks 2020 seatud taaskasutuse sihttaseme. Ehitus- ja lammutusjäätmetest taaskasutati suur osa pinnasetäitena ja teedehiituses, vähemal määral kasutati nt puidujäätmeid küttegaanulite ja klaasijäätmeid soojustusmaterjali tootmiseks. Metallijäätmete teke ehitus- ja lammutusjäätmete hulgas oli 348 tuhat tonni. Valdavalt need jäätmed taaskasutatakse, kuid seda tehakse väljaspool Eestit.

Olmejäätmed. Olmejäätmeid tekkis 2011. a 0,42 mln tonni. Möödunud perioodil suurenes tunduvalt olmejäätmete taaskasutamise osakaal ja seevõrra vähenes olmejäätme-

te ladestamine. Olmejäätmete taaskasutamine oli 2011. a ligi 30% olmejäätmete tekkekogusest. Aastatel 2010–2015 kahekordistuv prügilasse ladestamise saastetasumäär on andnud selge signaali nii jäätmetekitajatele kui ka jäätmekäitlusettevõtetele, sundides neid vältima jäätmete ladestamist ja investeerima jäätmete taaskasutuslahendustesse. Viimastel aastatel on intensiivselt arendatud eelkõige jäätmete energiakasutusele suunatud segaolmejäätmete käitluslahendusi. 2013. aasta alguse seisuga töötab Eestis kaks suuremat jäätmekütuse tootmisele orienteeritud mehhaanilis-bioloogilise töötlemise (MBT) käitist koguvõimsusega ligi 240 000 tonni jäätmeid aastas (AS Ragn Sells ja AS Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskus) ning lisaks veel mitu väiksemat MBT liini (nt Uikala prügilas). Lisaks alustas 2013. aastal tööd Iru Elektri jaama jäätmeenergiaplokk sisendvõimsusega 220 000 tonni segaolmejäätmeid aastas. Seetõttu on oluliselt langenud olmejäätmete ladestamine.

Joonis 3 Olmejäätmete teke, ladestamine ja taaskasutus aastail 2000–2012. Märkus: muude olmejäätmete hulka on arvestatud aia- ja haljastujäätmed, septikusetted, tänavapühkmed ning suurjäätmed (mööbel jms).

Olmejäätmete koostisse kuuluvatest jäätmeliikidest on **liigiti kogumisse** kõige laialdasemalt haaratud **pakendijäätmed**. Protsess põhineb taaskasutusorganisatsioonide korraldatud pakendijäätmete kogumisvõrgustikul. Suhteliselt hästi toimib tagatisrahaga joogipakendite kogumine. Muude pakendijäätmete elanikkonnalt kogumine (konteiner-süsteem) on seotud mitmete probleemidega. Pakendiseaduse kohaselt peavad kõigi taaskasutusorganisatsioonide ja omavalitsuste vahel olema sõlmitud lepingud, millega määratakse kogumise viis ja tehnilised tingimused (mahutite tüübid, tehnilised tingimused, muuhulgas sisestusava suurus jms), samuti kogumiskohtade asukoht (kohad).

2013. aastal läbiviidud omavalitsuste küsitluste andmetel puudus 71-l kohalikul omavalitsuse üksusel leping taaskasutusorganisatsioonidega. Konteinerkogumisele mõjub negatiivselt asjaolu, et pakendikonteinerite juurde tuuakse suurjätmeid (mööbel, ehituslammutusjätmed) või pannakse konteinerisse muud liiki jätmeid. Jätmete sortimisuuringu¹⁰ andmete alusel moodustab muude jäätmeliikide osa (s.h muu klaas, vanapaber) liigiti kogutud pakendijätmete konteinerites 32%, mis teeb omakorda pakendijätmete käitluse märgatavalt kulukamaks ja vähendab pakendiorganisatsioonide huvi kogumisvõrgustikku laiendada.

Olmejäätmetes sisalduvate biolagunevate jätmete kogumisel on paremini korraldatud **paberi ja papi** liigiti kogumine ja taaskasutamine.

Jätmete sortimisuuringu põhjal võib järeldada, et **olmejäätmetes sisalduvate biojätmete** (köögi- ja sööklajätmete, aia- ja haljastusjätmete) liigiti kogumine ja taristu arendamine on viimastel aastatel pigem soikunud. Põhjuseks on siin segaolmejäätmete käitlemise suhteliselt madal hind, jäätmetekitajate vähene teadlikkus jätmete liigiti kogumisest, nõrk järelevalve ja puuduv turg/nõudlus komposti järele. Olmejäätmetes sisalduvaid biojätmeid (köögi- ja sööklajätmeid, aia- ja haljastusjätmed) tekkis 2011. aastal hinnanguliselt 123 000 tonni, mis hõlmab endas valdavas osas (85%) segaolmejäätmetes sisalduvaid biojätmeid ning 15% ulatuses liigiti kogutud biojätmeid. Siinjuures tuleb arvesse võtta, et siiani on sageli segaolmejäätmete alla arvestatud ja ka segaolmejäätmetena käideldud arvestatav kogus ettevõtetes (nt toiduainetööstus, kaubandus) tekkivatest biojätmetest (toidujätmed, taimsed ja loomsed koed jms). See on ka üheks põhjuseks, miks jäätmearuandlusel põhinev **tootmisettevõtetes tekkivate muude biolagunevate jätmete** kogus on võrdlemisi väike (2011. aastal ligikaudu 7 970 tonni).

Olmejäätmete (sh ohtlike jätmete, suuremõõtmeliste jätmete, elektroonikaromude jne) liigiti kogumise seisukohast mängib olulist rolli jäätmejaamade võrgustik ja toimimine. Keskkonnaagentuuri andmetel olid omavalitsused rajanud 2012. aastaks üle Eesti rohkem kui 90 jäätmejaama kohalikele elanikele olmes tekkinud taaskasutatavate jätmete vastuvõtmiseks. Samas näitab jäätmejaamade ülevaade, et jaamade jaotus maakondade kaupa on väga ebahütlane. Jäätmejaamade võrgustik on tihedam Tallinnas ja selle vahetus ümbruses, Kesk-Eestis (Järvamaal, Raplamaal, Lääne-Virumaal) ja ka näiteks Põlvamaal. Samas on Eestis terve rida omavalitsusi (nt Läänemaa, Ida-Virumaa), kes pole jäätmejaama rajanud. Ka mitmes Harjumaa vallas pole siiani jäätmejaama rajatud. Mõningatel juhtudel on rajatud jäätmejaam mitme omavalitsusega ühiselt (nt Läänemaal). Siiski pole harv olukord, kus jäätmejaam jääb jäätmetekitajatest isegi kuni 50 km kaugusele (nt Lääne-Saaremaa, Ida-Virumaa ja Viljandimaa mõned piirkonnad). Peale

¹⁰ SEI Tallinna uuringu „Eestis tekkinud segaolmejäätmete, eraldi kogutud pakendijätmete ning elektroonikaromu koostise analüüs“, 2012/2013

jäätmejaamade on omavalitsused (eelkõige omavalitsused, kus puudub jäätmejaam) rajanud kogumispunkte (Keskkonnaagentuuri andmetel on üle Eesti kokku ligikaudu 74 kogumispunkti), kus kogutakse eelkõige olmes tekkivaid ohtlikke jäätmeid ja mõnel juhul ka muid liigiti kogutud jäätmeid (nt elektroonikaromud).

Tulenevalt mitmete taaskasutussihtarvude täitmise kohustusest eri jäätmeliikide osas aastaks 2020 ning jäätmeseaduse § 31 lõike 3 nõudest, et kohalikud omavalitsused peavad alates 2015. aastast korraldama vähemalt paberi-, papi-, metalli-, plasti- ja klaasijäätmete liigiti kogumise, on vaja oluliselt tõsta liigiti kogumise taset. Kohalikul tasandil liigiti kogumise kohustuse sätestamine ja selle rakendamise jälgimine on taseme tõstmisel esmavajalik. Lisaks kohapeal liigiti kogumisele aitab toetava vahendina kaasa ühtlane üle-eestiline jäätmejaamade ning taaskasutatavate jäätmete kogumispunktide võrgustik. See tähendab, et kõigil, nii linna- kui maapiirkonna elanikel, on loodud mugavad käepärased võimalused olmes tekkinud mitut liiki jäätmete äraandmiseks.

Jäätmete, kui võimaliku ressursi edasise kasutamise juures on oluline nn toorme puhtus. Kõige parem süsteem „puhta toorme“ kogumiseks elanikkonnalt on jäätmete liigiti kogumine järgnevalt nimetatud kolmel tasandil:

- 1) tekkekohal, st kinnistu juures, kus kogutakse neid jäätmeliike, mille teke enamuses majapidamises on regulaarne (nt vanapaber, biojätmed, pakendijätmed);
- 2) kogumiskohas (kokkukandepunktis), kus kogutakse erinevat liiki jäätmeid (nt pakendijätmed, vanapaber, biolagunevad jäätmed, tekstiilijätmed vms);
- 3) jäätmejaamas, kus kogutakse jäätmeid, mida ei teki järjepidevalt (nt aiapargijätmed, vanarehvid, ehitus-lammutuspraht) või mis vajavad käitlemiseks eritingimusi (nt elektroonikaromud, ohtlikud jäätmed, eterniit).

Samal ajal jäätmejaamade ja kogumispunktide arvu ja asukohtade väljaselgitamise ja arendamisega vastavalt elanike arvule ja vajadustele on vaja teha teavitustööd nii üleriigilisel kui ka kohalikul tasandil. Praegu on teavitustöö puudulik nii jäätmete liigiti kogumise kohustuse ja selle vajalikkuse osas kui ka jäätmete olemasolevate äraandmisvõimaluste (jäätmejaamade asukohtade, lahtiolekuaegade jms) osas.

Biolagunevad jäätmed. Nende tekkekoguseid saab hinnata kaudselt, keskendudes eelkõige biolagunevate jäätmete peamistele liikidele. Need on puidujätmed, reoveesete, paber- ja pappjätmed, olmejätmetes sisalduvad biojätmed, muud biolagunevad jäätmed.

Nimetatud jäätmeid tekkis 2011. a ligikaudu 1,2 mln tonni. Biolagunevatest jäätmetest moodustavad kõige suurema osa puidujätmed (eelkõige puidu töötlemisel, plaatide, mööbli ning tselluloosi, paberi ja kartongi tootmisel tekkinud jäätmed ning puidust lammutusjätmed) 795 000 tonni. Reoveesetet (nii olme- kui ka tööstusreovee puhastamisel tekkivat setet) tekkis 2011. aastal kokku ligikaudu 158 900 tonni (kuivaine sisaldusega keskmiselt 15%). Paber- ja pappjätmeid tekkis Keskkonnaagentuuri jäätmeregistri andmetel 2011. aastal ligikaudu 112 000 tonni. Nimetatud jäätmetest moodustab

valdava osa paber- ja papp/kartongpakend (ligikaudu 55 000 tonni) ja olmejäätmetes sisalduv vanapaber (ligikaudu 44 000 tonni). Olmejäätmetes sisalduvaid biojäätmeid (köögi- ja sööklajäätmeid, aia- ja haljastusjäätmed) tekkis 2011. aastal hinnanguliselt 123 000 tonni (vt ka lk 11-13 olmejäätmete alalõik).

Puidujäätmete prügilasse ladestamine on tänaseks praktiliselt lõppenud. Taaskasutatakse ka kogu tekkiv reoveesette kogus. Valdav osa tekkivast settest kompostitakse/stabiliseeritakse. Samas on vee-ettevõtetele olnud raskusi käideldud reoveesette realiseerimisega vähese nõudluse ja piiratud kasutusala tõttu. Täna on reoveesette anaeroobne käitlemine (biogaasi tootmine) kasutusel vaid vähestes kohtades. Samas võib eeldada, et reoveesetest biogaasi tootmine võib edaspidi oluliselt suurenedada. Võttes arvesse, et reoveesette anaeroobne käitlemine ehk kääritamine vähendab oluliselt mitmeid keskkonnanäringuid (nt haisuteket) ning toodetud biogaasi on võimalik kasutada energiatootmiseks, tuleks edaspidi võimaluse korral enam tähelepanu pöörata just selle käitlusmooduse arendamisele.

Pakendijäätmed. 2010. a tekkis pakendijäätmeid 157 907 tonni. Pakendijäätmetest moodustavad kõige suurema osa paber- ja papp(kartong)pakend (34%) ja plastpakend (32%). Nimetatud pakendimaterjali liikidele järgnevad klaas (20%), metall (8%) ja puit (6%). Eeldades, et lähiaastatel jätkab Eesti majandus (SKP) mõõdukat kasvu (ligikaudu 3% aastas), võib prognoosida, et sarnaselt olmejäätmete tekkega ka pakendijäätmete kogus aastani 2020 kasvab. Majanduskasvust ja tarbimise suurenemisest tuleneva pakendijäätmete tekkekoguse piiramine sõltub sellest, kui suures ulatuses õnnestub rakendada jäätmetekke vältimise meetmeid. Võib siiski eeldada, et pakendijäätmete koguse kasv on mõnevõrra suurem kui üldine olmejäätmete teke. Nii võib prognoosida, et pakendijäätmete tekkekogus suureneb keskmiselt 2–3% aastas, jõudes aastaks 2020 ligikaudu 190 000 tonnini.

Vastavalt pakendiseadusele peab alates 2009. aastast Eestis tekkivatest pakendijäätmete kogumassist taaskasutama vähemalt 60%, sh ringlussevõtu korras 55%. Eraldi on sätestatud pakendimaterjalide taaskasutusmäärad. Keskkonnaagentuuri andmetel on Eestis alates 2010. aastast nimetatud taaskasutuse sihtarvud ka täitnud. 2010. aastal suunati taaskasutusse kokku 97 312 tonni pakendijäätmeid, mis on 61,6% kogutekkest. Sellest 88 650 tonni taaskasutati ringlussevõtu teel (kogutekkest 56%). Pakendimaterjali liikidest on kõige suurem taaskasutusmäär saavutatud puidu ning paberi ja kartongi osas. Ka metallpakendi osas on pakendiseadusega sätestatud taaskasutamise, sh ringlussevõtu sihtarv täidetud. Samas on 2010. aasta seisuga taaskasutamise ja ringlussevõtu sihtarvud täitmata plasti ja klaasi osas. Probleemne on olnud eriti klaaspakendi taaskasutamisega. Kuna klaas- ja ka plastpakend moodustab suure osa müügipakendist, siis sihtarvude täitmatajätmine nende pakendimaterjalide lõikes iseloomustab ka elanikkonnalt pakendite kogumise süsteemi ebaefektiivsust.

Väga hästi toimib tagatisrahaga kaetud joogipakendite kogumine. 2012. aastal kogus Eesti Pandipakend oma hallatava kogumissüsteemi kaudu kokku ja suunas taaskasutus-

se 89% plastpudelite, 86% klaaspudelite ja 62% plekkpurkide turule paisatud massist. Pandipakendit koguti 1 350 tagastuskohas (nendest 42% olid vastuvõtuautomaadid). Tagatisrahasüsteem on võimaldanud Eestis säilitada ka suhteliselt suure osakaaluga korduskasutatavate joogipudelite kasutamist.

Tagatisrahata pakendijäätmeid koguvad taaskasutusorganisatsioonid üleriigilise pakendijäätmete kogumissüsteemi kaudu. Pakendiseaduse alusel on taaskasutusorganisatsioonidel kohustus koguda pakendijäätmeid elanikkonnalt teatud tihedusega kogumispunktide võrgustiku kaudu. MTÜ Eesti Pakendiringlus, MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon ja OÜ Tootjavastutusorganisatsioon haldavad üle Eesti avalikke paberpakendi ja segapakendi konteinereid. 2011. aasta tegevusülevaadetes esitatud andmete alusel kogus MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon pakendijäätmeid kokku 23 245 tonni, sellest avaliku kogumisvõrgustiku kaudu 42%. OÜ Tootjavastutusorganisatsioon kogus pakendijäätmeid 15 915 tonni, sellest avaliku kogumisvõrgustiku kaudu 54%. Lisaks avalikele konteineritele pakub OÜ Tootjavastutusorganisatsioon ka nõ pakendikoti teenust. MTÜ Eesti Pakendiringluse 2011. aasta tegevusülevaate andmete kohaselt koguti pakendijäätmeid kokku 34 326 tonni, sellest avaliku kogumisvõrgustiku kaudu 58%. Taaskasutusorganisatsioonid saavad üldjoontes poole vajalikust pakendijäätmete kogustest kätte otse tootmis- või kaubandusettevõtelt või jäätmekäitlejatelt.

Pakendiseaduse kohaselt on taaskasutusorganisatsioonid kohustatud koguma pakendijäätmeid elanikkonnalt teatud tihedusega kogumispunktide võrgustiku kaudu. Siiski on nimetatud kogumissüsteemi areng olnud ebapiisav. Seda, näitavad segaolmejäätmete sortimisuuringu tulemused (pakendijäätmete sh eriti plastpakendi osakaal segaolmejäätmetes on suurenenud ning ka klaasi ja plastpakendi taaskasutamise sihtarvude mitтетätmine) ja 2013 aastal Keskkonnaministeeriumi poolt läbiviidud küsitluse vastused KOV pakendijäätmete kogumisvõrgustiku kohta. Muuhulgas paluti küsitluses omavalitsustel anda hinnang, kas olemasolev kogumisvõrgustik vastab nende haldusterritooriumi elanikkonna vajadustele. 43% omavalitsustest vastas, et kogumisvõrgustik ei ole piisav.

Jäätmed, mis sisaldavad püsivaid orgaanilisi saasteaineid (POS). Püsivaid orgaanilisi saasteaineid sisaldavad elektroonikaseadmed. PCB-ide ja PAH-ide allikas on ka kontrollimatud põlemisprotsessid nagu tahkete jäätmete põletamine (avatud tulekolded). Alates 2011. aastast peavad PCB-sid¹¹ sisaldavad seadmed ning samuti neis seadmeis sisalduvad PCB-d olema kasutuselt kõrvaldatud. Sellest hoolimata tekkis veel 2011. a PCB-sid sisaldavaid seadmeid ja PCB-sid sisaldavat õli 48,7 tonni.

¹¹ PCB-de (polüklooritud bifenüülide) kasutamise põhjuseks on nende suur soojus- ja keemiline stabiilsus. Neid kasutatakse (kasutati) põhiliselt trafo- ja kondensaatoriõlide segudes. Ühendid võivad sattuda inimorganismi hingamis- ja neeluteede või naha kaudu ning võivad põhjustada maksakahjustusi ja nahalööbeid, võivad tekitada ka püsivaid kesknärvisüsteemi ja vereringeelundite kahjustusi.

Elavhõbedat sisaldavaid jäätmeid tekkis 2011. a 118,54 tonni, millest eksporditi 85,120 tonni. Põhiliselt eksporditi lumineestsentslampe ja muud elavhõbedat sisaldavad jäätmeid (koodiga 20 01 21*).

Inimeste ja loomade tervishoiul tekkis 2011. a 2 655 tonni jäätmeid, millest ohtlikud jäätmed moodustasid 20%. Tartu Ülikooli Kliinikumi juurde rajati 2003. aastal tervishoiu jäätmete käitlemise keskus. Keskus osutab teenust piirkonnas, võttes käitlemiseks vastu teiste Lõuna-Eesti haiglate ohtlike meditsiinilisi jäätmeid.

Pärnu haigla baasil on rakendatud tervishoiul tekkivate jäätmete käitlemine – toimub jäätmete mehaaniline purustamine, kuivtermiline ja keemiline töötlemine.

Lisaks töötab SA Ida-Viru Kesksaiglas (Kohtla-Järvel) tervishoiul tekkivate jäätmete käitlemise autoklaav. Seal käideldakse vaid kesksaiglas tekkivaid jäätmeid.

Tallinna OJKK operaator OÜ BAO Ohtlikud Jäätmed võtab kogumiskeskuses vastu tervishoiul tekkivaid nakkusohtlike jäätmeid. Ettevõttel on jäätmete käitlemiseks autoklaav.

Probleemtoodetest tekkinud jäätmed. 2011. a tekkis probleemtoodete jäätmeid 47 431 tonni, millest 17 064 tonni olid ohtlikud jäätmed.

2011. a tekkis elektroonikaromusid 9 697 tonni, vanarehve 9 771 tonni, patareisid ja akusid 2 829 tonni ning romusõidukeid 22 217 tonni.

Eestis koguvad elektroonikaromusid kolm tootjavastutusorganisatsiooni, kellel on üleeestiline kogumisvõrgustik: MTÜ EES-Ringlus (117 kogumispunkti), MTÜ Eesti Elektroonikaromu (90 kogumispunkti), Ekogaisma Eesti OÜ (131 lambijäätmete kogumispunkti). Kogumispunktides kogutud elektroonikaromud suunatakse edasisele käitlemisele.

MTÜ EES-Ringlus ja MTÜ Eesti Elektroonikaromu koguvad lisaks elektroonikaromudele ka kantavate patareide ja akude jäätmeid.

Vanarehvide kogumiseks on asutatud kaks tootjavastutusorganisatsiooni, kes koguvad vanarehve üle Eesti tasuta: MTÜ Eesti Rehvilii (97 kogumispunkti) ja MTÜ Rehviringlus (86 kogumispunkti).

Nimetatud kogumissüsteeme toetab Eesti jäätmejaamade ja kogumispunktide võrgustik.

Jäätmete import oli 2011. a 0,62 mln tonni, millest valdavaks imporditavaks olid bituumenitaolised segud (jäätmekood 17 03 02) – teede rekonstrueerimisel tekkiv frees-asfalt (peamiselt Hollandist). Vähemal määral imporditi vanapliiakusid – 15700 tonni. Aastal 2013 avatud Iru jäätmepeletustehase hinnapoliitika tõttu on uueks imporditavaks saanud ka olmejäätmed.

Jäätmete eksport oli 2011. a 0,48 mln tonni. Valdavalt olid need jäätmete mehaanilise töötlemise jäägid, nt nimistus mujal nimetamata sortimis-, purustamis-, kokkupressimis- või granuleerimisjäätmed (jäätmekood 19 12), milles valdavaks oli mustme-

tall. Lisaks veel metallid jäätmekoodiga 17 04, mis on esitatud ehitus- ja lammutusjäätmete kategooria all. Kahe mainitud jaotise kohta oli kokku 0,31 mln tonni. Eksportitakse neid jäätmeid, mille taaskasutamise võimalused Eestis puuduvad või on piiratud. Eksportis on suurem osa mitmesugustel metallijäätmetel, aga eksporti läheb ringlussevõtu eesmärgil ka oluline osa kogutud vanapaberist ja plastist.

Jäätmekäitlus. Suurematel jäätmetekitajatel nagu Narva Elektriijaamad, AS Viru Keemia Grupp, Kiviõli Keemiatööstus OÜ, Estonia ja Viru kaevandus on oma väljatöötatud jäätmekäitlussüsteemid. Neid süsteeme täiustatakse jäätmete taaskasutamise eesmärges silmas pidades, näiteks aherainest lubjakivikillustiku tootmise korraldamiseks. **Olmejäätmete kogumine** toimub valdavalt korraldatud jäätmeveo korras. Alates 2005. aastast on omavalitsused korraldanud oma territooriumil olmejäätmete vedamiseks hankeid jäätmekäitleja leidmiseks. See on andnud olulise muudatuse jäätmeveo lepingut omavate elanike osakaalus – 2012. aastal oli Statistikaameti andmetel väljapool jäätmekogumissüsteemi 5% elanikkonnast. Korraldatud jäätmeveo süsteemis on (praeguseks) selgunud ka mitmed kitsaskohad, mis uue jäätmekava perioodil vajavad üle vaatamist ja parandamist. Nii näiteks on märgatav jäätmeturu koondumine üksikute ettevõtete kätte, mis võib viia konkurentsi kadumise tõttu hinnatõusu ja kvaliteedi languseni. Ka Konkurentsiamet on juhtinud tähelepanu, et praegune süsteem ei taga vaba konkurentsi toimimist. **Ohtlike jäätmete kogumissüsteemi** kuuluvad riigi ehitatud Tallinna, Vaivara ja Lõuna-Eesti ohtlike jäätmete kogumiskeskused ning mitmed erasektorile kuuluvad kogumiskeskused. Seda toetab väljakujunenud jäätmejaamade ja ohtlike jäätmete kogumispunktide võrgustik.

2.3 Prügilad ja kaevandamisjäätmevõimald

2001. a suleti suur hulk Eestis tegutsenud väikeprügilad. Prügilate arv kahanes aastatel 2001–2002 157-lt 59-le. Prügilate ladestamiseks sulgemine jätkus kuni 2009. aasta 16. juulini. Prügilate arvu muutumist aastatel 2003–2013 (Keskkonnaagentuuri andmetel) näitab Tabel 2.

Tabel 2 Prügilate arvu muutus aastatel 2003–2013

Prügila liik	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011–2013
Tavajäätmeprügilad	37	33	26	24	18	15	15	6	6
Püsijäätmeteprügilad	3	3	2	2	2	2	2	2	0

Prügila liik	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011–2013
Ohtlike jäätmete prügilad	10	10	11	10	10	9	10	7	7
KOKKU:	50	46	39	36	30	26	27	15	13

Pärast 2009. aastat, mil lõppes nõuetele mittevastavate prügilate sulgemine ladestamiseks, on tegeldud peamiselt selliste prügilate korrastamisega. Prügilate korrastamise tähtaeg on 31.12.2015.

Keskkonnaministeeriumi tellimisel koostati 2011–2012. a töö „Suletud, sh peremeheta jäätmeheidlate inventeerimisinimestiku koostamine“. Töö käsitleb suletud või maha jäetud põlevkivi, lubjakivi ja fosforiidi kaevandamise käigus tekkinud kaevandamisjäätmete ladestuskohti, et liigitada hoidlad ohtlikkusest lähtuvalt A- või B-kategooria jäätmeheidlaiks. Kokku on mittekasutatavaid jäätmeheidlaid 34 ja enamik neist paikneb Ida-Virumaal. Need on aastakümnete jooksul toimunud põlevkivi kaevandamisel tekkinud aheraine ladestud. Põlevkivi kaevandamisjäätmete peamiseks ohufaktoriks on nende süttimise võimalikkus isekuumenemise tõttu, lõkketegemise, kulu- ja prahipõletamise ning metsatulekahjude tagajärjel. Kõik põlevkivi kaevandamisjäätmete (ka põlemata) hoidlad tuleb tähistada looduses siltidega, mis teatavad nende tuleohtlikkusest ja keelavad lahtise tule tegemise. Tehtud uuringu ja antud riskihinnangu põhjal on Kukruse aheraineladestuse puistang nr 1 liigitatud A-kategooria ohtlikkusega kaevandamisjäätmete hoidlaks, mille keskkonnaohutuks muutmine on jäätmekava perioodil oluline tegevus.

2.4 Jäätmehoolduse organisatsioonilised aspektid ja kohustused

Riigi tasand

Vabariigi Valitsuse ja Keskkonnaministeeriumi ülesanne on ühtse jäätmehoolduse poliitika elluviimise koordineerimine koostöös omavalitsuste, jäätmekäitlejate (eraettevõtete), nende ühenduste ja kolmanda sektoriga.

Jäätmealases korralduses on oluline lüli Keskkonnaamet kui keskkonnakompleksloa, jäätmeloa, ohtlike jäätmete käitluslitsentsi ja jäätmekäitleja registreerimistõendi andja. Keskkonnaamet annab oma ettepanekute kaudu hinnangu omavalitsuse jäätmekavale, jäätmehoolduseeskirjale, korraldatud jäätmeveo hankedokumentidele. Keskkonnaagentuuri ülesanne on jäätmearuannete kogumine ning jäätmekäitluse ülevaadete koostamine. Järelevalvet jäätmehoolduse üle teostab Keskkonnainspeksioon.

Kohalik tasand

Jäätmehoolduse (eelkõige olmejäätmete käitlemise) olukord sõltub suures osas kohaliku omavalitsuse (KOV) tegevusest. Õigusaktidega on KOVile pandud mitmeid kohustusi. Kohaliku omavalitsuse täpsemad ülesanded jäätmehoolduse korraldamisel määrab kindlaks jäätmeseadus.

Lisaks jäätmeseadusele reguleerib omavalitsuste kohustusi ka pakendiseadus, mille kohaselt on KOVi ülesanne korraldada oma haldusterritooriumil pakendijäätmete kogumist. Siin on KOVi ülesandeks eelkõige kogumissüsteemi toimimise koordineerimine (kokkulepped taaskasutusorganisatsioonidega, nõuete esitamine pakendijäätmete kogumissüsteemi kohta, teavitamine ja järelevalve).

Jäätmehoolduse finantseerimine

KOVide jäätmehooldusega seotud tegevuse finantseerimise põhiallikaks on siiani olnud keskkonnatasude seaduse alusel kehtestatud saastetasu olmejäätmete ladestamise eest, mille laekumisest 75% on suunatud kohaliku omavalitsuse eelarvesse.

Lisaks oma rahale on KOVidel võimalik taotleda toetust Keskkonnainvesteeringute Keskusest (edaspidi KIK). KIKi vahendusel on KOVide jäätmehoolduse projektidesse suunatud ka EL Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Regionaalarengufondi raha.

Ettevõtte/tööstuse tasand

Ettevõtte tasandil reguleerivad jäätmekäitlust jäätmeluba, jäätmekäitleja registreerimistõend ja ohtlike jäätmete käitluslitsents. Keskkonnakompleksloa omamise korral ei ole vaja eraldi jäätmeluba, sest kompleksloaga sätestatakse ka jäätmete käitlemise nõuded. Kui ettevõtte käitleb teiste isikute tekitatud ja üle antud ohtlike jäätmeid, peab ta omama lisaks jäätmeloale või keskkonnakompleksloale ka ohtlike jäätmete käitluslitsentsi.

Jäätmekäitlejad

Jäätmekäitlejad täidavad järgmisi funktsioone:

- tavajäätmete (sh olmejäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete jm) kogumine ja edasisele käitlemisele (taaskasutamisele) suunamine; korraldatud jäätmevedu vastavalt hanketingimustele;
- ohtlike jäätmete (v.a põlevkivisektoris tekkivate ohtlike jäätmete) kogumine ja edasine käitlemine;

- iseseisvaid jäätmekäitlussüsteeme omavates ettevõtetes (Eesti Energia Kaevandused, Narva Elektri jaamad, Viru Keemia Grupp AS, Kiviõli Keemiatööstuse OÜ jm) tekkivate jäätmete käitlemine;
- jäätmete taaskasutamise protsessis (ka jäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamises) osalemine ja oma positiivse panuse andmine.

Taaskasutusorganisatsioonid ja tootjavastutusorganisatsioonid

Jäätmeseaduses ja pakendiseaduses seatud kohustuste täitmiseks on loodud nende seaduste kohaselt tootjavastutusorganisatsioonid ning taaskasutusorganisatsioonid.

Taaskasutusorganisatsioon on pakendiseaduse kohaselt keskkonnaministri akrediteeringuga juriidiline isik, kelle asutajad ja liikmed on pakendiettevõtjad või nende moodustatud juriidilised isikud, kus pakendiettevõtjad on liikmed, osanikud või aktsionärid. Taaskasutusorganisatsiooni ülesanne on korraldada pakendiettevõtjate pakendi ja pakendijäätmete üleriigilist kogumist ja taaskasutamist ning arendada edasi taaskasutussüsteemi eesmärgiga tagada pakendijäätmete taaskasutamine vähemalt pakendiseadusega sätestatud taaskasutuse sihtarvude ulatuses. 2013. aasta seisuga on Eestis neli taaskasutusorganisatsiooni. Neist kolm: Eesti Taaskasutusorganisatsioon (ETO) MTÜ, MTÜ Eesti Pakendiringlus ja OÜ Tootjavastutusorganisatsioon tegelevad tagatisrahata pakendite ning üks, Eesti Pandipakend OÜ, tagatisrahaga- ehk pandipakendite kogumise ja taaskasutamise korraldamisega.

Tootjate ühendus ehk tootjavastutusorganisatsioon on mittetulundusühing või muu majanduslikku tulu mittetaotlev organisatsioon, mille liikmeteks on üksnes tootjad või tootjate ühendused ning mille üks eesmärke on teatud liiki probleemtoodetest tekkinud jäätmete kogumise ja taaskasutamise korraldamine või finantseerimine. 2013. aasta seisuga on Eestis viis tootjate ühendust. MTÜ Eesti Elektroonikaromu ja Ekogaisma Eesti OÜ põhitegevus on kasutatud elektroonikaseadmete kogumise ja taaskasutamise korraldamine vastavalt õigusaktides sätestatud nõuetele. MTÜ EES Ringlus korraldab jäätmete kogumist ja taaskasutamist lisaks elektri- ja elektroonikaseadmetele ka patareide ja akude tootmise ja müügiga tegelevates ettevõtetes. MTÜ Rehviliit ja MTÜ Rehviringlus on rehvide maaletoojate, edasimüüjate ja protekteerijate loodud tootjavastutusorganisatsioonid, kelle põhitegevus on vanarehvide kogumise ja taaskasutamise korraldamine.

2.5 Jäätmealane teavitust

Keskkonnahariduse üldine suunamine toimub Keskkonnaministeeriumi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi koostöös. Keskkonnaameti keskkonnahariduse osakonna ja regiooni spetsialistide kaudu toimub elanikkonna teadlikkuse tõstmise praktiliste õppe-

programmide ja kampaaniate kaudu. 2013. aastal avati Rāpinas jäätmeklass, kus huvilised saavad tutvuda tänapäevase tervikjäätmekäitlusega.

Jäätmealase teavitamisega tegelevad veel kohalikud omavalitsused, jäätmekäitlejad, taaskasutus- ja tootjavastusorganisatsioonid ning muud keskkonnaorganisatsioonid. Jäätmealased teavituskampaaniad ja koolitus toimub suures osas projektipõhiselt (näiteks „Prügihunt“, „Sipelgas Ferda“ ja mitmed teised kampaaniad). Rahastajateks on KIK, omavalitsused jm.

Keskkonnahariduse (sh ka jäätmealase hariduse) rahastamine toimub ka Euroopa Liidu Euroopa Sotsiaalfondist.

Üleriigiline regulaarne teavitus suuremate meediakanalite kaudu on senini olnud eba piisav. Teadlikkuse tõstmiseks ja säästva käitumismaneeri kinnistamiseks jäätmekäitluses on järjepidevad teavituskampaaniad eri sihtrühmadele äärmiselt vajalikud.

3 STRATEEGILISED EESMÄRGID JA MEETMED 2014–2020

Riigi jäätmekava 2014–2020 peaesmärk on jäätmekäitluse hierarhiat järgiv säästev jäätmehooldus.

Jäätmekava strateegilised eesmärgid on püstitatud jäätmekäitluse hierarhiat silmas pidades. Iga strateegilise eesmärgi elluviimiseks vajalik tegevus on koondatud kolmeks meetmeks, kusjuures jäätmekavas on esitatud vaid meetme kirjeldus ning mõõdikud meetme elluviimise hindamiseks. Jäätmekava viiakse ellu rakendusplaani alusel, milles on esitatud vajalikud tegevused, selle eelarve liik, vastutaja(d) ning prognoositud maksumus.

Kõigi meetmete juures on läbivalt olulised teemad, mis käsitlevad jäätmehooldusalast koostööd, koolitust ja keskkonnateadlikkuse arendamist. Üleriigiline regulaarne teavitust läbi suuremate meediakanalite on ebapiisav, kuid see on inimeste teadlikkuse tõstmiseks ja säästva käitumismaneeri kinnistamiseks jäätmekäitluses äärmiselt vajalik.

Jäätmekava meetmete täitmise mõõdikud on tuletatud põhimõttel, et need näitaksid sihtide saavutamise taset ning ühtlasi peegeldaksid arengukava strateegiliste eesmärki saavutamist.

I Strateegiline eesmärk

Vältida ja vähendada jäätmeteket, sh vähendada jäätmete ohtlikkust		
Mõõdik	Baastase 2011	Sihttase 2020
Olmejäätmete tekke kasvuprotsent sisemajanduse koguprodukti (SKP) kasvuprotsendist perioodi jooksul*	Alla ½ SKP kasvuprotsendi	Alla ½ SKP kasvuprotsendist**
Pakendijäätmete tekke kasvuprotsent sisemajanduse koguprodukti (SKP) kasvuprotsendist perioodi jooksul*	Ületab SKP kasvuprotsenti	Alla 2/3 SKP kasvuprotsendist

* Mõõdikut vaadeldakse kogu perioodi (7 aastat) kestel. Kuna nii jäätmeteke kui ka SKP tase on aastate kaupa hüplik, siis ei anna iga aasta taseme esile toomine tegelikku ülevaadet eesmärgi poole liikumisest.

** Olmejäätmete tekke osas on **eesmärk** vähendada **jäätmetekke** seost majanduskasvuga nii, et aastaks 2020 oleks võimalik olmejäätmete ühe aasta tekkekogus **stabiliseerida prognoositud majanduskasvust sõltumata**.

I strateegiline eesmärk on otseselt seotud jäätmetekke vältimise programmiga (lisa 3). Programm tugevdab Euroopa Liidu ja Eesti säästliku ressursikasutuse eesmärgi saavutamiseks vajalike meetmete koordineeritud rakendamist jäätmetekke vältimise ja esemetete korduskasutuse kaudu.

Programmi eesmärgiks on parandada Eesti majanduse ressursitõhusust ja edendada jäätmetekke vältimist, sh vähendada jäätmete ohtlikkust, et alandada loodusressursside kasutusest ja jäätmete käitlemisest tulenevat negatiivset mõju keskkonnale ja inimese tervisele. On oluline, et jäätmetekke vältimise meetmete rakendamisega oleks võimalik katkestada jäätmetekke ja majanduskasvu vaheline seos. Eesti kontekstis väljendub see eelkõige otsese seose vähendamisenä majanduskasvu ja jäätmetekke ning sellega seotud keskkonnamõju vahel. Jäätmete ohtlikkuse vähendamine tuleb tagada ohtlike ainete jäätmete hulka sattumise vältimisega ja jälgimisega, et taaskasutusprotsessis ei too-daks turule tagasi piiratud kasutusala või keelatud aineid.

Oluline ülesanne on ressursitõhususe ja jäätmetekke vähendamise saavutamise prioriteetsetes ettevõtlussektorites (põlevkivisektor, ehituses, ehitusmaterjalide tootmises, toiduainetööstuses ja kaubanduses). Jäätmetekke vähendamisele aitab kaasa uute tehnoloogiate kasutuselevõtt, mis võimaldab teatud materjale, mida varem käideldi jäätmetena, käsitleda kõrvalsaadusena. See tähendab, et uued tehnoloogiad võimaldavad tootmisprotsessi suunata selliselt, et tootmise esmase eesmärgi kõrval saadakse ka muu materjal, mis ei vaja kasutusele võtmiseks täiendavat töötlust ja mille järele on nõudlus. Selline tootmise kõrvalsaadus on käsitletav tootena.

Riik saab jäätmetekke vältimist toetada eelkõige informatsiooni levitamise, mitmesuguste algatuste, keskkonnajuhtimisvahendite rakendamise, uuringute ja investeeringute toetamisega ning vajaliku õigusliku regulatsiooni kujundamisega.

Olmejäätmete teket mõjutab kõige enam majandusolukord ja tarbimise tase. Olmejäätmete tekke vältimise edendamisel on peamine roll täita elanikkonnal, kelle teadlikkusest ja tarbimisharjumustest sõltub suuresti nii pakendijäätmete, toidujäätmete kui ka muude olmejäätmete tekkekoguse vähendamine. Olmes tekkivate jäätmete vältimisele aitab kaasa ka see, kui võrd mugavaks on elanikele tehtud võimalus anda asjad ära n.ö teisele ringile (*second hand*). Korduskasutuskeskuste ja muude jäätmetekke vältimise algatuste (nt toidupankade, kasutatud rõivaste keskuste, elektroonika pisiparandamise jms) ühtlane jaotus üle Eesti annab hea võimaluse vähendada olmejäätmetes selliste jäätmete hulka, mis senini jõudsid ladestamiseks prügimäele.

MEEDE 1 Jäätmetekke vältimise edendamine ja jäätmete ohtlikkuse vähendamine	
Peamine tegevus	Vahetu tulemus
Ressursijuhtimisalase teadlikkuse tõstmine	Kasvanud on teadlikkus jäätmetekke vähendamise ja korduskasutuse võimalustest ning tuvastatud võimalused ressursikasutuse efektiivsuse tõstmiseks
Investeeringud parimasse võimalikku ressursitõhusasse tehnoloogiasse; ressursijuhtimissüsteemide ja toetavate IT-rakenduste toetamine	Tootmisprotsesside ressursikasutuse efektiivsuse tõusu kaudu on vähenenud jäätmetekke
Ettevõtete ja KOVide investeeringute (nt korduskasutuskeskuste) toetamine, kes soovivad edendada jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist	Loodud on täiendavad jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamise võimsused
Täiendavate majandusmeetmete analüüs ja regulatiivsete majandusmeetmete väljatöötamine jäätmetekke vältimise ning korduskasutuse stimuleerimiseks	Täiendavate majandusmeetmete mõjul on jäätmetekke vähenenud ja korduskasutuse tase kasvanud
Järjepidev jäätmetekke vältimisele suunav teadlikkuse tõstmine	Tarbijate, tootjate, ettevõtjate teadlikkus on kasvanud

II Strateegiline eesmärk

Võtta jäätmed ringlusse või neid muul viisil taaskasutada maksimaalsel tasemel		
Möödik	Baastase 2011	Sihttase 2020
Olmejäätmete ringlussevõtu osakaal olmejäätmete kogumassist	27%	50%
Pakendijäätmete ringlussevõtu osakaal pakendijäätmete kogumassist	56% (2010)	60%
Biolagunevate jäätmete ringlussevõtu osakaal olmejäätmete kogumassist	5%	13%
Biolagunevate jäätmete osakaal ladestata-	57%	20%

vates olmejäätmete kogumassis		
Ehitus-lammutusjäätmete taaskasutuse osakaal ¹² nende jäätmete kogumassist	72%	75%
Elektroonikaromude kogumise osakaal kolmel eelneval aastal turule lastud elektri- ja elektroonikaseadmete kogumassist	50%	65%
Kantavate patarei ja akujäätmete kogumise osakaal jäätmete kogumassist	33%	45% (2016)

Jäätmete taaskasutuse suurendamine peab toimuma ringlussevõttu eelistades.

Taaskasutuse suurendamisele aitab kaasa optimaalne jäätmete kogumis- ja käitlusvõrgustiku arendamine ning teatud jäätmeliikidele jäätmetena eksisteerimise lakkamise kriteeriumide väljatöötamine.

Eelseisva perioodi (kuni 2020. aastani) üheks keerukamaks ülesandeks on olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvu täitmine. Selleks on vaja oluliselt suurendada olmejäätmetes sisalduvate biolagunevate jäätmete liigiti kogumist ja ringlusse suunamist. Biolagunevate jäätmete (eelkõige olmejäätmetes sisalduvate paberjäätmete ja biojäätmete) ringlussevõtu suurendamine eeldab nende jäätmete üleriigilise kogumisvõrgustiku loomist (praegu toimub biojäätmete süsteemne kogumine ainult üksikutes omavalitsustes). Motiveerimaks jäätmete sortimist luua võimalus omavalitsusel suuremates raamides otsustada kohustusliku jäätmeveo sageduse üle.

Peale kogumisvõrgustiku arendamise tuleks biolagunevate jäätmete ringlussevõtu suurendamiseks luua nõuetele vastavad käitluskohad biolagunevate jäätmete (sh köögijäätmete) ringlussevõtuks (kompostimistehnoloogiate ja kääritamise tehnoloogiate soetamine, toidujäätmete eeltötluskäitiste rajamine). Tuleb uurida võimalusi reoveesette käitlemiseks ja välja töötada jäätmeteks olemise lakkamise kriteeriumid, et soodustada reoveesette taaskasutamist eri valdkondades (põllumajanduses, haljastuses, rekultiveerimisel, ehituses jne).

Tuleb algatada jäätmeveo korralduse reform, mille tulemusel säiliks inimestel prügiveosüsteemiga liitumiskohustus, kuid lisanduks õigus valida parimat hinna ja kvaliteedi suhet pakkuv teenusepakkuja. Reformi läbiviimisel peab säilima jõukohase hinnaga jäätmeveoteenuse kättesaadavus ka hajaasustuspriirkondades ning tagada kohalikele omavalitsustele jäätmehoolduse rahastus.

¹² 2008/98/EÜ jäätmete raamdirektiivi art. 11 lg 2 punkti b kohaselt ei arvestata arvutustes jäätmenimistu kategoorias 17 05 04 määratletud jäätmeid.

Elanikkonnalt kogutavate tagatisrahata pakendijäätmete kogumissüsteem vajab edaspidi olulist täiendamist ja ühtlustamist, et saavutada avalike kogumiskonteinerite piisav arv vastavalt elanikkonna tihedusele nii linnades kui maapiirkondades. Oluline roll on siin kohalikel omavalitsustel, kes peavad välja selgitama pakendijäätmete kogumispunktide arvu, asukohad ja konteinerite kuju/arvu, saavutama selles osas kokkulepped taaskasutusorganisatsioonidega ning lisaks teostama ka järelevalvet.

Samuti tuleb tootjatel ja/või tootjavastutusorganisatsioonidel optimeerida probleemtoodetest tekkinud jäätmete kogumiskohtade asukohad nii, et kõigile elanikele üle Eesti oleksid tagatud võrdselt mugavad võimalused nimetatud jäätmete äraandmiseks.

Analüüsimist vajavad ehitus- ja lammutusjäätmete korduskasutuseks ettevalmistamise toetamise võimalused, sealhulgas vajalike seadmete soetamine. Toetamist vajab asbesti sisaldavate isolatsiooni- ja ehitusmaterjalide liigiti kogumine ja inimese tervisele ohutu käitlemine.

Riigi tasandil tuleb kontrollida segaolmejäätmete importi. Eelisjärjekorras tuleks käidelda Eestis tekkinud segaolmejäätmeid, et vältida olukorda, kus kaldutakse kõrvale jäätme käitlushierarhias eelistatud käitlusviisidest.

Vaja on toetada põlevkivisektoris tekkivate jäätmete taaskasutuslahenduste ja –tehnoloogiate arendamist ning rakendamist, kuna selles sektoris tekib suures koguses ohtlike jäätmeid ja taaskasutamine on siiani olnud madal.

Adekvatne jäätmearuandlus võimaldab jälgida jäätmevaldkonnas täheldatavaid üldisi trende, võrrelda neid teiste riikide suundumustega, otsustada jäätmepoliitika rakendamise edukuse üle ning olla järelevalve vahend. Selleks, et aruandlus oleks tänapäeva nõuete kohane ja usaldusväärne, on vajalik aruandluse infosüsteemi järjepidev arendus ja hooldus.

MEEDE 2 Jäätmete kogumise ja taaskasutamise edendamine ning jäätmearuandluse tõhustamine	
Peamine tegevus	Vahetu tulemus
Liigiti kogutud jäätmete kogumis- ja käitlusvõrgustiku optimeerimine	Liigiti kogutud jäätmete äraandmise võimalused on suurenenud ja muutunud inimestele mugavamaks. Jäätmete liigiti kogumise tase on kasvanud.
Üleriigilise biolagunevate jäätmete kogumis- ja käitlusvõrgustiku loomine	Suurenenud on võimalus biolagunevate jäätmete üle andmiseks ja käitlemiseks et aidata kaasa biolagunevate jäätmete ringlussevõtu kasvule

MEEDE 2 Jäätmete kogumise ja taaskasutamise edendamine ning jäätmearuandluse tõhustamine	
Peamine tegevus	Vahetu tulemus
Ettevõtete investeringute toetamine, kes tegelevad jäätmete taaskasutusse, sh ringlussevõtule suunamisega	Loodud on täiendavad jäätmete ringlussevõtu võimsused, mis aitavad kaasa olmejäätmete ja ehitus-lammutusjäätmete ringlussevõtu sihttaseme täitmisele
Järjepidev jäätmete ringlussevõtule ja taaskasutusele suunav teadlikkuse tõstmine	Elanikkonna ning ettevõtjate teadlikkus jäätmete taaskasutusest ja ringlussevõtust on kasvanud.
Jäätmearuandluse infosüsteemi arendamine ja hooldus	Aruandluse infosüsteem toimib tõrgeteta ning ühendab endas kõiki jäätmevaldkonda käsitlevaid andmeid

III Strateegiline eesmärk

Vähendada jäätmetest tulenevat keskkonnariski, tõhustades muuhulgas seiret ning järelevalvet		
Möödik	Baastase 2012	Sihttase
Korrastamata prügilate arv	17	0 (2015)
Suletud ja korrastatud A-kategooria jäätmehooldlate arv	1	0 (2023)

Jäätmete ohtlikkust tuleb vähendada ohtlike jäätmete käitlusvõimaluste parandamise kaudu. Jäätmete kõrvaldamisest tuleneva keskkonnariski vähendamisel tuleb järgida prügilate ja jäätmehooldlate käitamise, sh suletud prügilate korrastamise nõudeid.

Jäätmed liigituvad ohtlikeks, kui neis sisalduvate ohtlike ainete tõttu on neil teatud kahjulik toime nii inimtervisele, keskkonnale kui varale. Toode, mis ei oma otsesest kahjulikku toimet, võib sisaldada aineid, millele jäätmekäitlusetapis tuleb pöörata eritähelepanu. Oluline on jälgida, et selliste jäätmete taaskasutamisse, sealhulgas ringlussevõttu suunamisel ei toodaks turule tagasi piiratud kasutusala või juba keelatud aineid. Nii toodete kui jäätmete koostises olevatest ohtlikest ainetest tulenevast tervise- ja keskkonnanahust tuleb teavitada nii ettevõtteid kui ka elanikkonda.

Senini on jääkreostusobjektidelt koristamata tuhandeid tonne jääke, sealhulgas põlevkiiviõli. Aeg-ajalt leitakse vanadest hoonetest suures koguses vanaõli, pestitsiidide jääke,

värvijäätmeid jms. Leidjal ei pruugi olla vahendeid ohtlike jäätmete käitlemiseks ning sageli püütakse neist jäätmetest illegaalsel teel vabaneda. Keskkonnakaitse huvides tuleb jätkata selliste jäätmete kogumise ja üleandmise toetamist.

Ladestamiseks suletud prügilad tuleb korrastada, mis tähendab jäätmete koondamist, tihendamist, ladestuskohale eripära arvestava nõlvuse andmist ja jäätmelademe katmist haljastusega. Prügilate korrastamise tähtaega on pikendatud kuni 2015. aasta lõpuni. Tähtaja pikendamine võimaldab lõpule viia nii tavajäätmeprügilate kui põlevkivitööstuse prügilate korrastamise.

A-kategooria kaevandamisjäätmete hoidlates on võimalus iseeneslikust taassüütmisest tingitud suurõnnetusteks, mistõttu tuleb võtta vajalikud meetmed, et õnnetusi vältida ning kahjulikke tagajärgi inimese tervisele või keskkonnale igati piirata.

Oluline on tagada ohtlike jäätmete riiklike käitluskeskuste järjepidevus (käitluskeskuste keskkonnanõuetele vastavuses hoidmine (vajalike seadmete remont jms)), et vältida ohtlike jäätmete käitlemisel keskkonnariski.

On vaja tõhustada järelevalvet jäätmekäitluses keskkonnanõuetest kinnipidamise üle, et tagada prügilates jäätmete vastuvõtukriteeriumide täitmine; probleemsemate jäätmevoogude kontrollimine (nt keelatud ainetega seotud probleemtoodete regulaarsete analüüside korraldamine), vanaõlijäätmete liikumise ja riikidevahelise jäätmeteveo kontrolli arendamine jm.

Tuleb rakendada ka korrastatud prügilate regulaarset järelevalvet, et tuvastada võimalikud probleemid prügila katendis või nõrgvee- ja gaasiväljutussüsteemis. Ennetada tuleb võimalike probleemide tekkimist ja vältida keskkonnaohtu. Prügilates, millele on määratud järelhooldus, tuleb jälgida järelhooldustingimuste täitmist.

MEEDE 3 Jäätmetest tuleneva keskkonnariski vähendamine ning seire ja järelevalve tõhustamine	
Peamine tegevus	Vahetu tulemus
Tootmistehnoloogiate täiustamine, et vähendada jäätmete ohtlikkust	Ohtlik mõju keskkonnale ja inimese tervisele on vähenenud
Hüljatud ohtlike jäätmete käitlemise toetamine keskkonnaprogrammist	Vähenenud on jäätmekäitlusest tingitud ohtlike ainete heide looduskeskkonda
Keskkonnanõuetele mittevastavate prügilate korrastamine	Kõik keskkonnanõuetele mittevastavad prügilad on korrastatud
Riiklike ohtlike jäätmete käitluskeskuste järjepidevuse tagamine	Ohtlike jäätmete käitlemine toimub nõuetekohaselt. Risk keskkonnale on ära hoitud

MEEDE 3 Jäätmetest tuleneva keskkonnariski vähendamine ning seire ja järelevalve tõhustamine	
Peamine tegevus	Vahetu tulemus
Vanade A-kategooria jäätmeheidlate ohutustamine (korrastamine)	Jäätmeheidla suurõnnetuse oht on likvideeritud ning heidlast tulenev keskkonnaoht on vähenenud
Järelevalve tõhustamine jäätmekäitluse keskkonnanõuetest kinnipidamise osas	Vähenenud on illegaalne jäätmekäitlus

4 RIIGI JÄÄTMEKAVA RAKENDAMINE

4.1 Maksumuse prognoos

Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks on kavandatud kolm meetet. Jäätmekava maksumuse prognoos aastateks 2014–2020 on ligikaudu 64 miljonit eurot (vt allolev tabel). Esimese nelja aasta maksumuse prognoos kõigi meetmete kohta kokku on rakendusplaani kohaselt 44,1 miljonit eurot. See on orienteeruv maksimaalne hinnang. Meetmete lõplik maksumus sõltub paljudest teguritest – majanduslikest mõjuritest, meetmeid elluviivate üksuste otsustest, EL vahenditest toetatava tegevuse kogumaksumusest jms. Maksumuse prognoosis (tabel 3) on arvesse võetud riigieelarve (edaspidi RE), KIK ja EL vahendid. EL vahendite juures on arvestatud perioodi 2007–2013 perioodi hinnangulisi väljamakseid ning perioodiks 2014–2020 kavandatavat eelarvevahendite jaotust.

Tabel 3 Maksumuse prognoos

	2014	2015	2016	2017	2018–2020
Meede 1. Jäätmetekke vältimise edendamine					
KIKi, EL vahendid, eurot	200 000	170 000	345 000	745 000	2 210 000
RE, eurot	10 000	30 000	20 000	10 000	30 000
Meede 2. Jäätmete kogumise ja taaskasutamise edendamine ning jäätmearuandluse tõhustamine					
KIK, EL vahendid, eurot	11 530 000	4 270 000	1 570 000	2 770 000	11 830 000
RE, eurot	50 000	100 000	40 000	110 000	185 000
Meede 3. Jäätmetest tuleneva keskkonnariski vähendamine ning seire ja järelevalve tõhustamine					
KIK, EL vahendid, eurot	12 178 000	5 818 700	1 699 550	1 690 000	5 130 250
RE, eurot	80 000	229 800	243 450	190 000	514 750
Kokku: KIK, EL vahendid, eurot	23 908 000	10 258 700	3 614 550	5 205 000	19 170 250

Tabel 3 Maksumuse prognoos

	2014	2015	2016	2017	2018–2020
Kokku: RE, eurot	140 000	359 800	303 450	310 000	759 750
Kokku, eurot	24 048 000	10 618 500	3 918 000	5 515 000	19 930 000
2014–2020 kokku	64 029 500 eurot				

4.2 Juhtimisstruktuuri kirjeldus

Vastavalt jäätmeseadusele tuleb riigi jäätmekava ajakohastada iga viie aasta järel. Praegu ajakohastatakse seni kehtinud Riigi jäätmekava 2008–2013.

Jäätmekava koostamise eest vastutab Keskkonnaministeerium ning selle väljatöötamisel kaasatakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Põllumajandusministeerium ning Siseministeerium.

Jäätmekava täitmise eest vastutab Keskkonnaministeerium. Jäätmekava täitmisel on olulised koostööpartnerid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, kelle haldusalasse kuuluvad jäätmeid tekitavad ettevõtted (põlevkivienergeetika, põlevkiviõli tootmine); Siseministeerium, kes tegeleb ruumilise planeerimise ning pääste- ja kriisiregulatsioonipoliitika kujundamise, sh keskkonnakahjuga seotud õnnetustele reageerimise suurema võimekuse tagamisega; Haridus- ja Teadusministeerium, kelle ülesanne on jäätmehoolduse edendamine inimeste teadlikkuse ja hariduse tõstmisega; Põllumajandusministeerium, kus kokkupuude jäätmevaldkonnaga seisneb eelkõige jäätmete ringlussevõtu (kompostimise) ning toidujäätmete vältimise korraldamises, ning Rahandusministeerium kui üks riigi maksu-, finants- ja eelarvepoliitika arendaja. Jäätmekava elluviimisel on lisaks ministeeriumidele oluline osa ka avalikul sektoril, mis koosneb kohalike omavalitsuste üksustest – linnadest ja valdadest, kes täidavad neile seadusega ja seaduse alusel pandud ülesandeid.

LISA 1 MÕISTED

Antud lisas on põhiliselt kasutatud jäätmeseaduses antud mõisteid ja termineid ingliskeelseid vasteid EL õigusaktidest (näiteks direktiivist 2008/98/EÜ). Lisas on valdavalt piiratud ühe legaaldefiniitsiooniga. Eraldi on välja toodud muudest allikatest saadud mõisted.

Biojätmed (Biowaste) - on järgmised biolagunevad jätmed: aia- ja haljastujätmed; kodumajapidamises, jaemüügikohas ja toitlustusasutuses tekkinud toidu- ja köögijätmed; toiduainetööstuses tekkinud jätmed, mis on oma koostise ja olemuse poolest samalaadsed jaemüügikohas ja toitlustusasutuses tekkinud toidu- ja köögijätmetele (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Biokütus (Biofuel) - biokütus on transpordis kasutatav biomassist toodetud vedel- või gaaskütus (Välisõhu kaitse seadus RT I 2004, 43, 298). Biokütus võib ka tahke olla ja ka mujal kui transpordis kasutatav.

Biolagunevad jätmed (Biodegradable waste) - biolagunevad jätmed on anaeroobselt või aeroobselt lagunevad jätmed, nagu toidujätmed, paber ja papp (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Bioloogiline ringlussevõtt (Organic recycling) - jätmete biolagunevate osade lagundamine kontrollitavates tingimustes ning mikroorganismide abil, mille tulemusena saadakse stabiliseeritud orgaanilised jääkmaterjalid või metaan. Prügilasse ladestamist ei loeta bioloogilise ringlussevõtu vormiks (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Biomass (Biomass) - põllumajandusest (nii taimsetest kui ka loomsetest ainetest), metsatööstusest ja sellega seotud tootmisest, kalandusest ja vesiviljelusest saadav bioloogilise päritoluga toodete, jätmete ja jääkide bioloogiliselt lagunev fraktsioon ning tööstus- ja olmejäätmete bioloogiliselt lagunev fraktsioon (Välisõhu kaitse seadus RT I 2004, 43, 298).

Jätmed (Waste) - jätmed on mis tahes vallasasi või kinnistatud laev, mille valdaja on ära visanud, kavatseb seda teha või on kohustatud seda tegema (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmehooldus (Waste management) - jäätmehooldus on jäätmekäitlus, järelevalve jäätmekäitluse üle ja jäätmekäitluskohtade järelhooldus (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmehoolduse arendamine (Developing of waste management) - jäätmehoolduse arendamine on jäätmealase teabe levitamine, jäätmealane nõustamine ja jäätmehoolduse kavandamine või muu tegevus, mille eesmärk on vältida või vähendada jäätmeteket ning tõsta jäätmehoolduse taset (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmejaam (Waste collection station) - tehniliselt varustatud jäätmekäitluskoht (detailplaneeringu ja projekti alusel), kuhu on paigutatud taaskasutatavate jäätmete kogumiseks ja esmaseks töötlemiseks kogumiskonteinerid, sh ohtlike jäätmete kogumiskonteiner. Samuti võib jäätmejaam olla rajatud perspektiiviga kompostida orgaanilisi jäätmeid (asfaltplats jne) (Meetme "Jäätmete kogumise, sortimise ja taaskasutusse suunamise arendamine" tingimused, RTL 2009, 65, 968).

Jäätmekava (Waste management plan) - jäätmehoolduse arendamiseks koostatakse riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekava. Jäätmekavas käsitletakse jäätmehoolduse olukorda riigis või kohaliku omavalitsuse üksuses, jäätmehoolduse korraldamise ja tõhustamise eesmärgid ning meetmeid eesmärkide saavutamiseks (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmekäitlus (Waste handling) - jäätmekäitlus on jäätmete kogumine, vedamine, taaskasutamine ja kõrvaldamine, sealhulgas vahendaja või edasimüüja tegevus (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmete kogumine (Waste collection) - jäätmete kogumine on jäätmete kokku korjamine, sealhulgas jäätmete eelsortimine ja ajutine ladustamine ning mehaaniline töötlemine ilma jäätmete koostist muutmata, eesmärgiga vedada need edasiseks käitlemiseks jäätmekäitluskohta. (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmete liigiti kogumine (Separate collection of waste) - jäätmete liigiti kogumine on tegevus, mille käigus jäätmed eraldatakse liigi ja olemuse alusel nende edasise käitlemise lihtsustamiseks, sealhulgas taaskasutamise soodustamiseks. (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmete vedamine (Transport of waste) - jäätmete vedamine on jäätmesaadetiste toimetamine veovahendiga lähtekohast sihtpunkti. Jäätmete vedamine hõlmab jäätmesaadetiste peale- ja mahalaadimist ning jäätmeveose komplekteerimist mitmest saadetisest, kuid ei hõlma jäätmete kogumise mõiste all loetletud tegevusi. (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmete töötlemine (Waste treatment) - taaskasutamise- või kõrvaldamistoiming, kaasa arvatud ettevalmistamine taaskasutamiseks või kõrvaldamiseks (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmete taaskasutamine (Recovery of waste) - jäätmekäitlustoiming, mille peamine tulemus on jäätmete kasutamine kasulikult otstarbel selliselt, et nad asendavad teisi materjale, mida muidu oleks sellel otstarbel kasutatud, või jäätmete ettevalmistamine nende eelnimetatud otstarbel ja viisil kasutamiseks kas tootmises või majanduses laiemalt (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmete sortimine (Waste sorting) - tegevus, mille käigus eraldatakse taaskasutatavad jäätmed ning ohtlikud jäätmed ülejäänud jäätmetest, kui see on tehniliselt teostatav ja sellega ei kaasne ülemääraseid kulutusi. Jäätmete sortimist, seal hulgas liigiti ko-

gumist, korraldab kohaliku omavalitsuse üksus, selleks, et võimaldada nende taaskasutamist võimalikult suures ulatuses. (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamine (Preparation for re-use) - kontrolliv, puhastav või parandav taaskasutamismoodus, millega jäätmeteks muutunud tooteid või nende komponente valmistatakse ette selliselt, et neid oleks võimalik korduskasutada ilma mis tahes muu eeltöötlusteta (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmete ringlussevõtt (Recycling) - jäätmete taaskasutamismoodus, kus jäätmetes sisalduvat ainet kasutatakse tootmisprotsessis esialgsel või muul otstarbel, kaasa arvatud bioloogiline ringlussevõtt, kuid välja arvatud jäätmete energiakasutus ja töötlemine materjalideks, mida kasutatakse kütusena või kaeveõonte täitmiseks (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52); jäätmete taaskasutamistoiming, mille käigus jäätmematerjalid töödeldakse toodeteks, materjalideks või aineteks kasutamiseks nende esialgsel või mõnel muul eesmärgil. See hõlmab orgaaniliste ainete töötlemist, kuid ei hõlma energiakasutust ja töötlemist materjalideks, mida kasutatakse kütustena või kaeveõonte täitmiseks (direktiiv 2008/98/EÜ).

Jäätmete energiakasutus (Energy recovery of waste) - jäätmete taaskasutamismoodus, kus põletuskõlblikke jäätmeid kasutatakse energia tootmiseks nende põletamisel eraldi või koos muude jäätmete või kütusega, kasutades ära tekkinud soojuse (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmeoidla (Waste facility) - jäätmeoidlaks loetakse iga ehitist või ala, mida kasutatakse tahkel, vedelal, lahuse või suspensiooni kujul olevate kaevandamisjäätmete kogumiseks või ladestamiseks (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52)

Jäätmete lakkamise staatus (End-of-waste status) - jäätmed ei ole enam jäätmed, kui nad läbivad taaskasutamistoimingu ja selle tulemusena saadud asi vastab teatud kriteeriumidele (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52). Kriteeriumid peavad vastama järgmistele tingimustele: asja kasutatakse tavapäraselt teatud kindlal eesmärgil; asjal on turg või asja järele on nõudlus; asi vastab konkreetseks otstarbeks ettenähtud tehnilistele nõuetele, õigusnormidele ja tootestandarditele; asja kasutamine ei avalda negatiivset mõju keskkonnale ega inimese tervisele. Kriteeriumid kehtestatakse nii Euroopa Liidu tasemel kui ka siseriiklikult keskkonnaministri määrusega.

Jäätmekäitluskoht (Waste management facility) – tehniliselt varustatud ehitist jäätmete kogumiseks, taaskasutamiseks või kõrvaldamiseks. See on ka maa-ala, kus jäätmete taaskasutamine võimaldab parendada mullaviljakust, maa-ala keskkonnaseisundit või selle kasutusvõimalusi või maa-ala, kus tehakse jäätmete taaskasutamise või kõrvaldamise toiminguid, milleks ehitise olemasolu ei ole vajalik. Jäätmekäitluskoht ei loeta jäätmekogumisnõu, -kontainerit või muud -mahutit, mis on ettenähtud vaid ühte liiki tava- või ohtlike jäätmete esmakogumiseks jäätmetekitajalt, samuti ehitisi või teisaldatavaid hoiukohti, kuhu eelnimetatud mahutid tavajäätmete kogumiseks on paigutatud,

või ehitisi, mida kasutatakse olmes tekkinud pakendijäätmete esmakogumiseks (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmekäitluskoha järelhooldus (Aftercare of waste management facility) - jäätmekäitluskoha järelhooldus on suletud jäätmekäitluskoha keskkonnaseire ning võimaliku negatiivse keskkonnamõju, sealhulgas keskkonnahäiringu tõrje (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmeluba (Waste permit) - jäätmeluba annab jäätmeid käitlevale isikule või jäätmetekitajale õiguse üheks või mitmeks jäätmekäitlustegevuseks või jäätmete tekitamiseks teatud tegevusvaldkondades ning määrab selle õiguse realiseerimise tingimused. Jäätmeluba vajavate käitlustoimingute ja tegevusvaldkondade loetelu on sätestatud jäätmevaldkonda reguleerivas õigusaktis (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmetekitaja (Waste producer) - jäätmetekitaja on isik või riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus, kelle tegevuse käigus tekivad jäätmed, või isik, kelle tegevuse tulemusel jäätmete olemus või koostis muutub (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmepõletustehas (Incineration plant) - jäätmepõletustehas on jäätmekäitluskoht, mille põhielement on paikne või teisaldatav tehniline kompleks või seade, mis on ette nähtud jäätmete termiliseks töötlemiseks, olenemata sellest, kas põlemisel tekkiv soojus kasutatakse ära või mitte. Jäätmepõletustehases toimuvad protsessid hõlmavad nii jäätmete vahetut põletamist oksüdatsiooni teel kui ka muid termilisi protsesse, nagu pürolüüs, utmine, gaasistamine või plasmaprotsessid, juhul kui termilistes protsessides tekkivad ained järgnevalt põletatakse (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmekäitluse hierarhia (Waste hierarchy) - jäätmetekke vältimise ja jäätmehooldusmeetmete väljatöötamisel ning rakendamisel juhindutakse prioriteetide järjestuses järgmisest jäätmekäitluse hierarhiast: 1) jäätmetekke vältimine; 2) korduskasutuseks ettevalmistamine; 3) ringlussevõtt; 4) muu taaskasutamine nagu energiakasutus; 5) kõrvaldamine (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52)

Jäätmetekke vältimine (Waste prevention) - jäätmetekke vältimine on asja jäätmeteks muutumisele eelnevate meetmete rakendamine tekkivate jäätmete koguse ja jäätmete keskkonna- ning terviseohtlikkuse vähendamiseks (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmetekke vältimise programm (Waste prevention programme) - sisaldab jäätmetekke vältimise:

- 1) olemasolevate meetmete kirjeldust ning nende tõhususe hinnangut;
- 2) eesmärged ja nende elluviimise meetmeid;
- 3) meetmete rakendamise kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid hindamisnäitajaid.

(Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmevaldaja (Waste holder) - jäätmevaldaja on jäätmetekitaja või muu isik või riigi või kohaliku omavalitsuse asutus, kelle valduses on jäätmed (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52)

Jäätmete kahjulik toime (Hazardous properties of waste) - jäätmete kahjulik toime, mille alusel jäätmed loetakse ohtlikeks jäätmeteks, on samalaadne kahjuliku toimega, mida avaldavad plahvatusohtlikud, oksüdeerivad ained, väga tuleohtlikud ning tuleohtlikud vedelad ained, ärritavad mittesööbivad ained, kahjulikud, mürgised, kantserogeensed, sööbivad, teratogeensed või reproduktiivset funktsiooni kahjustavad, mutageensed ained ja valmistised, nakkusttekitavad, mikroorganisme või nende toksiidid sisaldavad ained, ained ja valmistised, mille kokkupuutel vee, õhu või hapetega vabanevad mürgised või väga mürgised gaasid; millest kokkupuutel vee, õhu või hapetega vabanevad mürgised või väga mürgised gaasid; ökotoksilised või keskkonnohtlikud ained ja valmistised (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Jäätmete kõrvaldamine (Waste disposal) - kõrvaldamine on jäätmete ladestamine prügilasse, põletamine ilma energiakasutusega või muu samaväärne toiming, mis ei ole taaskasutamine, kaasa arvatud jäätmete ettevalmistamine kõrvaldamiseks, isegi kui toimingul on osaliselt teisene tagajärg ainete või energia taasväärtustamise näol (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Kaevandamisjäätmed (Waste from extractive industries) - jäätmed, mis on tekkinud maavarade uuringute, maavarade kaevandamise, rikastamise ja ladustamise ning kaevandamise töö tulemusena (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Keskkonnahäiring (Environmental nuisance) - keskkonnahäiring käesoleva seaduse tähenduses on arvilise normiga reguleerimata negatiivne keskkonnamõju või negatiivne keskkonnamõju, mis ei ületa arvilist normi, nagu jäätmetest põhjustatud hais, tolm või müra; lindude, näriliste või putukate kogunemine; aerosoolide sisaldus õhus või jäätmete tuulega laialikandumine (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Kohaliku omavalitsuse üksuse poolt korraldatud jäätmehooldus (Waste Management Organised by Local Governments) – kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmehoolduse põhisisuks on jäätmeveo korraldamine, jäätmevedaja valik, jäätmeveo õiguse andmine, korraldatud jäätmeveoga liitumise küsimused, korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmete taaskasutamise ja kõrvaldamise küsimused, kohaliku omavalitsuse jäätmehoolduseeskirja ettevalmistamine ja vastuvõtmine, jäätmevaldajate registri asutamine ja registri pidamise korra kehtestamine (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Koospõletustehas (Co-incineration plant) - koospõletustehas on jäätmekäitluskoht, mille põhielement on paikne või teisaldatav tehniline kompleks või seade, mille käitamise peamine eesmärk on energia tootmine või toodete valmistamine ning kus jäätmeid kasutatakse põhi- või lisakütusena või töödeldakse termiliselt nende kõrvaldamise eesmärgil (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52). **Korduskasutus (Re-use)** - mis tahes toiming, mille käigus tooteid või tootekomponente, mis ei ole jäätmed, kasutatakse uuesti nende esialgsel otstarbel (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Korraldatud jäätmevedu (Organised waste transport) - korraldatud jäätmevedu on olmejäätmete kogumine ja vedamine määratud piirkonnast määratud jäätmekäitlus-

kohta või -kohtadesse kohaliku omavalitsuse organi korraldatud konkursi korras valitud ettevõtja poolt (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Kõrvalsaadus (By-product) - asi, mis on saadud sellise tootmisprotsessi tulemusena, mille esmane eesmärk ei olnud selle asja tootmine, võib pidada kõrvalsaaduseks, mitte aga jäätmeteks, juhul kui on täidetud teatud tingimused. Kõrvalsaaduseks nimetamise tingimused on: asja edasine kasutamine on kindel; asja saab kasutada vahetult ilma täiendava töötlemiseta, välja arvatud selline töötlemine, mis on asjaomasele tööstusele üldiselt omane; asi on tekkinud tootmisprotsessi lahutamatu osana; asi vastab selle konkreetse kasutamise toote-, keskkonna- ja tervisekaitse nõuetele ning asja kasutamine ei avalda negatiivset mõju keskkonnale ega inimese tervisele (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Nõrgvesi (Leachate)- igasugune ladestatud jäätmetest läbi nõrguv vedelik, mis jääb prügilasse või voolab prügilast välja (Prügila rajamise, kasutamise ja sulgemise nõuded RTL 2004, 56, 938).

Ohtlikud jäätmed (Hazardous waste) - ohtlikud jäätmed on jäätmed, mis vähemalt ühe jäätmeseaduse seaduse § -s 8 nimetatud kahjuliku toime (vt termin jäätmete kahjulik toime) tõttu võivad olla ohtlikud tervisele, varale või keskkonnale (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Olmejäätmed (Municipal waste) - olmejäätmed on kodumajapidamisjäätmed ning kaubanduses, teeninduses või mujal tekkinud oma koostise ja omaduste poolest sarnased jäätmed (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Olmejäätmete sortimine (Sorting of municipal waste) - tegevus, mille käigus eraldatakse segaolmejäätmetest ennekõike ohtlikud jäätmed, samuti taaskasutatavad jäätmed, kui sortimine ja väljanopitud jäätmete taaskasutamine on tehnoloogiliselt võimalik ning nende tegevustega ei kaasne ülemääraseid kulutusi (Olmejäätmete sortimise kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused RTL 2007, 9, 140).

Pakend (Packaging) - pakend on mis tahes materjalist valmistatud toode, mida kasutatakse kauba mahutamiseks, kaitsmiseks, käsitsemiseks, kättetoimetamiseks või esitlemiseks selle kauba olemusringi vältel toormest kuni valmiskaubani ning tootja käest tarbija kätte jõudmiseni. Pakendiks loetakse ka samal eesmärgil kasutatavaid ühekorrapakendeid (Pakendiseadus RT I 2004, 41, 278).

Pakendi korduskasutus (Re-use of packaging) - pakendi korduskasutus on mis tahes toiming, mille käigus korduskasutuspakend täidetakse uuesti või kasutatakse pakendit algselt mõeldud otstarbeks, tehes seda turul leiduvate ning pakendi uuesti täitmist võimaldavate abitoodete abil või selliste abitoodete abita. Selline korduvalt kasutatud pakend muutub pakendijäätmeteks, kui ta ei kuulu enam korduskasutusele (Pakendiseadus RT I 2004, 41, 278).

Pakendijäätmed (Packaging waste) - mis tahes pakend või pakendimaterjal, mis muutub pärast pakendi kasutamist jäätmeteks jäätmeseaduse § 2 tähenduses. Pakendijäätmeteks ei loeta pakendi ja pakendimaterjali tootmisel tekkinud jääke (Pakendiseadus RT I 2004, 41, 278).

Pakendijäätmete bioloogiline ringlussevõtt (Organic recycling) - bioloogiline ringlussevõtt on pakendijäätmete biolagunevate osade aeroobne (kompostimine) või anaeroobne (metaankääritus) töötlemine kontrollitavates tingimustes ning mikroorganismide abil, mille tulemusena saadakse stabiliseeritud orgaanilised jääkmaterjalid või metaan. Prügilasse ladestamist ei loeta bioloogilise ringlussevõtu vormiks (Pakendiseadus RT I 2004, 41, 278).

Pakendiaktiis (Packaging excise duty) - pakendiaktiisi seadusega sätestatakse pakendiaktiisiga maksustatavad pakendid ja neile vastavad aktsiisimäärad.

Pakendiregister (Packaging register) - riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, kuhu kantakse ning kus hoitakse ja töödeldakse andmeid turule lastud pakendatud kauba pakendite, tekkinud pakendijäätmete, pakendi korduskasutuse, pakendijäätmete taaskasutamise ning taaskasutamise sihtarvude täitmise kohta (Pakendiseadus RT I 2004, 41, 278).

Pakendijäätmete ringlussevõtt (Recycling of packaging waste) - jäätmetes sisalduva materjali töötlemine tootmisprotsessis eesmärgiga kasutada materjali kas esialgsel või muul otstarbel, kaasa arvatud bioloogiline ringlussevõtt, kuid välja arvatud energia- kasutus (Pakendiseadus RT I 2004, 41, 278).

Pakendi ja pakendijäätmete vältimine (Prevention of package and packaging waste) - pakendi ja pakendijäätmete vältimine, mis toimub eelkõige keskkonnahoidlike toodete ja tehnoloogiate arendamise teel, on pakendi ja pakendijäätmete koguse ja ohtlikkuse vähendamine, samuti pakendites ja pakendijäätmetes sisalduvate materjalide ja ainete koguse ning ohtlikkuse vähendamine kogu pakendi olelusringi jooksul alates pakendimaterjali ja pakendi valmistamisest kuni pakendi või selle käitlemise jääkide lõpliku kõrvaldamiseni.

Pakendijäätmete taaskasutus (Recovery of packaging waste) - taaskasutus toimub pakendijäätmete ringlussevõttuna või energiakasutusena (Pakendiseadus RT I 2004, 41, 278).

Pakendijäätmete energiakasutus (Energy recovery of packaging waste) - põletuskõlbliku pakendimaterjali kasutamine energia tootmiseks pakendijäätmete otsesel põletamisel eraldi või koos muude jäätmetega, kasutades ära tekkinud soojuse (Pakendiseadus RT I 2004, 41, 278).

Probleemtoode (Product of concern) - toode, mille jäätmed põhjustavad või võivad põhjustada tervise- või keskkonnaohtu, keskkonnahäiringuid või keskkonna ülemäärast risustamist. Probleemtoodete hulka kuuluvad:

- patareid ja akud;
- mootorsõidukid ja nende osad;
- elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad;
- rehvid;
- põllumajandusplast.

(Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Püsijäätmed (Inert waste) - tavajäätmed, milles ei toimu olulisi füüsikalisi, keemilisi ega bioloogilisi muutusi. Püsijäätmed ei lahustu, põle ega reageeri muul viisil füüsikaliselt või keemiliselt, nad ei ole biolagundatavad ega mõjuta ebasoodsalt muid nendega kokkupuutesse sattuvaid aineid viisil, mis põhjustaks keskkonna saastumist või kahju inimese tervisele. Püsijäätmete leostuvus veekeskkonnas, ohtlike ainete sisaldus ning nõrgvee ökotoksilisus ei põhjusta täiendavat keskkonnakoormust, seda eriti põhja- ja pinnavee kvaliteedinõudeid silmas pidades (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Püsivad orgaanilised saasteained (persistent organic pollutants) - Ohtlikud kemikaalid, mis ei lagundu vees ja muus keskkonnas, jõuavad toiduahelasse ning põhjustavad tervisekahjustusi. Need on polüklooritud dibenso-p-dioksiinid ja dibensofuraanid (PCDD/PCDF), heksaklorobenseen (HCB), polüklooritud bifenüülid (PCB-d), polütsklilised aromaatsed süsivesinikud (PAH-id).

Prügila (Landfill) - jäätmekäitluskoht, kus jäätmed ladestatakse maa peale või maa alla, kaasa arvatud jäätmekäitluskoht, kuhu jäätmetekitaja ladestab jäätmed tekkekohal (käitisesisene prügila), ja jäätmekäitluskoht, mida kasutatakse püsivalt jäätmete vaheldustamiseks vähemalt aasta vältel (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Reoveesette kompostimine (Sewage sludge composting) - sette aeroobne lagunemine mikro- ja makroorganismide abil, milleks lisatakse settele puukoort, saepuru, põhku, turvast või mõnda muud tugimaterjali ja segatakse settega. Kompostimisel peab kompostitava materjali temperatuur olema vähemalt kuus päeva üle 60°C (Reoveesette põllumajanduses, haljastuses ja rekultiveerimisel kasutamise nõuded RTL 2003, 5 48).

Tagatisraha (Deposit) - pakendile määratakse tagatisraha, mis on ühe müügiühiku hinnale lisatud pakendit väärtustav tasu ühe pakendi eest.

Tavajäätmed (Non-hazardous waste) - kõik jäätmed, mis ei kuulu ohtlike jäätmete hulka (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Tootja (Producer) - jäätmeseaduse tähenduses isik, kes oma majandus- või kutsetegevuse raames kavandab, projekteerib, valmistab, töötleb, või veab, sisse tooteid (Jäätmeseadus RT I 2004, 9, 52).

Mõisted muudest allikatest.

Bioenergia (Bioenergy) - osa taastuvenergiast, mis omakorda on osa koguergiast. Bioenergia all mõistetakse biomassist toodetud energiat – soojust, elektrit, biokütuseid. (Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava aastateks 2007-2013).

Ehitus- ja lammutuspraht (-jätmed) (Construction and demolition waste) - jäätmed, mis tekivad ehitiste või nende osade rajamise, lammutuse, renoveerimise või restaureerimise käigus. Jätmed on valdavalt ehitusmaterjalid ja pinnas, seejuures ka välja-kaevatud pinnas (glossary.et.eea.europa.eu).

Jäätmehoolduskeskus (Waste management centre) - jäätmekäitluse korraldamise territoriaalne üksus, mille funktsioonid on järgnevad:

- teeninduspiirkonnas jäätmekäitluse korraldamine;
- jäätmete vähendamise ja taaskasutamise programmide arendamine, teostamine, toetamine ja edendamine;
- optimaalse jäätmekäitlushinna kujundamine;
- arendustöö ja propaganda;
- konkursside korraldamine nii jäätmeveoettevõtete vahel, kui ka jäätmete taaskasutamise alal, seda kas jäätmeveopiirkonnas tervikuna või selle osades andmebaaside pidamine.

Jäätmekäitluskeskus (Waste handling centre) - jäätmekäitluskoht, kus vastavalt piirkonna eripärale ja vajadusele võib toida:

- taas- ja korduskasutatavate jäätmete ning ohtlike jäätmete kogumine paigaldatud konteineritesse (ka ettevõtelt);
- eelnevalt sorditud või sortimata jäätmete töötlemine (sortimine, kompostimine, pressimine, pakendamine, pallimine);
- kasutuskõlblike jäätmete (mööbli, kodumasinade, majatarvete, riitusesemete jms) kogumine, jaotamine, korduskasutusse andmine);
- taaskasutuseks kõlbmatute jäätmete ladestamine.

Jäätmekogumiskoht (kokkutoomiskoht) (Waste collection point) - taaskasutatavate jäätmete esmaseks kogumiseks mõeldud koht, kuhu on paigaldatud vastavad kogumiskonteinerid. Vajadusel ümbritsetud aiaga. Jäätmekogumiskohas ei toimu jäätmete töötlust, ainult kogumine. Võimalusel paigaldatakse jäätmekogumiskohta ka ohtlike jäätmete kogumiskonteiner.

Jäätmekogumiskohti on kahte liiki:

- igas omavalitsuse üksuses, kus ei ole jäätmejaama, on kogumiskoht ning ohtlike jäätmete kogumiskonteiner ja probleemtoodete kogumiseks rajatud varjualune;
- igas suuremas asulas on suuremad kogumiskohad (vastavalt rahvastikutihedusele), kus on jäätmekonteinerid jäätmete liigiti kogumiseks.

Kogumiskoht ei ole jäätmeseaduse mõistes jäätmekäitluskoht.

Jäätmekütus (Refuse Derived Fuel (RDF)) - segajäätmete töötlemisprotsessis, kus eemaldatakse teatud taaskasutatavad ja mittepõlevad materjalid, järele jääv põlev materjal muudetakse kütuseks

Kompostimine (Composting) - orgaanilise materjali kontrollitud lagundamine õhu juuresolekul huumusesarnaseks materjaliks. Kompostimine sisaldab mehhaanilist segamist ja aereerimist, materjali ventileerimist vertikaalsetes aeratsioonikambrites, või materjali paigutamine aunadesse, neid regulaarselt segades ja pöörates.

Mehaanilis-bioloogiline töötlemine (Mechanical Biological Treatment (MBT)) - tehnoloogiate kombinatsioon, kus separeeritakse välja nn kuiv fraktsioon (metall, klaas) ja bioloogiliste protsessidega käideldakse biolagunevaid jäätmeid. Saab toota jäätmekütust (RDF paber, plast ja muu põlev materjal). Bioloogiliselt töödeldud jäätmed saab ladestada prügilasse, siis kui töötluste jääk vastab nõuetele.

Prügi ulaladestamine (Waste dumping) - jäätmete illegaalne mahapanek.

Saastetasu (Pollution charge) - hüvitus, mida tasub juriidiline või üksikisik keskkonna saasteainete või jäätmetega kahjustamise eest. Saastetasu makstakse väljastatud keskkonnaloa alusel.

Süvenduspinnas, süvendusaines (Dredging soil) - mittetihenenud materjal, mis on eemaldatud jõgedest, madalast merest bageri (põhjasüvendaja) abil.

Tervishoiul tekkivad jäätmed (Healthcare waste) - nii inimeste kui ka loomade tervishoiu, ravimise ja hooldusega seotud asutustes tekkivad jäätmed.

Ümberlaadimisjaam (Transfer station) - spetsiaalselt rajatud ja tehniliselt varustatud jäätmekäitluskoht (detailplaneeringu ja projekti alusel). Ümberlaadimisjaam võib olla nii jäätmejaama, kui jäätmete sortimisjaama osa, kui ka eraldi seisev jäätmekäitluskoht. Ümberlaadimisjaamas toimub nii sorteeritud, kui sortimata jäätmete vaheladustamine ja edasiseks käitluseks edasi suunamine. Seal võib toimuda ka jäätmete tihendamine ja pakkimine.

LISA 2 EL NING EESTI VABARIIGI JÄÄTME- JA PAKENDIALASED ÕIGUSAKTID NING STRATEEGILISED DOKUMENDID, UURINGUD, JUHENDID JA SOOVITUSED

Sisu	Euroopa Liit	Eesti Vabariik
Jäätmekäitluse üldised põhimõtted, jäätmekäitluse hierarhia. Ohtlike jäätmete käitlemise üldised põhimõtted.	EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2008/98/EÜ, 19. november 2008, mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid.	Jäätmeseadus (RT I 2004, 9, 52).
Jäätmekategooriad ja jäätmeliigid.	KOMISJONI OTSUS, 2000/532/EÜ, 3. mai millega asendatakse otsus 94/3/EÜ ja nõukogu otsus 94/904/EÜ.	Jäätmete, sealhulgas ohtlike jäätmete nimistu (RT I, 2004, 23, 155).
Jäätmete kõrvaldamis- ja taaskasutamistingud (D-kood ja R-kood).	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid (ELT L 312, 22.11.2008, lk 3–30).	Jäätmete taaskasutamise- ja kõrvaldamistoimingute nimistud (RT I, 14.12.2011).
Jäätmeluba vajavad ettevõtted ja	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direk-	Jäätmeseadus (RT I 2004, 9, 52).

tegevused; tegevuste nimistu ja tootmismahud.	tiiv 2008/98/EÜ.	
Jäätmeloa andmise kord loa taotlemiseks vajalikud dokumendid.	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/98/EÜ.	Jäätmeloa andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise menetluse käigus läbiviidavate menetlustoimingute tähtajad ning jäätmeloa taotlemiseks vajalike andmete täpsustatud loetelu ja jäätmeloa taotluse vorm ning jäätmeloa vorm (RT L, 2004, 56, 933).
Ohtlike jäätmete käitluslitsents saamiseks vajalike materjalide nimistu ja litsentsi väljaandmise kord.	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/98/EÜ jäätmete kohta.	Ohtlike jäätmete käitluslitsentsi andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise menetluse käigus läbiviidavate menetlustoimingute tähtajad, litsentsi taotlemiseks vajalike andmete loetelu ja litsentsi vorm (RT I, 2004, 31, 211).
Polüklooritud bifenüüle ja polüklooritud terfenüüle sisaldavad jäätmed kogumine ja kõrvaldamine; piirkogused, inven-	Euroopa Liidu nõukogu direktiiv 1996/59/EÜ polüklooritud bifenüülide ja polüklooritud terfenüülide (PCB/PCT) kõrvaldamise kohta .	<u>Polüklooritud bifenüüle ja polüklooritud terfenüüle sisaldavate jäätmete käitlusnõuded</u> (RT L, 2004, 53, 899).

tariseerimine ja märgistamine.		
Probleemtoodetes ohtlike ainete sisalduse piirnormid.	<p>Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2000/53/EÜ, 18. September 2000, kasutuselt kõrvaldatud sõidukite kohta.</p> <p>Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiiv 2006/66/EÜ, 6. september 2006, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 91/157/EMÜ.</p> <p>Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/65/EL teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes.</p>	Probleemtoodete kohta kehtestatud keeldude ja piirangute rakendamise tähtajad ning probleemtoodetes ohtlike ainete sisalduse piirnormid (RT I, 13.05.2011, 1).
Prügilate rajamine, asukohavalik. tingimused ladestatavate jäätmete kohta, seire jne.	Nõukogu direktiiv 1999/31/EÜ prügilate kohta), NÕUKOGU DIREKTIIV 2011/97/EL, 5. detsember 2011, millega muudetakse direktiivi 1999/31/EÜ seoses jäätmetena käsitatava metallilise elavhõbeda ladustamise erikriteeriumidega.	<u>Prügila rajamise, kasutamise ja sulgemise nõuded</u> (RT L, 2004, 56, 938), oluliselt muudetud (RT I, 08.05.2013, 2).
Pakendi taaskasutamise ülesanded.	Euroopa Parlamendi ja EL Nõukogu direktiiv 94/62/EÜ pakendi ja pakendi-	Pakendiseadus (<u>RT I 2004, 41, 278</u>).

	jäätmete kohta.	
Majanduslikud hoovad ja abinõud pakendijäätmete taaskasutamiseks.	Euroopa Parlamendi ja EL Nõukogu direktiiv 94/62/EÜ pakendi ja pakendijäätmete kohta.	Pakendiaktsiisi seadus (RT I 1997, 5, 31).
Ohtlike kemikaalide identifitseerimine, pakendamine jne.	<p>EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 1272/2008, 16. detsember 2008, mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist ning millega muudetakse direktiive 67/548/EMÜ ja 1999/45/EÜ ja tunnistatakse need kehtetuks ning muudetakse määrust (EÜ) nr 1907/2006</p> <p>Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 1999/45/EÜ liikmesriikide ohtlike valmististe klassifitseerimist, pakendamist ja märgistamist käsitlevate seaduste, määruste ja administratiivsete sätete ühtlustamise kohta.</p> <p>Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1907/2006, 18. detsember 2006, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist (REACH).</p>	<u>Ohtlike kemikaalide identifitseerimise, klassifitseerimise, pakendamise ja märgistamise nõuded ning kord</u> (Sotsiaalministri 3. detsembri 2004. a määrus nr 122 (RTL, 2004, 154, 2326)).

Reoveesette kasutamine.	Euroopa Nõukogu direktiiv 86/278/EMÜ keskkonna, eriti mulla kaitsmisest reoveesette kasutamisel põllumajanduses.	<u>Reoveesette põllumajanduses, haljastuses ja rekultiveerimisel kasutamise nõuded</u> (RTL, 2003, 5, 48).
Romusõidukid	Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/53/EÜ kasutuselt kõrvaldatud sõidukite kohta.	Romusõidukite käitlusnõuded (RT I, 22.06.2011, 8) Mootorsõidukitest ja nende osadest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad (RT I 2010, 42, 248)
Elektroonikaromud	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta.	Elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad (RT I 2009, 22, 137) Elektri- ja elektroonikaseadmete romude käitlusnõuded (RTL 2005, 20, 245)
Patarei- ja akujätmed	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/66/EÜ, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujätmeid.	Patareidest ja akudest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad (RT I 2008, 37, 221) Kasutatud patareide ja akude käitlusnõuded (RTL

		2008, 6, 63)
Vanarehvid	Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/53/EÜ kasutuselt kõrvaldatud sõidukite kohta (osaliselt)	Rehvidest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord (RT I 2010, 42, 249)
Põllumajandusplast		Põllumajandusplastist tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad RT I, 19.02.2013, 13
Jäätmete põletamine.	EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2010/75/EL, 24. november 2010, tööstusheidete kohta	Tööstusheite seadus (RT I, 16.05.2013, 1)
Ohtlike jäätmete liigitamine.	Euroopa parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2008/98/EÜ, 19. november 2008, mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid. KOMISJONI OTSUS, 3. mai 2000, millega asendatakse otsus 94/3/EÜ (millega kehtestatakse jäätmeid käsitleva nõukogu direktiivi 75/442/EMÜ artikli 1 punkti a kohaselt jäätmete nimistu) ja nõukogu otsus 94/904/EÜ (millega kehtestatakse ohtlike jäätmeid käsitleva	Ohtlike jäätmete hulka liigitamise kord (RT I, 2004, 23, 156).

	nõukogu direktiivi 91/689/EMÜ artikli 1 lõike 4 kohaselt ohtlike jäätmete nimistu) (2000/532/EÜ).	
Asbesti sisaldavad jäätmed.	Direktiiv 87/217/EMÜ asbestist põhjustatud keskkonnareostuse vältimise ja vähendamise kohta.	<u>Asbesti sisaldavate jäätmete käitlusnõuded</u> (RT L, 2004, 49, 848).
Kompost		Biolagunevatest jäätmetest komposti tootmise nõuded (RT I, 10.04.2013, 1).
Keskkonnatasud		Keskkonnatasude seadus (RT I 2005, 67, 512).

Alljärgnevalt on toodud kõik jäätmevaldkonna õigusaktides sätestatud uued sihid, mille saavutamine langeb perioodile 2014-2020. Uuel perioodil ja enne 2014 aastat jõustunud sihtarvude ja määrade täitmine ja hoidmine on Eesti kui Euroopa Liidu liikmesriigi kohustus .

Jäätmekava perioodil on olulised järgmised õigusaktidest tulenevad tähtajad ja sihtarvud:

- alates 16. juulist 2013. a ei tohi prügilatesse ladestatavate biolagunevate jäätmete osatähtsus olla üle 30 massiprotsendi;
- kõik nõuetele mittevastavad suletud prügilad tuleb korrastada 31. detsembriks 2015;
- alates 2020. aasta 16. juulist ei tohi prügilatesse ladestatavate biolagunevate jäätmete osatähtsus olmejäätmete hulgas olla üle 20 massiprotsendi;
- alates 2020. a 1. jaanuarist tuleb taaskasutada korduskasutamiseks ettevalmistatuna ja ringlusse võetuna kodumajapidamisest pärinevaid paberi-, metalli-, plasti- ja klaasijäätmeid, muid liigiti kogutud kodumajapidamisest pärinevaid jäätmeid ning muudest allikatest pärinevad samalaadseid jäätmeid, välja arvatud tootmisjäätmeid ja põllumajanduslikust tootmisest või metsandusest pärinevad jäätmed, vähemalt 50% ulatuses nende jäätmete kogumassist kalendriaastas;
- alates 2020. a 1. jaanuarist tuleb taaskasutada korduskasutamiseks ettevalmistatuna, ringlusse võetuna ja muul viisil taaskasutatuna, sealhulgas kaeveõõnte täitmiseks muude ainete asemel kasutatud ehitus- ja lammutusjäätmeid, välja arvatud kivid ja pinnas, vähemalt 70% ulatuses nende jäätmete kogumassist kalendriaastas;
- tootja peab tagama vähemalt 4 kilogrammi kodumajapidamiste elektroonika-romude kogumise iga elaniku kohta aastas; alates 2014. aasta 14. veebruarist on see vähemalt 5 kilogrammi; tootja peab tagama elektroonikaromude kogumise võrreldes kolme eelneva aasta turule lastud elektri- ja elektroonikaseadmete keskmisest massist alates 2016. aasta 1. jaanuarist vähemalt 45% ulatuses, alates 2017. aasta 1. jaanuarist vähemalt 52% ulatuses, alates 2018. aasta 1. jaanuarist vähemalt 59% ulatuses, alates 2019. aasta 1. jaanuarist vähemalt 65% ulatuses;
- tootja tagab, et saavutatakse jooksva kalendriaasta kestel kogutud elektroonikaromude taaskasutamine alates 2015 aasta 15. augustist järgmiselt (alates 15. augustist 2018. a asendatakse senised kümme kategooriat kuue kategooriaga):
 - kategooriasse 1 ja 10 kuuluvaid seadmeid vähemalt 85% ulatuses seadmete keskmisest massist ning korduskasutatavaid ja ringlussevõetavaid seadmete komponente, materjale ja aineid vähemalt 80% ulatuses seadmete keskmisest massist;

- kategooriatesse 3 ja 4 kuuluvaid seadmeid vähemalt 80% ulatuses seadmete keskmisest massist ning korduskasutatavaid ja ringlussevõetavaid seadmete komponente, materjale ja aineid vähemalt 70% ulatuses seadmete keskmisest massist;
- kategooriatesse 2, 5, 6, 7 ja 9 kuuluvaid seadmeid vähemalt 75% ulatuses seadmete keskmisest massist ning korduskasutatavaid ja ringlussevõetavaid seadmete komponente, materjale ja aineid vähemalt 55% ulatuses seadmete keskmisest massist;
- gaaslahenduslampide korduskasutatavaid ja ringlussevõetavaid komponente, materjale ja aineid vähemalt 80% ulatuses lampide massist.
- ettevõtja, kes võtab kasutajalt vastu patarei- ja akujäätmeid, on kohustatud tagama järgmised kantavate patareide ja akude jäätmete kogumise määra: 26. septembriks 2016. a – vähemalt 45%;
- ettevõtja, kes võtab kasutajalt vastu patarei- ja akujäätmeid, on kohustatud tagama järgmised mootorsõidukite patarei- ja akujäätmete kogumise määrad: 26. septembriks 2016. a – vähemalt 90%;
- alates 1. jaanuarist 2015. a on tootja kohustatud romusõidukitest taaskasutama vähemalt 95% romusõidukite aastasest keskmisest massist. Korduskasutusse ja ringlusse võetavate komponentide, materjalide ja ainete kogus peab olema vähemalt 85% romusõidukite aastasest keskmisest massist.

Lisaks on vaja tähelepanu pöörata järgmistele EL õigusaktidele:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 850/2004 püsivate orgaaniliste saasteainete kohta;
- EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 1272/2008, 16. detsember 2008, mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist ning millega muudetakse direktiive 67/548/EMÜ ja 1999/45/EÜ ja tunnistatakse need kehtetuks ning muudetakse määrust (EÜ) nr 1907/2006
- EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 1907/2006, 18. detsember 2006, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist (REACH) ja millega asutatakse Euroopa Kemikaalide Agentuur;

- EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2012/19/EL, 4. juuli 2012, elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta (uuesti sõnastatud) annab erinevat liiki elektroonikaromude kogumismäärad, käitlemise sihtarvud ja tähtajad. selle kohta on ettevalmistamisel vabariigi valitsuse määruse eelnõu, mis asendab elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete kogumise, tootjale tagastamise ning taaskasutamise või kõrvaldamise nõuded ja kord ning sihtarvud ja sihtarvude saavutamise tähtajad (RT I 2009, 22, 137).

Jäätmekava koostamisel on aluseks järgmised strateegilised dokumendid:

- Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2011-2015;
- Keskkonnastrateegia aastani 2030;
- Keskkonnategevuskava aastateks 2007-2013;
- Riigi jäätmekava 2008-2013;
- Ehitusmaavarade kasutamise riiklik arengukava 2011-2020;
- Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2008-2015;
- Eesti metsanduse arengukava aastani 2020;
- Energiamaajanduse riiklik arengukava aastani 2020;
- Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava, 2011, Euroopa Komisjon;
- Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007 – 2013;
- Stockholmi püsivate orgaaniliste saasteainete konventsiooni rakenduskava (<http://www.envir.ee/1141190>).
- Euroopa Liidu seitsmes keskkonnaalane tegevusprogramm aastani 2020 – „Hea elu maakera võimaluste piires“ (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:354:0171:0200:ET:PDF>)

Töö koostamisel on abiks järgmised Eesti ja rahvusvahelised uuringud ning juhendmaterjalid:

- Ülevaade Eesti bioenergia turust 2010. aastal, lingil http://www.mkm.ee/public/Ylevaade_Eesti_bioenergia_turust_2010._aastal.pdf);

- Biojätmed ja reoveesetted Harjumaal ja Lääne-Virumaal. Juhend jäätmetekke vältimise programmi koostamiseks, 2010, SEI;
- Ehitus- ja lammutusjätmete sortimisuuring, 2010, Maves AS;
- Solid Biomass Barometer (dokument on kättesaadav järgneval lingil http://www.eurobserv-er.org/pdf/biomasse_2011.pdf);
- Waste Prevention. Overview on Indicators, 2009, BIO Intelligence Service S.A.S;
- Evolution of (bio)waste generation/prevention and (bio) waste prevention indicators, EU Action Plan on Waste Prevention, 2011, BIO Intelligence Service S.A.S;
- Guidelines on the Preparation of Bio-Waste Prevention Programmes”, 2011, BIO Intelligence Service S.A.S;
- Waste Prevention. Handbook for EU Member States: guidelines on waste prevention programmes, supporting the revised framework directive, 2009, BIO Intelligence Service S.A.S;
- Preparing a Waste Prevention Programme, 2012. Guidance document, European Commission Directorate-General Environment;
- Preparing a Waste Management Plan. A methodological guidance note, 2012. European Commission Directorate-General Environment.

SCREENING OF WASTE MANAGEMENT PERFORMANCE OF EU MEMBER STATES, final versioon, 2 July 2012, BiPRO,
http://ec.europa.eu/environment/waste/studies/pdf/Screening_report.pdf

LISA 3 JÄÄTMETEKKE VÄLTIMISE PROGRAMM

Sisukord

1	SISSEJUHATUS.....	2
2	SELGITUSED JA MÕISTED	2
3	JÄÄTMETEKKE VÄLTIMISE ULATUS JA VÕIMALUSED.....	3
4	OLEMASOLEVATE MEETMETE KIRJELDUS NING NENDE TÕHUSUSE HINNANG	6
5	STRATEEGILINE EESMÄRK JA TEGEVUSED	13

1 SISSEJUHATUS

Jäätmekäitluse hierarhia kohaselt tuleb esmajärjekorras vältida jäätmeteket. Jäätmetekke vältimine aitab tõhustada majanduse ressursikasutust ning vähendada loodusressursside kasutusest ja jäätmete käitlemisest tulenevat negatiivset mõju keskkonnale ja inimese tervisele. Ühtlasi aitab jäätmetekke vältimine vähendada majanduskulusid (nt toidu jm oluliste ressurside ja materjalide raiskamise vähendamise kaudu). Ressursitõhususe suurendamine ja selle kaudu ka jäätmetekke vähendamine aitab ettevõtetel luua uusi majanduslikke võimalusi, parandada tootlikkust, vähendada kulusid ja suurendada konkurentsivõimet.

Seega panustavad jäätmetekke vältimisele suunatud tegevused peale Euroopa Liidu ja Eesti jäätmepoliitika eesmärkide saavutamise otseselt ka Ressursitõhusa Euroopa juhtalgatuse Euroopa 2020. aasta strateegia elluviimisse. Valdkondadevahelise teemana omab jäätmetekke vähendamine seoseid ka teiste säästva tootmise ja -tarbimisega seotud poliitikate ja direktiivide rakendamisega – nt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2010/75/EL tööstusheidete kohta, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega nr 1221/2009/EÜ (EMAS), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega nr 66/2010/EÜ ELi ökomärgise kohta, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2006. aasta määrusega (EÜ) nr 1907/2006 (REACH). Seetõttu on jäätmetekke vältimise edendamine seotud peale Eesti jäätmealaste õigusaktide ka muude asjaomaste õigusaktide ja riiklikul tasandil koostatavate strateegiliste dokumentidega (nt Eesti ettevõtluse kasvustrateegiaga 2014–2020, keskkonnajuhtimise edendamise kavaga aastateks 2012–2020).

Jäätmetekke vältimise programmi koostamise nõue tuleneb EL jäätmete raamdirektiivist (2008/98/EÜ, artikkel 29). Jäätmetekke vältimise programm peab looma raamistiku jäätmetekke vältimise laiaulatuslikuks ja koordineeritud rakendamiseks. Kavandatavad tegevused peavad olema suunatud majanduskasvu ja jäätmetekke vahelise otsese seose ning sellega kaasneva keskkonnamõju kõrvaldamisele.

Käesolev jäätmetekke vältimise programm on esitatud Riigi jäätmekava 2014–2020 lisana, moodustades omaette terviku. Programmis antakse lühiülevaade jäätmetekke vältimise võimalustest ja hetkeseisust Eestis, esitatakse strateegiline eesmärk, kavandatakse meede ning tegevused eesmärgi saavutamiseks.

2 SELGITUSED JA MÕISTED

Jäätmetekke vältimine on jäätmekäitluse hierarhia kõige prioriteetsem tase, mida tuleks arvestada ja eelistada jäätmekäitluse korraldamisel.

Jäätmetekke vältimine on EL jäätmete raamdirektiivi (artikli 3.12) kohaselt aine, materjali või toote jäätmeteks muutumisele eelnevad meetmed, mis vähendavad:

- jäätmete kogust, muuhulgas toodete korduskasutamise või kasutusaja pikendamise kaudu;
- tekitatud jäätmete ebasoodsat mõju keskkonnale ja inimese tervisele;
- ohtlike ainete sisaldust materjalides ja toodetes.

Peale jäätmetekke otsese vältimise (nt tootmisel kasutatavate materjalide koguste vähendamise, toodete pikemaajalise kasutamise, tootmisprotsessides ja toodetes ohtlike ainete asendamise või vältimise) omab jäätmetekke vältimise ühe meetmetena olulist rolli **korduskasutus**. Korduskasutus on mis tahes toiming, mille käigus tooteid või tootekomponente, mis ei ole jäätmed, kasutatakse uuesti nende esialgsel otstarbel (nt korduskasutatavate pakendite/pudelite kasutamine, kasutatud riiete ja kodumasinatate korduskasutamine). Oluline on siin eristada korduskasutust jäätmete taaskasutusest, mis üldjuhul muudab toote esialgset kuju ja kasutamise funktsiooni. Seetõttu ei loeta korduskasutusel materjale ja tooteid jäätmeteks vastupidiselt jäätmete taaskasutamisele.

Jäätmetekke vältimise alla liigitatakse üldjuhul ka tegevusi, mis on seotud materjalide ja toodete **korduskasutuseks ettevalmistamisega**. Korduskasutamiseks ettevalmistamine on kontrollimine, puhastamine või parandamine, millega jäätmeteks muutunud tooteid või nende komponente valmistatakse ette selleks, et neid oleks võimalik korduskasutada ilma mis tahes muu eeltötluseta (nt seadmete, mööbli, kodumasinatate, rõivast puhastamine ja parandamine enne nende uuesti kasutusse võtmist).

3 JÄÄTMETEKKE VÄLTIMISE ULATUS JA VÕIMALUSED

Jäätmetekke vältimise võimalused sõltuvad paljudest teguritest nagu majandusolukord, tarbijate teadlikkus, ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise meetmete rakendamise ulatus ettevõtetes jms.

Möödunud majanduslanguse kogemused näitavad, et kõige enam mõjutab jäätmeteket majandusolukord ja tarbimise tase. Seetõttu on Eestis jäätmetekke üldine vähendamine eeldatava majanduskasvu ja ostujõu¹³ suurenemise oludes tunduvalt raskem kui Euroopa arenenud riikides, kus on tänaseks saavutatud majanduskasvu/tarbimise ja jäätmetekke vahel teatud tasakaal. Jäätmetekke vältimisele suunatud meetmete kavandamisel

¹³

Eesti elanike ostujõud oli 2012. aastal 69% EL27 keskmisest.

tuleb seega arvestada nii riigisiseseid ettevõtluse ja tarbimise arengutrende kui ka majandusprognoose.

Jäätmetekke vältimine hõlmab kõiki majandussektoreid, materjalivoogusid ning tarbitud toodete nn olelusringi. Jäätmetekke vältimine on võimalik üksnes siis, kui toote olelusringi kõikidel etappidel suudetakse mõjutada praktilisi otsuseid: seda, kuidas toode kujundatakse, valmistatakse, tarbijale kättesaadavaks tehakse ja kasutatakse. Jäätmete (eelkõige olmejäätmete) teket mõjutab ka otseselt tarbijate käitumine, mis on seotud teadlikkuse, sissetulekute, ühiskonna sotsiaalstruktuuri ja jõukusega. Seega võrreldes seni rakendatud jäätmekorraldusmeetmetega (nt jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise edendamise) peavad jäätmetekke vältimisele suunatud meetmed hõlmama palju laiemat huvirühmade ringi ja palju laiemat tegevust (vt joonis 1). Jäätmetekke vältimisega tuleb tegelda kõigil tasanditel.

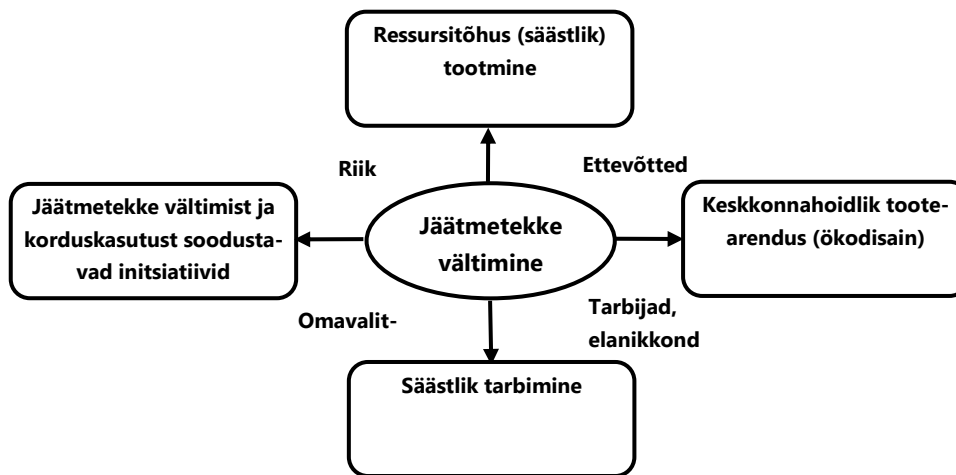
Riik (eelkõige Keskkonnaministeerium) saab jäätmetekke vältimist toetada eelkõige informatsiooni levitamise, mitmesuguste algatuste (nt ühiskondlikud teadlikkuse tõstmise kampaaniad, korduskasutuse edendamisele suunatud projektid jms), keskkonnajuhtimisvahendite rakendamise, uuringute ja investeeringute toetamisega ning vajaliku õigusliku regulatsiooni kujundamisega. Lisaks on riigil võimalik ressursitõhususe ja jäätmetekke vähendamise meetmete rakendamist mõjutada ettevõtete tasandil keskkonnalubade süsteemi (parima võimaliku tehnika nõude) kaudu. Oluliseks hoovaks ettevõtlussektori ja kogu tarbimise säästlikumaks muutmisel on ka keskkonnahoidlike riigihangete laiem kasutamine.¹⁴ Senises praktikas takistab tõhusama sh jäätmeteket vältiva toote või teenuse valikut sageli ainult hinna kriteeriumi arvestamine hangetel.

Ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise meetmete (puhtama tootmise ja keskkonnahoidliku tootearenduse ehk ökodisaini põhimõtete kasutamine) rakendamise tase sõltub paljus **ettevõtlussektori** (sh ettevõtlusega seotud alaliitude) valmisolekust ja teadmistest. Võttes arvesse Eesti ettevõtete suhteliselt madalat tootearenduse taset ja sissetoodud toodete suurt osakaalu tarbimises, võib arvata, et jäätmetekke vähendamine keskkonnahoidliku tootearenduse kaudu on Eesti oludes piiratud. Esmajoones tuleks tähelepanu pöörata ressursi- ja jäätmemahukates ettevõtlussektorites (nt kaevandamisel, energiatootmises, ehituses, toiduainetööstuses) ressursitõhususele ja jäätmetekke vältimisele suunatud meetmete edendamisele. Kaasata tuleb ka muud töötleva ja teenindava sektori ettevõtted, sh kaubandus, kuna pakendijäätmete ja toidujäätmete vältimises ja säästlike tarbijahoiakute kujundamisel on oluline roll just hulgi- ja jaemüüjatel.

14

Avaliku sektori kogutarbimine moodustab Eestis 14–16% SKP-st, millest ligikaudu 75% kulutatakse riigihangete kaudu. Seega on avalik sektor väga suur tarbija ning tal on märkimisväärne võim turgu mõjutada, sh ettevõtteid ressursitõhususele ja jäätmetekke vältimisele suunata.

Olmejäätmete tekke vältimise edendamisel on peamine roll täita **elanikkonnal**, kelle teadlikkusest ja tarbimisharjumustest sõltub suuresti nii pakendijäätmete, toidujäätmete kui ka muude olmejäätmete koguse vähendamine. Elanikkonna teadlikkuse tõstmisel ning selleks tingimuste loomisel on omakorda võtmeroll **kohalikel omavalitsustel**. Arenenud riikide kogemused näitavad, et tarbijate teavitamise ja jäätmetekke vähendamise meetmete rakendamisel saavutatakse parim tulemus omavalitsuste, ettevõtete ja jäätmetekke vältimisega tegelevate kolmanda sektori organisatsioonide piirkondlikus koostöös. Oluline on arvesse võtta, et elanikel ja ettevõtetel peab olema võimalus panna jätmetekke vältimisse ja korduskasutusse (see eeldab korduskasutuskeskuste ja ülalmainitud erinevate initsiatiivide olemasolu). Omavalitsuste toetus ja abi ühiskondlike initsiatiivide (nt kordus/taaskasutuskeskuste, toidupankade) edukale toimimisele on hädavajalik. Seetõttu on oluline, et jäätmetekke vältimisele kaasa aitavad meetmed on selgelt integreeritud omavalitsuste jäätmekavadesse.

Joonis 1. Jäätmetekke vältimise programmi ulatus

Arvestades jäätmetekke vältimise ulatust ja eeldusi, võib jäätmetekke vältimise tegevussuunad üldisemas plaanis jagada kolmeks:

- **Toetavad meetmed** on otseselt seotud ressursitõhususega, kuid kaudselt mõjutavad jäätmeteket ja aitavad kaasa selle vältimisele ja vähendamisele. Näiteks:
 - ressursijuhtimissüsteemide, parima võimaliku tehnika väljaarendamisele ja rakendamisele (sh jäätmetekke vältimiseks) suunatud teadus- ja arendustegevuse toetamine;
 - ettevõtete jaoks ressursijuhtimise ja jäätmetekke vältimise alane koolitus ja nõustamine;
 - jäätmetekke vältimist ja jäätmete korduskasutust (sh korduskasutuseks ettevalmistamist) soodustavate projektide toetamine, korduskasutuse ja jäätmesektori koostööplatvormide (nõ tööstussümbioos, kus üks ettevõtte kasutab teise jäätmeid/kõrvalsaadusi ressursina jms) arendamine;

- keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamise ja ressursitõhususe auditeerimine.
- **Regulatiivsed meetmed** on suunatud jäätmetekke vähendamise motiveerimisele õiguslike või majanduslike vahendite kaudu. Näiteks:
 - jäätmetekke vältimise stimuleerimine keskkonnalubade süsteemi kaudu – keskkonnalubadega sätestatud parima võimaliku tehnika (edaspidi *PVT*) rakendamise nõue on üks võimalusi edendada ettevõtetes ressursitõhusust ja jäätmetekke vähendamist;
 - jäätmetekke vältimist ja korduskasutust soodustavate majandusmeetmete väljatöötamine;
 - keskkonnahoidlike riigihangete põhimõtete, sh jäätmetekke vältimise kriteeriumide laiem kasutamine.
- **Teadlikkuse tõstmine** on suunatud nii omavalitsuste, ettevõtete kui ka tarbijate/elanikkonna teadmiste ja teadlikkuse suurendamisele. Näiteks:
 - teabekampaaniate, koolituste korraldamine – tarbijate pidev teavitamine on üks tõhus vahend jäätmetekke vältimise ja korduskasutamise edendamiseks;
 - juhendmaterjalide koostamine, internetis infoportaalide loomine/haldamine – nt toiduainete jäätmete tekke vältimise juhendite koostamine nii (kaubandus-) ettevõtetele kui ka tarbijatele, kasutatud seadmete ja rõivaste korduskasutamise alase teabe esitamine jne.

4 OLEMASOLEVATE MEETMETE KIRJELDUS NING NENDE TÕHUSUSE HINNANG

Kuigi jäätmetekke vältimine on juba aastaid olnud ELi jäätmepoliitika tähtsaim eesmärk, on sellele suunatud meetmete praktikas rakendamine paljudes EL liikmesriikides, sh ka Eestis olnud pigem tagasihoidlik. Eestis ei ole käesoleva ajani jäätmetekke vältimist eraldi programmina riigi ega ka omavalitsuste jäätmekavades käsitletud. Valdav osa jäätmekorralduseesmärke ja -meetmeid on siiani olnud suunatud jäätmete taaskasutuse suurendamisele, prügilasse ladestamise vähendamisele ja muule jäätmekäitlushierarhias madalamal tasemel olevale tegevusele.

Jäätmearuandluse jäätmetekke andmed näitavad pea kõikide jäätmeliikide (nt põlevkivisektori, ehitus- ja lammutus-, puidu- ja paberitööstuse ning olmejäätmete) lõikes alates 2008. aastast järsku langust. Põhjuseks on siin siiski asjaolu, et majanduslanguse tingimustes toimus 2008. aastal ja eriti 2009. aastal Eestis nii tootmistegevuse kui ka üldise tarbimise langus. See kajastus otseselt ka jäätmetekkes. Nii vähenes jäätmete 2009. aastal 2007. aastaga võrreldes isegi 26%. Alates 2010. aastast on paralleelselt majanduskasvuga uuesti suurenenud ka jäätmete. Põlevkivitööstuses sõltub tekkiv jäät-

mekogus põlevkiviõli nõudlusest maailmaturul ja põlevkivielektri nõudlusest nii Eesti kui ka lähiriikide elektriturgudel.

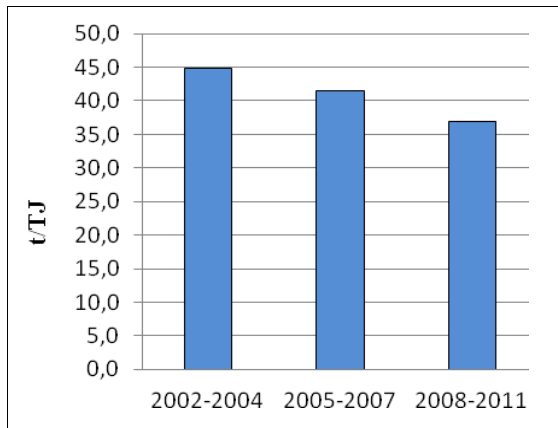
Jäätmetekke vältimine ettevõtlussektoris

Eestis on jäätmete vältimisele suunatud tegevus toimunud eelkõige tootmisettevõtetes, kus selle peamiseks tõukejõuks on olnud ressursisäästust saadav majanduslik kasu ja kokkuvõid. Vähemal määral on ettevõtlussektoris jäätmetekke vältimisele kaasa aidanud ka viimastel aastatel suurenenud jäätmekäitlustasu (seotud eelkõige jäätmete kõrvaldamisega seotud saastetasu tõusuga).¹⁵ Ettevõtted on saavutanud jäätmete tekke vältimise ja ohtlikkuse vähenemise tootmisvõtete ja tehnoloogiate täiustamisega siiski eelkõige ettevõtete enda initsiatiivil.

Valdav osa (83%) Eestis tekkivatest jäätmetest pärineb **põlevkivisektorist** (põlevkivi kaevandamisest, põlevkiviõli ja -elektri tootmisest). Suur osa põlevkivitöötlemisel tekkinud jäätmetest liigitub veel ka ohtlikeks jäätmeteks (nt poolkoks ja põlevkivituhk). Seetõttu nii jäätmetekke vältimise, jäätmete ohtlikkuse vähendamise kui ka jäätmete taaskasutamise seisukohast on oluline pöörata tähelepanu just nimetatud sektorile.

Viimase kümne aasta jooksul on põlevkivi kaevandamise, põlevkiviõli ja elektri tootmise tehnoloogiad läbi teinud olulise moderniseerimise, mistõttu on saavutatud arvestatav ressursitõhusus ja vähendatud ka tootmisühiku kohta tekkivat jäätmekogust. Kuna põlevkivielektri ja -õli tootmise maht on sel perioodil pidevalt suurenenud, on suurenenud ka põlevkivisektoris tekkivate jäätmete summaarne kogus. Samas on vähenenud tekkinud jäätmete kogus töödeldud põlevkivi tonni kohta. Näiteks keevkihttehnoloogia kasutuselevõttuga Eesti Elektri jaamas on plokkide võimsus vanade plokkidega võrreldes 35 MW võrra suurem, põlevkivikasutus aga väiksem 250 000 t/a; lisaks katelde muude atmosfääriheitmete vähenemisele on ka lendtuha teke vanade plokkidega võrreldes kuni 5 korda väiksem. Nii võib öelda, et tänu uue tehnoloogia rakendamisele on põlevkivi-energeetikas saavutatud märkimisväärne jäätmete vältimise efekt (vt ka joonis 2).

¹⁵ Uuringu „Eesti võimalused liikumaks konkurentsivõimelise madala süsinikuga majanduse suunas aastaks 2050“ (teostajad: RAKE, SEI Tallinn, ELF, 2013) käigus tõi valdav osa küsitletud ettevõtetest välja, et suurenenud jäätmekäitlustasu (sh jäätmete ladestamise saastetasu) on neid otseselt motiveerinud jäätmetekke vältimise või taaskasutamise meetmeid rakendama.

Joonis 2. Põlevkivituha teke Eesti Energia elektrijaamades (Keskkonnaagentuuri andmed)

Peale selle on uute põlevkiviõli tootmise tehnoloogiate (Galoteri, Enefiti, Petroteri) laialdasem kasutuselevõtt vähendanud tekkivate jäätmete (tuha) keskkonnaohtlikkust. Samas on ka vanade tehnoloogiate täiustamine vähendanud tekkiva orgaanilise aine sisaldust poolkooksis, mistõttu võib eeldada, et vähenenud on ladestatava poolkoksi keskkonnaohtlikkus.

Kuigi tänane põlevkivi kaevandamise ja töötlemise tehnoloogia on saavutanud suhteliselt hea taseme, vastates suuremas osas parima võimaliku tehnika nõuetele, tuleb põlevkivitööstuse ressursitõhususe parandamist jätkata ka edaspidi. Selleks tuleks põlevkivisektoris tekkivate jäätmete taaskasutuse suurendamisele suunatud uuringute ja tehnoloogiaarenduste kõrval toetada ka jäätmeteket vähendavate lahenduste väljatöötamist ja rakendamist.¹⁶

Teiste jäätmemahukate ettevõtlussektorite (nt ehitusmaterjalide tootmise, ehituse, toiduainetööstuse, puidutööstuse) osas jäätmetekke vältimisele, sh jäätmete korduskasutusele suunatud meetmete ulatuse kohta täpsemad andmed puuduvad, kuna neis küsimustes **ei ole Eestis ulatuslikumaid uuringuid tehtud**. Mitmed keskkonnajuhtimise alased uuringud¹⁷ on siiski kaudselt näidanud, et tänu toorme- ja energiahindade kiirele tõusule on üha enam ettevõtteid hakanud tähelepanu pöörama oma tootmise ressursitõhususele. Seoses jäätmekäitlustasude suurenemisega on laienenud **ehitustegevuse** käigus tekkivate materjalivoogude ja materjalide (nt pinnase, ehituskivide ja telliste, uste ja akende) korduskasutuse või korduskasutuseks ettevalmistamine. Tarbijate (eelkõige väikerenoveerijate) teadlikkuse tõstmise ja ehitusmaterjali korduskasutuse edendamiseks on tegelenud juba mõnda aega säästva renoveerimise infokeskuste võrgustik.

¹⁶ Põlevkivialaseid uuringuid on rahastanud Eesti Teadusfond uurimistoetuste ja sihtfinantseeritavate teadustööde raames ning „Eesti energiatehnoloogia programm“ (ETP).

¹⁷ SEI Tallinna uuring „Eestis rakendatavate keskkonnajuhtimissüsteemide analüüs“, 2008; Leonardo da Vinci programmi uuendussuureprojekt „Ecotips 2.0. Enabling small businesses to reduce its environmental footprint“, 2010–2012.

Uute ehitiste planeerimisel ja projekteerimisel aga ka tellimisel (nt riigihangete käigus) ei ole jäätmetekke vältimise ning ehitusmaterjalide ja konstruktsioonide korduskasutatavuse põhimõtteid Eestis praktiliselt kasutatud.

Heaks tõukejõuks ressursitõhususe suurenemisele ja jäätmetekke vältimisele on olnud eelkõige **keskkonnajuhtimissüsteemide** (nt ISO 14001, EMASi, väikeettevõtetele suunatud keskkonnajuhtimisvahendite) laialdane rakendamine ettevõtetes. **Toodete keskkonnamõju** vähendamisele suunatud tegevust (nt ökomärgiste taotlemist, ökodisaini ja olelusringi hindamist) on süsteemselt kasutanud vaid vähesed Eesti ettevõtted.

Keskkonnajuhtimise projektide teostamise käigus on selgunud, et ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise põhimõtete rakendamisel praktikas **napib teadmisi ja ressursse** eelkõige ettevõtetel. Riigi tasandil ei ole seniajani püstitatud ühtseid eesmärgesid ega ka süsteemseid toetusmeetmeid ressursitõhususe ja jäätmetekke vähendamiseks ettevõtlussektoris (teatud ettevõtlussektorile või ettevõtetele suunatud nõustamist, koolitust ning teavitamist jms). Jäätmetekke vältimiseks ettevõtlussektoris puuduvad ka juhendmaterjalid.

Tuleb märkida, et ka ettevõtetele suunatud **riiklikud toetuskeemid** (nt KIKi programmid) on siiani keskendunud pigem jäätmekäitlushierarhia madalamal tasemel oleva jäätmete taaskasutuse või nõuetekohase kõrvaldamisega seotud tegevuse ning juba olemasolevate ohtlike jäätmete käitlemise, sh vanareostuse kõrvaldamise projektide toetamisele.

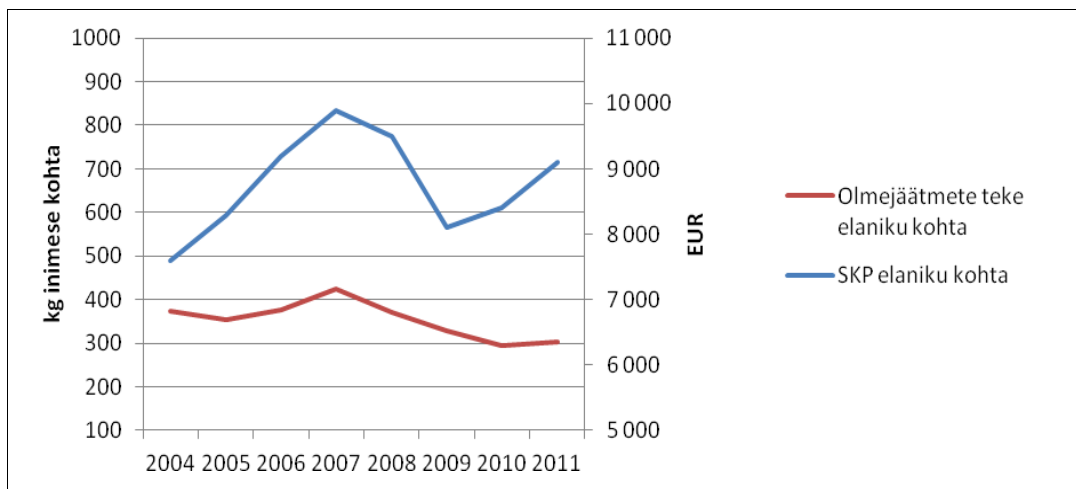
Keskkonnalubadega sätestatud parima võimaliku tehnika (PVT) rakendamise nõue on üheks võimaluseks edendada ettevõtetes ressursitõhusust ja jäätmetekke vähendamist. PVT juhendmaterjalid (BREFid) on heaks aluseks keskkonnakompleksloa kohustust omavatele ettevõtetele jäätmetekke vältimisele ja vähendamisele suunatud meetmete väljaselgitamiseks ja rakendamiseks. Parima võimaliku tehnika võrdlus ja asjaomased meetmed peavad olema kajastatud keskkonnakompleksloas. Samas näitavad viimasel ajal toimunud keskkonnakomplekslubade süsteemi hindamisuuringud¹⁸, et jäätmetekke vältimise, sh ohtlikkuse vähendamise meetmetele pööratakse lubade andmisel vähe tähelepanu.

Olmejäätmete tekke vältimine

Olmejäätmete tekkekogus sõltub mitmetest teguritest (majandusarengust, inimeste sisetulekutest ja tarbimisharjumustest, rahvaarvust, vanusekoosseisust jms). Kõige suuremat mõju avaldab olmejäätmete tekkele **üldine majandusolukord ning sellest sõltuv tarbimine**. Üldjuhul võib tõmmata paralleeli sisemajanduse koguprodukti (SKP) kasvu ja olmejäätmete tekkekoguse vahele. Nii langes paralleelselt majanduslangusega alates 2008. aastast ka olmejäätmete tekkekogus (joonis 3).

¹⁸

SEI Tallinna uuring „Keskkonnakomplekslubade kvaliteedi hindamine“, 2010.

Joonis 3. Olmejäätmete teke (kg inimese kohta aastas) ja majandusareng (SKP elaniku kohta)

Olmejäätmete, sh olmejäätmetes sisalduvate jäätmeliikide (nt toidu-, tekstiili-, pakendi- ja paberjäätmete ning ohtlike jäätmete) koguste vähendamine jäätmetekke vältimise kaudu on keeruline ning aeganõudev protsess, milles oluline osa on inimeste tarbimisharjumuste muutumisel ja mis eeldab kasutatud asjade/toodete korduskasutust võimaldava süsteemi olemasolu. Olulist rolli mängib siin omavalitsuste koordineeriv ja toetav tegevus.

Siiani on Eestis olmejäätmete keskkonnamõju vähendamise meetmed keskendunud eelkõige jäätmete liigiti kogumisele ja taaskasutamise edendamisele (nt pidevale teavitamisele jäätmete sortimise vajadusest, taaskasutatavate jäätmete kogumisvõrgustiku väljaarendamisele). Jäätmetekke vältimisega seotud teemasid on jäätmekäitlusega seotud teabeürituste raames tutvustatud tavaliselt üldisemas plaanis. Nagu muu jäätmehoolduse korraldust (sh teavitamist), nii ka jäätmetekke vältimise teemat on omavalitsused (eelkõige suuremad nende seas) käsitlenud vastavalt oma võimekusele ja ressursidele. Viimaste aastate jooksul on suuremates omavalitsustes (nt Tallinnas, Tartus, Viljandis) kodanike ja ettevõtete omaalgatusel loodud **uuskasutuskeskused**, kuhu inimestel on võimalik tuua kasutatud, kuid kasutuskõlblikku mööblit, kodumasinaid jms. Mõned omavalitsused on loonud ka kohalikes jäätmejaamades tingimusi elanikelt kasutuskõlblike seadmete ja mööbli vastuvõtmiseks. Siiski suuremas osas omavalitsustest ei ole elanikel ja ettevõtetel siiani võimalik kasutuskõlblike asju korduskasutuseks ära anda.

Eestis on juba aastaid laialdaselt toiminud **kasutatud rõivaste** edasimüügi süsteem. Samas pärineb valdav osa Eestis müüdud või muul viisil korduskasutusse lastud rõivastest teistest Euroopa riikidest. Viimasel ajal on hakatud korraldama üha enam kasutatud rõivaste müügilaatasid ning on tekkinud terve rida organisatsioone, kes tegelevad kasutatud rõivaste kasutamise populariseerimisega. Humana Estonia on siiani üks väheseid organisatsioone Eestis, kes kogub oma kauplustes (neid on üle Eesti 22) kokku kasuta-

tud rõivaid ning kodutekstiile eesmärgiga need uuesti kasutusse suunata (annetuste või edasimüügi kaudu). 2012. aastal jooksul koguti Humana kauplustes ligikaudu 300 tonni kasutatud rõivaid. Rõivaste kogumise edendamiseks korraldatakse alates 2010. aastast iga aasta kampaaniat „Kapid korda!“, mille raames pakutakse võimalust suunata seismajäänud rõivad korduskasutusse. Peale Humana kogub kasutatud rõivaid ka Tallinnas asuv Uuskasutuskeskus, mitmed heategevusorganisatsioonid ning MTÜ Riidepunkt (Tallinnas asuvate avalike kogumiskonteineritega).

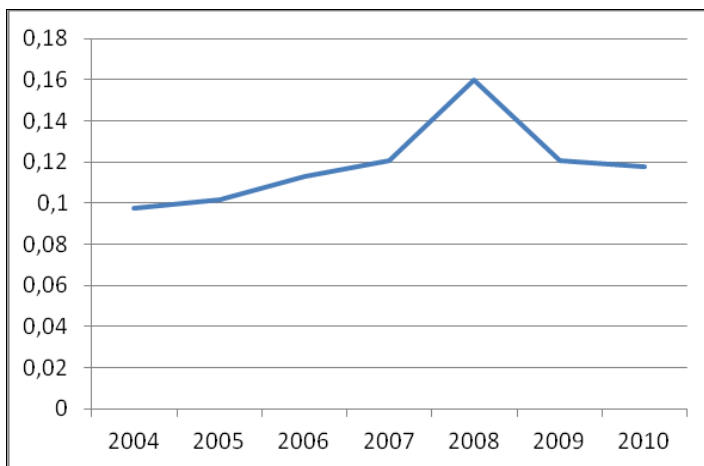
Kuna olmejäätmetest moodustavad märkimisväärse osa **toidujäätmed** (22%), siis on oluline vältida ka nende teket. Eestis pole täpsemalt uuritud, kui suures koguses majapidamised ja ettevõtted (eelkõige kaubandus- ja toitlustusasutused) kasutuskõlblikku toitu ära viskavad. Viimase segaolmejäätmete uuringu tulemused näitavad, et segaolmejäätmetes sisalduvates toidujäätmetest moodustavad kasutuskõlblikud toiduained (n.ö toidukaod) ligikaudu 20%. Eestis on hakatud toidu raiskamisest viimasel ajal üha rohkem rääkima. Ühe esimese toidukaude vähendamise tegeleva organisatsioonina alustas 2010. aastal Eesti Toidupank, mis loodi Eesti-Hollandi Heategevusfondi Päikeselill ja Swedbanki rahalisel toel. 2013. aasta alguses tegutses juba 10 piirkondlikku toidupanka. Toidupank kogub toidukaubandusest ja tootvatest ettevõtetest toiduaineid, mille kasutusaeg on varsti ületatud ning vabatahtlike abiga jaotatakse need puudust kannatavate perede vahel. Ka sellega väheneb biojäätmete osakaal olmejäätmetes. Ettevõtete, sh kaubanduse valmisolekut toidujäätmeid annetada piirab nende vähene informeeritus ja paljudel juhtudel ka praegune annetamise regulatsioon¹⁹, mis on määratletud väga kitsas raamistikus (võimaldab annetada vaid teatud tüüpi mittetulundusühingutele jms). Et soodustada asjade korduskasutusse andmist annetamise teel või ülejääva söögikõlbliku toidu annetamist (nt kaubanduskettidel) oleks vaja ettevõtetele annetamine lihtsamaks muuta. Praegu on näha, et potentsiaali sellelaadseks tegevuseks oleks, kuid reaalselt puudub ettevõtetel motivatsioon. Täna annetavad üksikud ettevõtted paljuski vaid keskkonnasõbralikkuse maine rõhutamiseks ja sedagi mitte järjepidevalt.

Pikemaajalisi kampaaniaid toidu raiskamise teemal ei ole Eestis siiani korraldatud. Küll on aga viimasel ajal olnud mitmeid teavitusüritusi ja projekte näiteks seoses koolitoiduga, kus peale toidu tervislikkuse ja maitseomaduste pööratakse tähelepanu ka toidukaude vähendamisele. Mõnedes koolides on lastevanematel võimalik interneti vahendusel mõjutada menüü koostamist, valides toite, mis sobivad nende lastele, ja kindlustades sellega tellitavate toitade optimaalseid koguseid.

¹⁹ Vt ka keskuse Praxis uuringut „Väärlikaks ja õnnelikuks: annetamise analüüs ja soovitused“, 2011 http://www.kysk.ee/sisu/10_18408226_Analuusiraport_Vaarikaks_ja_onnelikuks_annetamise_analuus_ja_soovitused_analuusi_teostaja_Poliitikauuringute_Keskus_PRAXIS.pdf

Pakendijäätmete tekke vältimine

Nagu olmejäätmete, nii ka pakendijäätmete teke sõltub suuresti tarbimise tasemest. Pakendijäätmete osakaal olmejäätmetes on ligikaudu 36%. Peale elanikkonna tekitavad märkimisväärse koguse pakendijäätmeid tootmis- ja kaubandusettevõtted. Seetõttu oleks otstarbekas vaadelda pakendijäätmete vältimisele suunatud tegevust muudest olmejäätmetest eraldi. Ka pakendijäätmete tekkekoguse vähenemine on viimastel aastatel seotud eelkõige majandusolukorraga (vt ka joonis 4). Viimase sortimisuuringu tulemused näitavad segaolmejäätmetes pakendijäätmete osakaalu suurenemist, mistõttu võib eeldada, et majanduskasvu ja tarbimise suurenemisega on suurenenud uuesti ka pakendijäätmete kogused.

Joonis 4. Pakendijäätmete teke, tonni aastas inimese kohta

Pakendijäätmete vältimisel mängivad olulist rolli pakendatud **kaupade tootjad ja kaubandus**, kes saavad pakendijäätmete kogust mõjutada **pakendidisaini (sh korduskasutuspakendi kasutamise) ja -koguse** kaudu. Eestisse sisse toodud pakendatud kaupade osas on kohalike meetmetega raske pakendidisaini ja -kogust muuta. Küll aga saavad seda teha kohalikud pakendatud toodete tootjad ja kaubandus. Vähesel määral on seda ka tehtud (nt kaubandusettevõtete korduskasutuskottide kampaaniad, toiduainetööstuses korduskasutatavate rühma- ja veopakendite süsteemi arendamine). Pakendikoguse vähendamist peaks motiveerima ka pakendiseaduse ja pakendiaktsiisi seadusega kehtestatud **pakendijäätmete taaskasutuskohustus ning pakendiaktsiis**.

Eesti puhul tuleks ära märkida pakendiseadusega kehtestatud ja alates 2005. aastast toiminud karastusjoogi, õlle ja lahja alkohoolse joogi plastmass-, klaas- ja metallpakendi **tagatistrahaha ehk pandisüsteemi**, mis on aidanud hoida korduskasutuspuudelite üldmahtu suhteliselt suurena. Võrreldes nende riikidega, kus tagatistrahaha süsteem puudub (nt Lätis, Leedus), on Eestis korduskasutuspuudelite osakaal tunduvalt suurem. Seega tuleks edaspidi pakendite tagatistrahaha süsteemi võimaluse korral laiendada (nt lisada sinna muud joogipakendid).

5 STRATEEGILINE EESMÄRK JA TEGEVUSED

Eesmärk

Jäätmetekke vältimise programmi **strateegiline eesmärk** on **vältida ja vähendada jäätmeteket, sh jäätmete ohtlikkust**. See aitab kaasa Eesti majanduse ressursitõhususele ja vähendab loodusressursside kasutamisest ja jäätmete käitlemisest tulenevat negatiivset mõju keskkonnale ja inimese tervisele. On oluline, et jäätmetekke vältimise meetmete rakendamise tulemusel oleks võimalik katkestada seos majanduskasvu ja jäätmetekke vahel. Jäätmetekke vältimise programmi strateegiline eesmärk on üks jäätmekava strateegilistest eesmärkidest. Allpool kirjeldatud mõõdikud ning tegevus on jäätmekavas ja selle rakenduskavas koondatud täpsemalt sõnastatuna meetme nr 1 alla (vt jäätmekava pt 3 ja jäätmekava rakendusplaan aastateks 2014–2017).

Jäätmetekke vältimise programmi raames kavandatud tegevuste edukal rakendamisel saavutatakse järgmised tulemused:

- Eesti ettevõtjatel on vahendid ja pädevus ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise põhimõtete laialdaseks rakendamiseks;
- Eesti tarbijad on teadlikud jäätmetekke vältimise võimalustest ning tahavad ja saavad panustada jäätmetekke vältimisse ja jäätmete korduskasutusse;
- Eesti õiguskeskkond soosib jäätmetekke vältimist, sh jäätmete korduskasutust.

Mõõdikud

Jäätmetekke vältimise programmi üldeesmärgi saavutamist saab hinnata eelkõige kavandatud tegevuse kaudu saadud vahetute tulemuste järgi.

Andmete puudumise tõttu saab üldeesmärgi poole liikumist üldisemas plaanis mõõta ainult olme- ja pakendijäätmete tekke osas.

Olmejäätmete tekke vähendamise **eesmärk** on **stabiliseerida** aastaks 2020 **jäätmete ke** **sõltumata prognoositud majanduskasvust**. Seejuures peab olmejäätmete tekke kasvuprotsent jääma kuni aastani 2020 alla poole sisemajanduse koguprodukti (SKP) kasvuprotsendist.²⁰

Pakendijäätmete tekke kasvuprotsent peab kuni aastani 2020 jääma alla 2/3 sisemajanduse koguprodukti (SKP) kasvuprotsendist.

²⁰ Kui eeldada, et lähiaastateks prognoositud 3%-line SKP kasv jätkub kuni aastani 2020, peaks olmejäätmete tekke keskmine kasv perioodil 2014–2020 jääma alla 1,5% aastas.

Ettevõtlussektoris saavutatud ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise edusammude hindamiseks tuleks püstitada tegevuse/projektipõhised määrad. Võimalik on kasutada nt järgmisi hindamisnäitajaid:

- Jäätmekoguse vähenemine projekti teostamise perioodil (möödetuna enne ja pärast meetmete rakendamist).
- Jäätmetekke vähenemine tooteühiku kohta.
- Korduskasutuseks ettevalmistatud jäätmete kogus.

Tegevused

➤ **Tegevused, mis panustavad ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise edendamisse ettevõtlus- ja avalikus sektoris**

Eesmärk/tulemus: Eesti ettevõtjatel ja avaliku sektori organisatsioonidel on vahendid ja pädevus ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise (sh ohtlikkuse vähendamise) põhimõtete laialdaseks rakendamiseks. Näiteks:

- **Prioriteetsetes ettevõtlussektorites ressursitõhususele ja jäätmetekke vältimisele (sh jäätmete ohtlikkuse vähendamisele) suunatud ressursi auditeerimine ja investeeringute toetamine**

Prioriteetseteks nimetatakse ressursikasutuselt mahukaid ettevõtlussektoreid, mille panus jäätmetekke vältimisele ja ressursikasutamise tõhustamisele on märkimisväärne. Siia alla kuulub ka ohtlike ainete kasutamise vältimine ja vähendamine.

- **Ettevõtete ressursijuhtimise alaste teadmiste ja teadlikkuse tõstmine**

Ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise põhimõtete rakendamiseks praktikas napib teadmisi ja ressursse. Seetõttu on vajalikud ettevõtete nõustamine, koolitus ja teavitamine.

➤ **Tegevused, mis panustavad olmejäätmete tekke vältimise edendamisse**

Eesmärk/tulemus: Eesti tarbijad on teadlikud jäätmetekke vältimise võimalustest ning tahavad ja saavad panustada jäätmetekke vältimisse ja jäätmete korduskasutusse. Näiteks:

- **Korduskasutuskeskuste ja muude jäätmetekke vältimise võimaluste loomine ja toetamine**

Korduskasutuskeskuste ja muude jäätmetekke vältimise initsiatiivide (nt Toidupanga, kasutatud rõivaste kogumise) võrgustiku loomine on alles algusjärgus. Võrgustiku arendamise eesmärk on, et Eestis oleks selliste keskuste teenused kättesaadavad võimalikult võrdselt kõigile elanikele üle Eesti. Suuremas osas omavalitsustest ei ole elani-

kel ja ettevõtetel võimalust kasutuskõlblikke asju korduskasutuseks ära anda. Toetamist vajavad esemete korduskasutuseks ettevalmistamisele suunatud projektid.

- **Tarbijatele suunatud järjepidev teavitamine**

Eesti tarbijate jäätmetekke vältimise ja jäätmete korduskasutuse võimaluste alane teadlikkus on madal. Asjakohaseid pikemaajalisi kampaaniaid (nt koolides, lasteaedades, päevakeskustes, haiglates ning hooldekodudes) toidu raiskamise vältimiseks ja jäätmete korduskasutamise edendamiseks ei ole Eestis siiani korraldatud. Selleks ei ole ka piisavalt juhend- ja teabematerjale.

- **Tegevused, mis panustavad jäätmetekke vältimisse õiguskeskkonna kaudu**

Eesmärk/tulemus: Eesti õiguskeskkond soosib jäätmetekke vältimist sh jäätmete korduskasutust. Näiteks:

- **Jäätmetekke vältimise stimuleerimiseks vajalike täiendavate majandusmeetmete analüüs**

Tuleks analüüsida täiendavaid või uusi võimalusi paberpakendite ja kilekottide kasutamise vähendamiseks, korduskasutuspakendi kasutamise laiendamise võimalusi jms.

- **Regulatiivmeetmete analüüs ja väljatöötamine jäätmetekke vältimiseks ja esemete korduskasutuse laiendamiseks**

Tuleks tagada, et keskkonnalubade süsteem ja parima võimaliku tehnika nõue suunaksid ettevõtteid paremini ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise meetmeid rakendama.

LISA 4 JÄÄTMEKÄITLUS MAAKONDADES

Sisukord

1	ÜLDIST	3
2	HARJUMAA	7
3	HIIUMAA.....	9
4	IDA-VIRUMAA.....	10
5	JÕGEVAMAA.....	11
6	JÄRVAMAA	12
7	LÄÄNEMAA.....	13
8	LÄÄNE-VIRUMAA	14
9	PÕLVAMAA.....	15
10	PÄRNUMAA	16
11	RAPLAMAA	17
12	SAAREMAA	18
13	TARTUMAA.....	19
14	VALGAMAA.....	20
15	VILJANDIMAA	21
16	VÖRUMAA	22

1 ÜLDIST

Jäätmeseadus sätestab, et jäätmekavad koostatakse riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse kohta, seejuures riigi jäätmekava sisaldab maakondade jäätmehooldust sisaldavaid alljaotisi. Antud lisas on esitatud maakondi käsitlevad osad. Rahvastiku ja tekkinud jäätmete üldandmed (2011. a) on esitatud tabelites 1, 2 ja 3.

Rahva ja eluruumide 2011. a loenduse järgi on Eestis püsielanikke 1 294 236 (<http://www.stat.ee/rel2011>). Tabel 2 on antud rahvastiku andmed maakonniti.

Tabel 2 Arvestuslik rahvaarv seisuga 1. jaanuar 2012. a (<http://www.stat.ee/57647>)

Maakond	Rahvastik
Harjumaa	562 557
Hiiumaa	9 150
Ida-Virumaa	153 642
Jõgevamaa	32 582
Järvamaa	31 480
Läänemaa	24 569
Lääne-Virumaa	60 905
Põlvamaa	28 788
Pärnumaa	85 671
Raplamaa	35 488
Saaremaa	32 672
Tartumaa	145 327
Valgamaa	31 221
Viljandimaa	49 255
Võrumaa	34 698
Kokku	1 318 005

Viie aastaga (2006–2011) vähenes Eesti rahvaarv üle 50 tuhande inimese võrra. Tabelites (Tabel 3 ja Tabel 4) on antud jäätmete ke ja -käitlus ning olmejäätmete teke maakonniti 2011. a (Keskkonnaagentuuri andmebaas).

Tabel 3 Jäätmete ke ja -käitlus maakondades 2011. a jäätmearuannete andmetel (tonni)

Maakond	Kogus aasta algul	Koguteke (sh kogutud)	Transport maakonda sisse	Import	Taaskasutatud	Kõrvaldatud	Ladestatud prügilasse	Määratlemata käitlemine	Transport maakonnast välja	Eksport	Kogus aasta lõpus
Harjumaa	342 253	1 429 419	702 669	24 813	1 018 196	21 586	153 234	138 824	390 152	166 713	286 012
Hiiumaa	284	4 181	1 277	106	1 360	117	0	179	3 471	93	1 630
Ida-Virumaa	47 525	18 485 890	52 575	23 344	9 462 184	4 926	9 010 544	400 438	73 516	14 821	70 906
Jõgeva-maa	6 700	73 025	52 759	0	51 957	0	49 403	2 922	23 783	1 037	3 381
Järvamaa	17 176	382 169	53 458	8 149	225 143	0	25 133	5 841	172 760	3 418	28 658
Läänemaa	2 684	27 364	5 833	0	11 424	0	0	291	21 744	181	2 242
Lääne-Virumaa	22 798	330 735	67 571	20 033	255 629	0	27 135	36 882	79 727	911	40 854
Põlvamaa	3 087	25 447	26 467	353	14 377	0	0	20 845	12 067	55	8 011
Pärnumaa	11 681	175 494	124 568	4 085	183 683	25	33 169	16 259	42 841	15 577	24 275
Raplamaa	22 484	34 985	9 275	0	9 853	0	0	2 597	29 668	254	24 372
Saaremaa	21 423	103 193	109	0	43 222	2 088	0	30 977	24 253	56	24 128
Tartumaa	53 676	380 384	21 303	537 392	527 296	0	0	20 255	187 790	37 691	219 724
Valgamaa	29 060	38 385	16 839	4 154	63 932	0	0	768	10 018	11 140	2 582
Viljandimaa	36 489	146 617	1 440	0	72 583	0	0	10 935	68 134	957	31 938
Võrumaa	3 542	96 150	367	120	23 976	0	0	812	69 516	572	5 303
Kokku	620 862	21 733 438	1 136 510	622 549	11 964 815	28 742	9 298 618	688 825	1 209 440	227 994	774 016

Tabel 4 Olmejäätmete teke maakonniti 2011. a

Maakond	Jäätmete koguteke -tonni	Olmejäätmed - tonni	Rahvastik	Olmejäätmete teke inimese kohta- kg
Harjumaa	1 429 419	215 423	562 557	383
sellest Tallinn	1 010 666	148 952	392 331	380
Hiiumaa	4 181	1 447	9 150	158
Ida-Virumaa	18 485 890	43 292	153 642	282
Jõgevamaa	73 025	6 150	32 582	189
Järvamaa	382 169	6 196	31 480	197
Läänemaa	27 364	8 222	24 569	335
Lääne-Virumaa	330 735	14 166	60 905	232
Põlvamaa	25 447	5 077	28 788	176
Pärnumaa	175 494	21 973	85 671	256
Raplamaa	34 985	6 326	35 488	178
Saaremaa	103 193	10 135	32 672	310
Tartumaa	380 384	49 379	145 327	340
Valgamaa	38 385 ²¹	13 553	31 221	434
Viljandimaa	146 617	14 237	49 255	289
Võrumaa	96 149	6 595	34 698	190

Jäätmehoolduse (-käitluse) eripära piirkonniti ja omavalitsuste kaupa johtub looduslikest, majanduslikest ja sotsiaalsetest tingimustest ning elanike arvust. Igas maakonnas tekib olmejäätmeid, ohtlikke jäätmeid, ehitus- ja lammutusjäätmeid, reoveesetete, vana-

²¹ Valgamaa olmejäätmete koguses on suur osa pinnast ja kive (kood 20 02 02) - 7036 tonni. See on väga suur kogus võrreldes teiste maakondadega. Tavaliselt on see jäätmeliik - pinnas ja kivid (kood 17 05 04) ehitus- ja lammutusjäätmete kategoorias. Kui see kogus maha arvata, siis tekib Valgamaal inimese kohta 208 kg inimese kohta aastas.

õli, probleemtoodetest tekkinud jäätmeid (romusõidukeid, vanarehvid, elektroonikaromusid, akud- ja patareijäätmeid, põllumajandusplast jäätmeid) jm. Samas on maakonnad suuremal või vähemal määral erinevad. Kõige rohkem eristub Ida-Virumaa põlevkivi kaevandamise ja selle edasisel kasutamisel tekkivate jäätmetega.

Tabel 3 kirjeldab tekkinud jäätmete edasisest käitlemisest. Maakondade puhul on üsna tavapärane, et osa koguseid on kategoorias „määratlemata käitlemine“, kuna nende edasine käitlemine on ebaselge.

Maakondade vaheline jäätmevedu on eelmisel perioodil suurenenud, kuna jäätmete ladestamine toimub vaid viies prügilas (Uikala, Tallinna, Paikuse, Väätša, Torma).

Kõigis maakondades tekib olmejäätmeid. Tabel 4 **Tõrge! Ei leia viiteallikat.** iseloomustab olmejäätmete teket maakonniti, aluseks on Keskkonnaagentuuri andmebaas.

Prügilate kasutus väheneb ja nende majandamine muutub keerulisemaks. Prügilate kasutamisega küll pikeneb, väljaehitatud ladestusalad võtavad jäätmeid vastu pikema aja jooksul, kuid prügilate püsikulud jäävad ikkagi alles ja kahaneva jäätmevoo tingimustes on probleemiks kulude katmine.

Keskkonnaministeeriumi jäätmeosakond tegi 2013. a kohalike omavalitsuste seas küsitluse korraldatud jäätmeveo, jäätmejaamade, kompostimisplatside ja jäätmete liigiti kogumise kohta.

Korraldatud jäätmeveoga haaratud kohalikke omavalitsusi (seisuga 2013. II kvartal, Keskkonnaameti andmed) on 96%, seejuures ka need omavalitsused, kus ei ole vaja korraldatud jäätmevedu arendada (alla 1500 elanikke).

Jäätmejaamad. Eelpool mainitud küsitluse järgi on Eestis 100 jäätmejaama. Jäätmejaama mõiste on järgmine: tehniliselt varustatud jäätmekäitluskoht (detailplaneeringu ja projekti alusel), kuhu on paigutatud taaskasutatavate jäätmete kogumiseks ja esmaseks töötlemiseks kogumiskonteinerid, sh ohtlike jäätmete kogumiskonteiner. Samuti võib jäätmejaama olla rajatud perspektiiviga kompostida orgaanilisi jäätmeid (asfaltplats jne).

Jäätmejaama mõiste on suhteliselt vabalt tõlgendatav ja see väljendub ka KKM küsitluse tulemustes. Kohati on jäätmejaamaks nimetatud ka asulatest kaugel paiknevad prügilad. Segadust tekitab ka kasutatav keskkonnajaama mõiste.

Üha rohkem on jäätmehoolduskeskusi, millede tegevus haarab mitme maakonna valdu, näideteks on MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskus ja MTÜ Ida-Eesti Jäätmehoolduskeskus.

Maakondade jäätmekäitluse kohta leiab täiendavat informatsiooni jäätmekava alusmaterjalides (nt hetkeolukorra analüüs).

2 HARJUMAA

Harjumaa jäätmehoolduse areng on tihedalt seotud Tallinna samasisulise arenguga. Olmejäätmete teke ühe elaniku kohta (koos Tallinnaga) on vabariigi kõrgeim, seejuures olmejäätmete tekke osas on Harjumaa ja Tallinna osatähtsus kogu riigi omast kuni 50%. Seda tingib ka kaubanduse- ja teenindusasutuste suur osatähtsus võrreldes ülejäänud Eestiga.

Lisaks tekib veel muid jäätmevooge – ohtlikud jäätmed, ehitus- ja lammutusjäätmed, sadamate ja turistidega seotud jäätmete jm.

Tselluloosi, paberi ja kartongi tootmise ja töötlemise jäätmeid tekkis 2011. a 63 tuh tonni (Horizon Tselluloosi ja Paberi AS).

Maakonnas tekkis pinnast (sealhulgas saastunud maa-aladelt eemaldatud pinnast), kive ja süvenduspinnast - 325 tuh tonni.

Jäätmete kogust suurendab Tallinna ja Harjumaad külastavad turistid. Aastas külastab Tallinna Vanasadamat 300-350 kruisilaeva. Lisaks tavajäätmetele antakse sadamates (Muuga sadam, Vanasadam, Paljassaare sadam, Paldiski Lõunasadam ja Põhjasadam) laevadelt üle meie jäätmekäitlejatele ka ohtlikke jäätmeid (pilsivesi, õlijäätmed jm).

Harjumaale on praeguse seisuga (2013. a) jäänud kaks prügilat – Tallinna prügila (Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskus AS) Jõelähtme vallas ja Kopli ladestusala (OÜ Slops) Tallinna linnas. Viimane on ehitusjäätmete ladestusala. Neisse ladestati 2011. a vastavalt 143 ja 10 tuh tonni jäätmeid. Masspõletuse rakendamisel muutub oluliselt Tallinna prügila ladestatavate jäätmete koostis, sest väheneb märgatavalt biolagunevate jäätmete ladestamine. Selle tulemusena ei teki uut ladestusaladel olulisel määral prügilagaasi ja ka tekkiva prügila nõrgvee reostuse iseloom erineb segaolmejäätmete omast.

Olulisemad Harjumaal tegutsevad jäätmekäitlusettevõtted (seisuga 2013. a kevad) on järgmised:

- Eesti Energia Iru elektrijaama jäätmepõletusplokk;
- Ragn-Sells AS - jäätmete kogumine ja kompostimine, MBT (jäätmekütus);
- Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskus AS – MBT (jäätmekütus), kompostimine ja jäätmete ladestamine;
- AS Eesti Keskkonnateenused - erinevat tüüpi jäätmete kogumine, töötlemine ja lõppkäitlejale üleandmine;
- Ekovir OÜ –olmejäätmete kogumine;
- PRÜGIVEDU OÜ – mitmete jäätmeliikide kogumine;
- Adelan Prügiveod OÜ – mitmete jäätmeliikide kogumine.

MTÜ Harjumaa Ühisteenuste Keskus loodi 2012. a keskel, et kavandada ja korraldada ühiselt jäätmehoolduse rakendamist, elanike ja ettevõtete nõustamist, teavitamist ning rahvusvahelise praktika toomist ka Harjumaa inimestele kättesaadavaks. Keskuse liikmeteks on järgmised omavalitsusüksused: Anija, Harku, Kernu, Kiili, Kose, Nissi, Padise, Raasiku ja Viimsi vald.

Tallinna linna haldusterritoorium on jagatud 13 jäätmeveo piirkonnaks. Jäätmeveo piirkondade piiride kirjeldused on antud *Tallinna jäätmehoolduseeskirjas*. Jäätmehoolduse korraldamisel on keskseks asutuseks Tallinna Keskkonnaamet koos munitsipaalpolitsei ameti, transpordiameti, kommunaalmeti ja linnaosade valitsustega.

Harjumaal on kasutuses kokku 12 jäätmejaama, millest 6 asub Tallinnas. Harjumaal on kokku 6 biojätmete kompostimisväljakut.

3 HIIUMAA

Arvestuslik rahvaarv seisuga 1. jaanuar 2012. a oli 8 470. Saarel ei ole prügilaid. Emmaste ja Käina prügila on suletud ning korrastatud.

Olmejäätmete vastuvõtt toimub Hiiumaa jäätmejaamas (Ristivälja Küla, Käina vald). Sealt on jäätmed suunatud Tallinna või Paikuse prügilasse. On olnud olukordi, kui jäätmejaamas ei tööta ümberlaadimisjaam, kuna jäätmete kogumisfirma(d) korraldavad jäätmete pressimist ka ise.

Hiiumaal puudub biojäätmete kompostimisplats.

Hiiumaa jäätmekäitlust korraldavad omavalitsused ühiselt, moodustades osaühingu Hiiumaa Prügila, kes haldab ka Hiiumaa jäätmejaama.

Saarel tegutseb kaks olmejäätmete veoettevõtet, kes pakuvad teenust kogu saarel – AS Eesti Keskkonnateenused ja OÜ Hiiu Autotrans. Viimane kogub ka elektroonikromusid ja ohtlikke jäätmeid.

Ohtlike jäätmeid (pilsivesi) tekib Heltermaa, Sõru, Suursadam, Lehtma ja Orjaku sadamas. Metallijäätmeid tekkis 2012. a saarel ca 1,5 tuh tonni.

4 IDA-VIRUMAA

Ida-Virumaad iseloomustab ebaühtlane asustustihedus. Valdav osa Ida-Virumaa elanikest ja ettevõtlusest on koondunud maakonna põhjaossa, kontsentreeritult Kiviõli, Kohtla-Järve, Jõhvi, Sillamäe ja Narva piirkonda. Maakonna põhjaosa linnades elab ligikaudu 85% maakonna elanikest.

Maakonnas tekkis 2011. aastal 18,5 mln tonni jäätmeid, millest maavarade kaevandamisjäätmed moodustasid 9 mln tonni ja ohtlikud jäätmed (põlevkivi kolde- ja lendtuhk, poolkoks jm) 9 mln tonni. Lisaks tekkis maakonnas veel pinnast, kive süvenduspinnast - 71 tuh tonni, isolatsioonimaterjale ja asbesti sisaldavad ehitusmaterjale - 4,7 tuh tonni, ehitus- ja lammutuspraht 68 tuh tonni ja muid jäätmeid.

Jäätmekäitlusega seotud probleemid on järgmised:

- jätkub põlevkivi kaevandamine suurenevas mahus (piiriks on kuni 20 mln tonni aastas; põlevkivi kasutamine elektri ning õli tootmiseks – jäätmete põlevkivisektoris suureneb;
- Kohtla-Järve poolkoksi ladestu korrastamine jätkub kuni 2015. a lõpuni;
- kaevandamisjäätmete hoidlate möödunud aastakümnete vältel toimunud keskkonnareostuse ja tegematajätmise heastamine nõuab suuri kulutusi.

Narva elektrijaamade tuhaväljade osalise sulgemise ja korrastamise ning leeliselise vee neutraliseerimisjaamade rajamise mõjul vähenes leeliselise liigvee koormus Narva jõele ja veehoidlale. Sillamäe radioaktiivsete jäätmete hoidla on muudetud ohutuks. Ehitustööd toimusid aastatel 1998–2008.

Narva linnas on 3 korraldatud jäätmeveo piirkonda. Kohtla-Järve linnas on 2 korraldatud jäätmeveo piirkonda.

Ida-Virumaal on üks tavajäätmete prügila (Uikala) ja 8 tööstusjäätmete prügilat, neist omakorda 6 ohtlike jäätmete prügilat. Kaevandamisjäätmeheidlaid käsitletakse jäätmekava alapeatükis 2.3 (sh kava koostamise alusmaterjalides). Korrastamata on Sillamäe tavajäätmete prügila – tegevus selles osas toimub. Uikala prügilas toimub ka jäätmekütuse tootmine.

Uikala prügilasse ladestati 2011. a 21 tuh tonni jäätmeid.

2012. aasta seisuga töötab maakonnas 4 jäätmejaama (Narva Jäätmekäitluskeskus, Sonda valla jäätmejaam, Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskus, Sillamäe jäätmejaam). Tegutseb üks kompostmisväljak Uikala prügilas.

5 JÕGEVAMAA

01.01.2012 seisuga elas 32 582 inimest, mis on 2007. a võrreldes ligikaudu 4,5 tuh inimest vähem.

Osa Jõgevamaa omavalitsusüksusi on koondunud MTÜsse Ida-Eesti Jäätmehoolduskeskus. Samas on keskusega ühinenud omavalitsused ka Tartumaalt ja Ida-Virumaalt. MTÜ liikmed 01.02.2013. a seisuga: Jõgevamaalt - Torma vald, Palamuse vald, Jõgeva vald, Saare vald, Mustvee linn; Tartumaalt - Alatskivi vald; Vara vald; Kallaste linn; Ida-Virumaalt - Avinurme vald. Valdavalt toimib korraldatud jäätmevedu.

Omakorda Pajusi vald, Puurmani vald Põltsamaa linn ja vald on ühinenud MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskusega. Nendest omavalitsusüksustest on moodustatud ühtne korraldatud jäätmeveo piirkond.

Jõgevamaal on üks nõuetele vastav tavajäätmete prügila - Torma prügila, mis on teinendanud ka Kagu-Eestit. 2011. a ladestati prügilasse 49 tuh tonni jäätmeid. Suur osa sellest veeti kohale lõunapoolt. Maakonnas tekkis puidujäätmeid ca 7 tuh tonni ja pinnast (ka kivid ja süvenduspinnas) 37 tuh tonni.

2012. a seisuga oli maakonnas 5 jäätmejaama - Jõgeva linna, Kasepää, Pala, Puurmani ja Põltsamaa jäätmejaamad. Maakonnas on 2 kompostimisväljakut –Torma prügilas ja Põltsamaa jäätmejaamas.

6 JÄRVAMAA

Võrreldes 2007. aastaga on 2012. aastaks elanike arv ligikaudu 5 tuh võrra vähenenud.

Järvamaal on kokku 14 jäätmejaama (osaliselt nimetatakse neid ka keskkonnajaamadeks)²²

Kompostimisväljakuid on 2 - Türi-Alliku ja Väätsa prügila kompostimisväljak.

Järvamaa jäätmehoolduse keskne üksus on MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskus. Kõik omavalitsusüksused peale Albu valla on keskusega ühinenud.

Maakonnas tekib palju puidujäätmeid – 335 tuh tonni 2011. a, millest valdava osa andis Stora Enso Timber AS Imavere Saeveski.

Maakonnas on üks nõuetele vastav tavajäätmete prügila (Väätsa prügila), kuhu 2011. a ladestati 25 tuh tonni jäätmeid. Teised nõuetele mittevastavad prügilad on suletud ja korrastatud.

²² Keskkonnajaam on selline jäätmete kogumispunkt, kus eraisikud saavad tasuta ära anda vanapaberit ja pappi, klaas-, metall- ja plastpakendeid, akud, patareid, kraadiklaasid, värvi- ja lahustijäätmed, õlid ja õlifiltrid, elavhõbedalambid, päevavalguslambid, säästupimid, olmekeemia, vanad ravimid, putukamürgid, taimekaitsevahendid, kemikaalid ja muud ohtlikud jäätmed (<http://www.kejhc.ee/index.php?page=185&>).

7 LÄÄNEMAA

01.01.2012 seisuga elas Läänemaal 26 880 inimest.

Maakonnas tekib peale olmejäätmete ka vanametalli, puidujäätmeid (ligikaudu 3 tuhat tonni), ehitus- ja lammutusjäätmeid jm.

Läänemaal prügilad puuduvad ning jäätmed suunatakse ladestamiseks Tallinna, Paikre või Väätša prügilasse. Maakonnas on kaks jäätmejaama - Läänemaa jäätmejaam Ridala vallas, mis teenindab mitut omavalitsust ja Lihula jäätmejaam. Lisaks on maakonnas kaks kompostimisväljakut. Haapsalu linn on arendanud väiksemate jäätmekogumiskohade võrgustikku linnas, kus kogutakse pakendi, vanapaberi ja ohtlike jäätmeid. Olemasolevate jäätmejaamade teeninduspiirkondade kaetust maakonnas on väga hõre. Jäätmejaamade arvu tuleb täiendada selliselt, et need jääks kõigist elanikest mõistlikkusse kaugusulatusse.

Korraldatud jäätmeveo osas on Läänemaal 2 jäätmeveo piirkonda. Haapsalu linn ja Ridala vald moodustavad ühe piirkonna ja ülejäänud Läänemaa omavalitsused teise piirkonna. Kolm väiksema rahvaarvuga omavalitsust, Kullamaa, Martna, Noarootsi, ei ole korraldatud jäätmeveoga liitunud.

8 LÄÄNE-VIRUMAA

Lääne-Virumaa rahvastik on võrreldes 2007. a vähenenud ligikaudu 6,5 tuh elaniku võrra.

Maakonnas on 9 jäätmejaama ja Tamsalu reoveepuhasti kompostimisväljak. 01.03.2012 loodi Lääne-Viru Jäätmekeskus, mille eesmärk on võimaldada kohalikele elanikele ning ettevõtetele jäätmete üleandmist ning korraldada ja hallata maakonnas korraldatud jäätmevedu. Alates 10.01.2014 tegeleb jäätmekeskus ka kompostimisega.

Maakonna jäätmete kogutekkest moodustavad suure osa tööstusjäätmed, kus olulised jäätmetekitajad on Kunda Nordic Tsement AS (59 tuh tonni) ja AS Estonian Cell (97 tuh tonni). Lisaks tekkib maakonnas puidujäätmeid, vanametalli jm.

Kunda Nordic Tsement AS omab suurt tähtsust kui oluline ohtlike jäätmete käitleja. Loomsete jäätmete käitlemisel on riigiüleselt oluline Väike-Maarja loomsete jäätmete käitlemise tehas (AS Vireen). Probleeme on tekitanud Kundas asuv AS Estonian Cell, haavapuitmassi tehas - ettevõttes tekkiva sette (biomuda) kompostimine.

Pärast Ussimäe prügilala (Rakvere linna lähistel) sulgemist ladestatakse maakonnas tekkinud jäätmed Uikala prügilasse, taaskasutatavad jäätmed suunatakse käitlemiseks Lääne-Viru Jäätmekeskusesse.

9 PÕLVAMAA

Põlvamaa rahvastik on võrreldes 2007. a vähenenud ligikaudu 2,5 tuh elaniku võrra.

Maakonnas on 9 jäätmejaama ja 4 kompostimisväljakut. Jäätmejaamade võrgustik on maakonnas välja arendatud.

Põlvamaal on kõik prügilad suletud ja korrastatud, suurem neist oli Adiste prügila. Tekkivad jäätmeid on veetud Torma prügilasse.

Korraldatud jäätmeveo piirkonnad on järgmised:

- Põlva vald;
- Röpina vald;
- Mikitamäe, Värskä, Veriora ja Orava vald;
- Kanepi, Laheda, Valgjärve, Vastse-Kuuste ja Kõllestē vald;
- Mooste vald.

Puidu töötlemise ning plaatide ja mööbli tootmise jäätmeid tekkis 2011. a maakonnas ligi 7 tuh tonni.

10 PÄRNUMAA

Pärnumaa rahvastik on võrreldes 2007. a vähenenud ligikaudu 3 tuh elaniku võrra.

Pärnu linna ja maakonna peamised tegevusharud on turism, hotellindus, toiduainete- ja tekstiiltoodetootmine, puidutöötlus jm. Suhteliselt suured on tekkivad puidujäätmete kogused, ligi 50 tuh tonni 2011. a.

Maakonnas on üks nõuetele vastav tavajäätmete prügila - OÜ Paikre prügila, mis avati 2006. a suvel ning on tänaseks kasvanud piirkonda teenindavaks jäätmekäitluskohaks, kus muuhulgas toimub kompostimine ja taaskasutatavate jäätmete sortimine. 2011. a ladestati Paikre ladestusalale 33 tuh tonni jäätmeid. Võrreldes teiste regioonidega oli Pärnumaal suhteliselt palju väikeseid prügilaid, need on korrastatud. Viimati korrastati Tootsi prügila.

2012. aasta seisuga töötas maakonnas seitse jäätmejaama ja neli kompostimisväljakut. Lisaks on maakonnas kaks taaskasutatavate jäätmete sorteerimisjaama ning puidujäätmeid käitlev koostootmisjaam – Fortum Eesti AS.

Pärnu linnas on kaks korraldatud jäätmeveo piirkonda. Korraldatud jäätmevedu on valdavalt korraldatud naabervaldadega ühiselt: Are-Halinga-Sauga vald, Tõstamaa-Varbla- Audru-Lavassaare-Koonga vald, Sindi linn-Paikuse-Surju, Tahkuranna-Tori vald. Üksinda on korraldatud jäätmeveo korraldanud Häädemeeste ja Saarde vald.

MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskus korraldab jäätmevedu maakonna kirdeosas - Vändra alevis ja Vändra vallas. Nimetatud omavalitsusüksused on MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskus liikmed.

11 RAPLAMAA

Raplamaa rahvastik on võrreldes 2007. a vähenenud ligikaudu 1,2 tuh elaniku võrra.

Raplamaa teeb eriliseks O-I Production Estonia AS (endine Järvakandi Klaas AS) oma toodanguga. Aastas toodetakse seal üle 80 tuh tonni klaaspakendit. Klaaspakendit tootmisprotsessis kasutatakse 20-40% klaasijäätmeid.

Pinnast (sealhulgas saastunud maa-aladelt eemaldatud pinnast), kive ja süvenduspinnast tekkis 2011. a ligikaudu 5,5 tuh tonni.

Raplamaal prügilad puuduvad ning jäätmed suunatakse käitlemiseks põhiliselt Väätsa prügilasse.

Maakonnas on 8 jäätmejaama ja 2 kompostimisväljakut.

MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskuse liikmed on Kehtna, Märjamaa, Raikküla, Kaiu ja Käru omavalitsusüksused. MTÜ Raplamaa Jäätmekäitluskeskus liikmeteks kolm omavalitsust: Juuru, Kohila ja Rapla vald. Seal toimub ka korraldatud jäätmevedu.

12 SAAREMAA

Saaremaa rahvastik on võrreldes 2007. a vähenenud ligikaudu 2,3 tuh elaniku võrra.

Ligi pool maakonna elanikest elab hajaasustuspiirkondades ja see tekitab mõningaid probleeme korraldatud jäätmeveole. Võrreldes teiste maakondadega on Saaremaal suhteliselt suurem turistide ja suvesaarlaste osa jäätmete tekke suhtes.

Tööstusjäätmetest tekib suhteliselt palju vadakut. Pinnast (sealhulgas saastunud maa-aladelt eemaldatud pinnast), kive ja süvenduspinnast tekkis 2011. a 21 tuh tonni.

Maakonnas ei ole tavajäätmeprügilat. Kudjape prügila on suletud. Eksperimentkorras on prügilal korraldatud läbikaevamistöid ning jäätmete sortimine. Endine prügila on kujundatud kõrghaljastatud ja terviseradadega varustatud puhkealaks, mille järelhooldus kestab 30 aastat. Kudjape prügila vahetusse lähedusse on rajatud jäätmejaam.

Maakonnas on kaks jäätmejaama ja viis kompostimisväljakut (osaliselt neid ei kasutata). Arvestades asustuse tihedust, asuvad olemasolevad jäätmejaamad suuremas osas elanikest ebamõistlikult kaugel, mistõttu oleks Saaremaale juurde vaja täiendavalt 2-3 jäätmejaama, sh Põhja-Saaremaale Leisi valda.

Maasi Jäätmehoolduse OÜ asutati 2005. aastal kuue omavalitsuse poolt, et lahendada kuue valla (Laimjala, Leisi, Muhu, Orissaare, Põide ja Valjala) jäätmehoolduse probleeme.

Saaremaa Prügila OÜ ühendab jäätmehoolduse vallas Kuressaare linna, Kaarma ja Pihtla valda.

Probleemiks on Kudjape jäätmejaama alakoormatus, kuna on vähenenud seal asuva jäätmete ümberlaadimisliini kasutamine.

13 TARTUMAA

Tartumaa rahvastik on võrreldes 2007. a vähenenud ligikaudu 3,6 tuh elaniku võrra.

Suhteliselt palju tekib maakonnas ehitus- ja lammutusjätmeid (pinnast 108 tuh tonni), puidujätmeid 90 tuh tonni ning metalljätmeid.

Maakonna suurim Aardlapalu prügila on suletud ja sinna on rajatud jäätmete ümberlaadimisjaam, kus saab ära anda ka segaolmejäätmeid. Ka väiksemad prügilad on suletud ja korrastatud.

Maakonnas tegutseb 11 jäätmejaama (sh jäätmekogumispunktid) ja kuus kompostimisväljakut.

Tartu linnas on suhteliselt hästi arendatud jäätmete käitlussüsteem, on olemas pinnasetäitekohad ehitus- ja lammutusjätmete ladestamiseks, kompostimisplats Aardlapalus, kive ja süvenduspinnast võetakse vastu Turu tn 48 asuvas ladestuspaigas, ehituslammutusjätmeid ja suuremõõtmelist betooni saab üle anda Ropka tee 29.

Tartu linna haldusterritoorium on jagatud neljaks jäätmeveo piirkonnaks. Piirkonnad on määratud järgmiselt:

- piirkond 1 - Tähtvere, Veeriku, Supilinna, Vaksali, Kesklinna ja Karlova linnaosad;
- piirkond 2 - Maarjamõisa, Tammelinna, Ränilinna, Variku, Ropka ja Ropka tööstuse linnaosad;
- piirkond 3 - Annelinna linnaosa II osa ja Ihaste linnaosa. ;
- piirkond 4 – Raadi-Kruusamäe, Ülejõe, Jaamamõisa linnaosa ja Annelinna I osa.

Osa Tartumaa valdu on ühinenud üheks korraldatud jäätmeveo piirkonnaks. Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskusega on Tartumaalt ühinenud Tähtvere vald.

14 VALGAMAA

Valgamaa rahvastik on võrreldes 2007. a vähenenud ligi 2,3 tuh elaniku võrra. Valgamaale on iseloomulik suhteliselt suur puidujäätmete sissevedu ja nende kasutamine kütusena. Metallijäätmeid tekkis 2011. a ligi 8 tuh tonni.

Maakonnas on kõik nõuetele mittevastavad prügilad suletud ja korrastatud.

Maakonnas on rajatud jäätmejaamade võrgustik, mis põhineb kolmel jäätmejaamal ja paiknevad need välja-kujunenud piirkondade (Valga, Otepää, Tõrva) keskustes või nende lähialal. Kõigis jäätmejaamades on olemas kompostväljakud.

Valgamaa Omavalitsuste Liidu keskkonnaosakond korraldab maakonnas jäätmekäitlusega seonduvaid tegevusi (SA Valga Piirkonna Keskkonnakeskuse tegevused ja töötajad on üleviidud 2012.a Valgamaa Omavalitsuste Liidu keskkonnaosakonna koosseisu):

- on rakendatud korraldatud jäätmevedu kogu maakonnas ühtsetel alustel;
- on loodud jäätmejaamade võrgustik piirkondade põhisel;
- on loodud ühtne pakendikonteinerite võrgustik maakonnas;
- on rakendatud jäätmeveo ühtne hinnasüsteem.

Valgamaal on üks tervet maakonda hõlmav jäätmeveo-piirkond (2012).

15 VILJANDIMAA

Viljandimaa rahvastik on võrreldes 2007. a vähenenud ligikaudu 7 tuh elaniku võrra. Puidu töötlemisel ja mööbli tootmisel tekkis 2011. a 35 tuh tonni jäätmed ja pinnast (seal hulgas saastunud maa-aladelt eemaldatud pinnast), kive ja süvenduspinnast - 58 tuh tonni. Viljandi linnas on rakendatud tööle tekstiilitootmisjäätmete taaskasutamise tehnoloogia.

Maakonnast on Võhma linn, Suure-Jaani ja Kõo vald MTÜ Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskus liikmed, seal toimub korraldatud jäätmevedu. Ühine jäätmeveopiirkond on moodustatud ka Lõuna-Viljandimaal (Mõisaküla linn, Karksi-Nuia, Abja ja Halliste vald). Viljandi linnas toimub korraldatud jäätmevedu alates 2008. Aastast.

Maakonnas on neli jäätmejaama ja kaks kompostimisväljakut (Viljandi linnas). Viljandi linna suletud prügilade vahetus läheduses asuv jäätmejaama kasutatakse ka ümberlaadimisjaamana, samuti toimub taaskasutatavate jäätmete sortimine sortimisliinil.

Maakonna prügilad on suletud ja korrastatud.

16 VÖRUMAA

Võrumaa rahvastik on võrreldes 2007. a vähenenud ligikaudu 3,5 tuh elaniku võrra

Võrumaal tekib seoses juustutööstusega suhteliselt palju vadakut. Vadakut kontsentreeritakse ja kontsentraat (toode) on nõutud näiteks Saksamaal. Varasematel aegadel oli vadaku ohutu käitlemine üks olulisi Võru Juust AS keskkonnaprobleeme.

Taaskasutatakse praktiliselt kõik puidutöötlemisel tekkinud jäätmed, neid tekkis 2011. a 63 tuh tonni. Metallijäätmeid tekkis ca 8 tuh tonni ja pinnast 6 tuh tonni.

Võrumaa suurim Räpo tavajäätmeprügila on suletud ja korrastatud. Maakonnas on neli jäätmejaama ja üks kompostimisväljak.